

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

**Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών**

— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΑΣΙΑΤΙΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

*Γεωπολιτική Ανάλυση, Γεωστρατηγική Σύνθεση
και Σπουδές Άμυνας και Διεθνούς Ασφάλειας*

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

Ο γεωπολιτικός ρόλος του βρετανικού παράγοντα, κατά την περίοδο 1944-1947, στο Γεωπολιτικό Σύμπλοκο της Βαλκανικής Χερσονήσου (Ελλάδα-Αλβανία-Γιουγκοσλαβία-Βουλγαρία).

Επόπτες: Καθηγητής Ιωάννης Θ. Μάζης, κύριος επιβλέπων

Δρ. Ιωάννης Κωτούλας

Επίκουρος Καθηγητής Ηλίας Ηλιόπουλος

Ονοματεπώνυμο: Αλέξης Πανούσης

Αθήνα, 2020

Δήλωση: Με την υποβολή της παρούσας και τη συμπλήρωση του ανωτέρω πίνακα, βεβαιώ ότι έχω αναγνώσει και κατανοήσει τις πολιτικές και τους κανονισμούς του Πανεπιστημίου Αθηνών και του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΠΜΣ) σχετικά με την αξιολόγηση των εργασιών και τα ακαδημαϊκά παραπτώματα.

Ημερομηνία

Υπογραφή

Πίνακας περιεχομένων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5-20
1.1 Σκοπός.....	5-8
1.2 Γεωγραφικά Χαρακτηριστικά.....	8-12
1.3 Χρονολογικός Προσδιορισμός.....	13-14
1.4 Περιορισμοί.....	14-17
1.5 Σύνοψη Περιεχομένων.....	18
1.6 Βιβλιογραφία.....	18-19
ΣΓΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ	
ΕΡΕΥΝΑΣ	20-24
2.1 Επιστημολογία και κοινωνικές επιστήμες.....	20-23
2.2 Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση.....	23-24
ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ	
ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	25-51
3.1 Αποτύπωση στοιχείων του τίτλου.....	25
3.2 Προσδιορισμός Γεωπολιτικών Πυλώνων.....	26-27
3.3 Προσδιορισμός Γεωπολιτικών δεικτών.....	27-41
ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΑΣΕΩΣ ΑΝΑΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΙΣΧΥΟΣ	42-51
4.1 Κανονικοποίηση.....	42-45
4.2 Συντελεστές Βαρύτητας.....	45-47
4.3 Υπολογισμός Επίδοσης Ισχύος στον Πυλώνα της Άμυνας και Ασφάλειας.....	47-48
4.4 Υπολογισμός Επίδοσης Ισχύος στον Πυλώνα της Πολιτικής.....	48-51
ΑΝΤΙ ΓΕΩΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ	52-65
5.1 Ορθή ανάγνωση των ευρημάτων της ΣΓΑ, Πυλώνας Άμυνας & Ασφάλειας.....	52-57
5.2 Ορθή ανάγνωση των ευρημάτων της ΣΓΑ, Πυλώνας Πολιτικής.....	57-61
5.2.1 Υποσύστημα Α' (Ελλάδα, Γιουγκοσλαβία, Βουλγαρία).....	57-58
5.2.2 Υποσύστημα Β' (Ελλάδα Γιουγκοσλαβία, Αλβανία).....	58-59
5.2.3 Σύστημα (βαλκανικό Σύμπλοκο).....	59-61
5.3 Γεωπολιτικό Συμπέρασμα.....	62-65
ΧΑΡΤΕΣ	66-70
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	71-74

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Σκοπός

Με την συγγραφή της παρακάτω μελέτης γίνεται μια πρώτη απόπειρα έρευνας, υπό το πρίσμα της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης (ΣΓΑ), για την οποία θα γίνει συνοπτική αναφορά παρακάτω, της παρέμβασης της Μ. Βρετανίας στο γεωγραφικό σύμπλοκο της Ελλάδας της Αλβανίας, της Γιουγκοσλαβίας και της Βουλγαρίας, την περίοδο 1944-1947. Η επιλογή ενός καθαρά ιστορικού θέματος δεν αναιρεί την διαχρονική γεωπολιτική αξία μελέτης της περιοχής, πόσο μάλλον την αντιμετώπιση της τόσο από τους διεθνείς δρώντες, οι οποίοι ζουν σε αυτή, όσο και τους υπερσυστημικούς δρώντες ή πόλους ισχύος, οι οποίοι παρεμβαίνουν σε αυτήν. Στην περίπτωση μας, η Βρετανία είναι υπερσυστημικός δρών¹, ο οποίος αποτελεί τον γεωπολιτικό παράγοντα ανακατανομής της ισχύος στο βαλκανικό² σύμπλοκο³, την ορισμένη περίοδο. Οι εξελίξεις εκείνη την περίοδο καθόρισαν, εν πολλοίς, τα πράγματα για τα Βαλκάνια, τουλάχιστον μισό αιώνα αργότερα αλλά και μέχρι σήμερα αποτελούν ιστορική και γεωπολιτική βάση της υφιστάμενης κατανομής ισχύος στην περιοχή.

Το παρόν θέμα επιλέχθηκε με σκοπό να πραγματοποιηθεί μια μελέτη με επιστημονικά κριτήρια, απαλλαγμένη, όσο το δυνατόν γίνεται, από ιδεολογικούς και πολιτικούς περιορισμούς, όταν αυτοί έχουν αρνητική επίδραση στην έρευνα, αναγνωρίζοντας βέβαια τα αντικειμενικά όρια αυτής της προσπάθειας, σε ένα κόσμο στον οποίο και η επιστήμη δεν μπορεί να μην επηρεάζεται και αυτή από τις κοινωνικές οικονομικές και πολιτικές αντιθέσεις και συγκρούσεις. Βέβαια, βρίσκει αντίθετο τον γράφοντα η θέση ότι οτιδήποτε είναι ιδεολογικός και πολιτικός χρωματισμένο είναι οπωσδήποτε και αντιεπιστημονικό. Τουναντίον, η ιδεολογική και η πολιτική στράτευση πρέπει να περνάει και αυτή από το μικροσκόπιο της επιστημονικής εγκυρότητας, δηλαδή της επιβεβαίωσης από την πραγματικότητα και την ιστορική εμπειρία, μεταξύ άλλων.

¹ Ως υπερσυστημικός δρών εννοείται ο δρών, ο οποίος δεν αποτελεί μέρος του συμπλόκου, με τοπική ή περιφεριακή ισχύ αλλά αποτελεί πόλο ισχύος διεθνούς εμβέλειας, ο οποίος επηρεάζει την κατανομή της ισχύος στο εκάστοτε οριζόμενο σύμπλοκο.

² Το οριζόμενο συστατικά «βαλκανικό», με την έννοια ότι περιλαμβάνει μόνο τις εξής χώρες: Ελλάδα, Γιουγκοσλαβία, Βουλγαρία και Αλβανία. Θα γίνει αναφορά παρακάτω.

³Ως γεωγραφικό σύμπλοκο εννοείται ο υπό εξέταση γεωγραφικός χώρος, στον οποίο δρα ο γεωπολιτικός παράγοντας.

Το συγκεκριμένο θέμα, κυρίως όσον αφορά την παρέμβαση των Βρετανών και ακόμα περισσότερο των Αμερικανών στην περιοχή και την Ελλάδα ιδιαίτερα, κατά την διάρκεια του εμφυλίου πολέμου, έχει υποστεί μεγάλη επιστημονική φθορά, εξαιτίας ιδεολογικών και πολιτικών αγκυλώσεων. Στην πλειοψηφία τους προερχόμενες είτε από την «δεξιά» ιστοριογραφία, είτε την «αριστερή» αλλά και το νέο ιστοριογραφικό ρεύμα, αυτές οι ιστορικές μελέτες, βρίθουν αντιλήψεων και αναγνώσεων της αποικιακού τύπου εξάρτησης ελλείψει βουλήσεως, της πολιτικής υποτέλειας, της πολιτικής βεντέτας και του ρεβανσισμού, των ανθρώπινων και κοινωνικών επιλογών καθοδηγούμενων από το θυμικό και ακόμα χειρότερα, στα όρια του μεταφυσικού για μην ειπωθεί και τίποτα χειρότερο, μια λογική γενετικής-φυλετικής ιδιαιτερότητας. Αυτό που λείπει δηλαδή από το επιστημονικό έργο, είναι μια επιστημονική προσέγγιση της κρισιμότητας αυτής, γεωπολιτικώς και όχι μόνο, περιόδου, με όρους ισχύος, κατανομής και προβολής της από τους διεθνείς δρώντες για να φωτιστούν οι πλευρές αυτές, οι οποίες αφορούν την ανθρώπινη δραστηριότητα στο πεδίο της γεωπολιτικής και να κατανοηθούν οι εκάστοτε επιλογές.

Το περιεχόμενο αυτής της μελέτης εξ αντικειμένου θα δώσει βάρος στην δράση των διεθνών δρώντων αλλά και την επίδραση των εθνικών δρώντων στο γεωπολιτικό γίνεσθαι. Δεν μπορεί να αποφευχθεί, εξαιτίας της φύσης της μελέτης, ο υπερτονισμός αυτών των διαστάσεων και η συνεπακόλουθη υποτίμηση της κοινωνικής και πολιτικής διάστασης της μελετώμενης δραστηριότητας, γεγονός που μπορεί στην αντίληψη πολλών να οδηγήσει στην εσφαλμένη θέση ότι η ανθρώπινη δραστηριότητα, σε ατομικό, συλλογικό και εθνικό-κρατικό επίπεδο δεν είναι τίποτα άλλο παρά έρμαιο των επιλογών και επιδιώξεων, σημαντικών και ισχυρών διεθνών παικτών. Συνέπεια αυτής της εσφαλμένης και επιστημονικώς επιβλαβούς αντίληψης είναι η θέση ότι όλη η δραστηριότητα των δρώντων στα Βαλκάνια, δεν ήταν- και δεν είναι, τίποτα άλλο παρά η εξυπηρέτηση των διεθνών πόλων ισχύος, των μεγάλων δυνάμεων. Η πολύπλευρη ανθρώπινη δραστηριότητα όμως, η πολιτική και κοινωνική διαδικασία, η οποία με την δική της δυναμική και αυτοτέλεια λαμβάνει χώρα σε κάθε κράτος, διαμορφώνει και αυτή με καθοριστικό τρόπο την πορεία των εξελίξεων. Η επιστημονική μελέτη βεβαίως επιβάλλει τον διαχωρισμό της ανθρώπινης δραστηριότητας, ή ακόμα καλύτερα την διάκριση των συνεπειών της, το πώς αυτή εξωτερικεύεται, για την καλύτερη κατανόηση της.

Αυτό πρέπει να γίνεται αποδεκτό όταν γίνεται εν γνώσει του ερευνητή και προφανώς λαμβάνοντας υπόψιν την ανάγκη της πολύπλευρης και διεπιστημονικής έρευνας, χωρίς την οποία ακόμα και το πιο εξειδικευμένο γεωπολιτικό, κοινωνικό και πολιτικό ζήτημα δεν μπορεί να διερευνηθεί.

Στόχος, λοιπόν, είναι να δοθεί το έναυσμα για μια σειρά γεωπολιτικών μελετών με επίκεντρο τα Βαλκάνια και την ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου ενδεχομένως, στην ιστορική τους έκταση. Να επιδιωχθεί η διαμόρφωση μια βάσης, ένα κεκτημένο θεμέλιο προσέγγισης της ιστορικής εμπειρίας με επίκεντρο την ανάδειξη των διαχρονικών εκείνων γεωπολιτικών χαρακτηριστικών και φαινομένων που καθορίζουν την κατανομή της ισχύος, υπό το πρίσμα της δραστηριότητας των διεθνών δρώντων και της συστημικής τους σχέσης.

Η επιλογή της βρετανικής παρέμβασης, ως γεωπολιτικό παράγοντα ανακατανομής της ισχύος αποτελεί κρισιμότητα κεφάλαιο για το ευρωπαϊκό και το βαλκανικό στερέωμα. Αφορά την διαχρονική προσπάθεια των ναυτικών υπερδυνάμεων να εμποδίσουν την ισχυροποίηση και επέκταση ισχυρής ηπειρωτικής δύναμης.⁴ Τον ρόλο αυτό ανέλαβε η Βρετανία, στην ευρωπαϊκή ήπειρο με την ανάσχεση της χιτλερικής Γερμανίας, ως η αναθεωρητική ηπειρωτική δύναμη, κατά την διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, και εν συνεχεία τον ίδιο ρόλο ανέλαβε απέναντι στην αναθεωρητική ηπειρωτική δύναμη της ΕΣΣΔ. Στο αυτό έδαφος πάτησε η αμερικανική εξωτερική πολιτική όταν ανέλαβε τις τύχες του μεταπολεμικού δυτικού κόσμου απέναντι στην «κομμουνιστική απειλή». Η μετατόπιση αυτή συνέβη νομοτελειακά, λόγω και των γεωγραφικών χαρακτηριστικών της σύγκρουσης μεταξύ των ηπειρωτικών και ναυτικών υπερδυνάμεων για τον έλεγχο της Ευρασίας.

Η σημασία του ελέγχου της δακτυλίου ζώνης (Rimland), όπως θεμελιώνεται από τον Spykman, τοποθετεί στην γεωγραφική της διάσταση μια σύγκρουση, αντιπαράθεση και ανταγωνισμό⁵, ο οποίος, εν πρώτοις και γενικώς, νοείται ως σύγκρουση ιδεολογική και πολιτική αλλά δεν περιορίζεται εκεί, χωρίς να υποτιμάται επ' ουδενί αυτή η πλευρά. Η σύγκρουση δύο κόσμων, του «δυτικού»

⁴G. Kearns, *Geopolitics and Empire: The Legacy of Halford Mackinder*, Oxford University Press, New York, NY 2009, 173-174

⁵M. P. Gerace, «*Between Mackinder and Spykman: Geopolitics, containment and after*», *Comparative Strategy: An International Journal* 10:4 (1991),353

φιλελεύθερου και του κομμουνιστικού συνέπλευσε με τον γεωπολιτικό ανταγωνισμό για τον έλεγχο της Ευρασίας. Τα Βαλκάνια αποτελούσαν και αποτελούν τόσο τμήμα του Κρηπιδώματος, δηλαδή τμήμα του ανασχετικού περιβλήματος, το οποίο περιλαμβάνει επίσης την Τουρκία και την Ανατολική Ευρώπη και όλους τους γεωγραφικούς χώρους γύρω από τον κεντρικό άξονα (Heartland), δηλαδή την Ευρασία με κέντρο βάρους, για τον Mackinder, την Ανατολική Ευρώπη⁶, όσο και δίοδος, κόμβος για τις οικονομικές δραστηριότητες μεταξύ των διεθνών δρώντων. Η ανάγκη ανάδειξης της αντικειμενικής διάστασης πάνω στην οποία τοποθετείται η δραστηριότητα τους, είναι αναπόφευκτη στην επιστημονική έρευνα.

1.2 Γεωγραφικά χαρακτηριστικά

Το οριζόμενο γεωπολιτικό σύμπλοκο περιλαμβάνει τις εξής χώρες, τις οποίες με μια συσταλτική ερμηνεία του όρου μπορούμε να ονομάσουμε «Βαλκάνια», αν και θα έπρεπε να περιλαμβάνονται και η Ρουμανία με την Τουρκία (το ευρωπαϊκό της τμήμα τουλάχιστον). Αυτές είναι, όπως προαναφέρθηκε, η Ελλάδα, η Γιουγκοσλαβία, η Αλβανία και η Βουλγαρία.

Ο ίδιος ο όρος «Βαλκάνια»⁷, αναδεικνύει τα ορεινά χαρακτηριστικά της περιοχής. Σε αντίθεση με άλλες οροσειρές και ορεινές περιοχές, στα Βαλκάνια, τα όρη δεν αποτελούν φραγμό στην βόρεια και ανατολική τους πλευρά, ενώ λόγω της ακανόνιστης δομής των ορέων και της μεγάλης έκτασής τους στην περιοχή, διαμορφώθηκαν πολλά εμπόδια, ακόμα και ως προς την κίνηση και την ένταση της ροής των ποταμών, στην ανάπτυξη της παραγωγής, του εμπορίου και την επικοινωνία μεταξύ των πληθυσμιακών ομάδων. Την ίδια στιγμή, τα γεωλογικά χαρακτηριστικά σε συνδυασμό με το κλίμα και τις έντονες διαφοροποιήσεις μεταξύ των ορεινών περιοχών και αυτών που βρέχονται από θάλασσα, αλλά ακόμα και οι κλιματικές διαφοροποιήσεις που προκύπτουν από την μια πλευρά, νότια των ορέων, σε σχέση με την άλλη πλευρά, βόρεια των ορέων και πολλές άλλες γεωλογικές και κλιματικές ιδιαιτερότητες, προφανώς στη σύνδεση τους,

⁶Ι.Θ.Μάζης, *Γεωπολιτική: Η θεωρία και πράξη*, Παπαζήση, Αθήνα 2002, 18-19

⁷ Προκύπτει από την ονομασία «Μπάλκαν», η οποία αναφέρονταν στην οροσειρά προσδιοριζόμενη ως αρχαίος Αίμος. Η απουσία ολοκληρωμένης χαρτογράφησης των Βαλκανίων μέχρι και τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, έδωσε μεγαλύτερη γεωγραφική αξία και έκταση στην συγκεκριμένη οροσειρά απ' ό,τι πραγματικά είχε και τελικώς χαρακτήρισε όλη την περιοχή. Μ. Μαζάουερ, *Τα Βαλκάνια*, μτφρ. Κ. Ν. Κουρεμένος, Πατάκη, Αθήνα 2018 [2000], 25-26

διαμόρφωσαν μεγάλη ανομοιομορφία και δυσκολίες στην κίνηση και ανάπτυξη των πληθυσμών και των κρατικών οντοτήτων, εν συνεχεία.⁸

Γενικώς, η οριοθέτηση των Βαλκανίων είναι εύκολη στο δυτικό, το ανατολικό και το νότιο τμήμα, καθώς είναι σαφή τα γεωγραφικά όρια, τα οποία είναι υδάτινα. Δυσκολία εντοπίζεται στην οριοθέτηση του βόρειου τμήματος, καθώς η οροσειρά του Αίμου, πέραν ότι γεωγραφικά δεν αποτελεί απροσπέλαστο σημείο, που να κάνει την οριοθέτηση αναπόφευκτη, κόπτεται πέρα από τη Ρουμανία και ένα τμήμα της Βουλγαρίας.⁹ Από γεωγραφική άποψη καθαρά, ο Δούναβης θα μπορούσε να αποτελεί το διαχωριστικό σημείο, αλλά πάλι εξαιρούνται με αυτήν την κατάτμηση τμήματα της Ρουμανίας. Συνεπώς, μάλλον τα κρατικά σύνορα των χωρών της περιοχής μπορούν πιο ικανοποιητικά να ορίσουν της περιοχές που συγκροτούν αυτό που ονομάζουμε, «Βαλκάνια», όρος με μεγάλη ιστορική και πολιτική φόρτιση. Λόγω αυτής της δυσκολίας αλλά και με πολιτική σκοπιμότητα, τα τελευταία χρόνια προωθείται ο όρος νοτιοανατολική Ευρώπη.

Θα προτιμηθεί ο όρος «Βαλκανική χερσόνησος» και «Βαλκάνια», ο οποίος αφορά τα κράτη άρα και τα σύνορά τους, στα οποία επικεντρώνεται η παρούσα μελέτη, καθώς είναι και τα κράτη που διαπλέχθηκαν καθοριστικά, με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, μεταξύ τους, είτε ως εθνικοί κρατικοί δρώντες, είτε και ως τμήματα της παγκόσμιας οικονομικής, ιδεολογικής και γεωπολιτικής αντιπαράθεσης μεταξύ της ΕΣΣΔ και των ΗΠΑ, ύστερα από την στρατηγική υποχώρηση της Μ. Βρετανίας. Το, προς μελέτη, σύμπλοκο δεν περιλαμβάνει τη Ρουμανία και την Τουρκία για λόγους έκτασης της έρευνας. Η Ρουμανία δεν βρέθηκε, τουλάχιστον το διάστημα 1944-1947, στο επίκεντρο της «βαλκανικής» αντιπαράθεσης σε αντίθεση με τα λοιπά κράτη της βαλκανικής. Αντίθετα, αντιμετώπιστηκε, τόσο από την σοβιετική όσο και από την αμερικανο-βρετανική πολιτική, ως τμήμα της Ανατολικής-Κεντρικής Ευρώπης. Για την Τουρκία δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ότι ενέχει ρόλο στα πράγματα,¹⁰ την ορισμένη περίοδο και το ευρωπαϊκό της τμήμα περιλαμβάνεται στα Βαλκάνια, αλλά σε εκείνη τη φάση ταυτίζεται με την ελληνική

⁸ N. V. Gianaris *Geopolitical and Economic changes in the Balkan Countries*, Praeger, West Port, CT 1996, 17

⁹ Γ. Στ. Πρεβελάκης, *Γεωπολιτική των Βαλκανίων: Πολιτισμοί και Γεωπολιτική*, Libro, Αθήνα 2001, 33.

¹⁰ M. P. Leffler, D. S. Painter, *Origins of the Cold War: An International History*, Routledge, New York, NY 2005, 2^η έκδ. [1994], 53.

και την βρετανική- αμερικανική εξωτερική πολιτική, τουλάχιστον ως προς τα Βαλκάνια και η συμβολή της στον «βαλκανικό» γεωπολιτικό αγώνα είναι πιο περιορισμένη.

Πιο συγκεκριμένα, για κάθε χώρα πρέπει να αναφερθούν τα εξής στοιχεία, τα οποία συνθέτουν αυτό το γεωγραφικό Σύμπλοκο. Η **Ελλάδα** αποτελεί το νοτιότερο τμήμα των Βαλκανίων. Συνορεύει, στο βόρειο τμήμα της, με την Βουλγαρία, την Γιουγκοσλαβία και την Αλβανία. Στην δυτική της πλευρά συνορεύει με την Ιταλία και στην ανατολική της με την Τουρκία. Είναι χώρα ορεινή, με περιορισμένες πεδιάδες. Η διαμόρφωση οδικού δικτύου, βιομηχανικής και γενικότερα πρωτογενούς παραγωγής, καθυστέρησε χαρακτηριστικά στην Ελλάδα εξαιτίας και αυτών των γεωλογικών και γεωγραφικών χαρακτηριστικών, μεταξύ άλλων.¹¹ Ταυτόχρονα βέβαια, διαθέτει μεσογειακό-ήπιο κλίμα, χωρίς ακραία καιρικά και κλιματικά φαινόμενα, που υπό όρους, ευνοεί την ανάπτυξη της γεωργικής παραγωγής. Έχει συνολικό μήκος χερσαίας συνοριακής γραμμής 1248 χιλιομέτρων, και η μεγαλύτερη έκταση αυτής της συνοριακής γραμμής αφορά τα ελληνο-βουλγαρικά σύνορα, με έκταση τα 532 χιλιόμετρα.¹² Καθοριστικό γεωγραφικό και στρατηγικό χαρακτηριστικό της Ελλάδας αποτελεί η έλλειψη βάθους στην επικράτειά της παρά την εκτεταμένη συνοριακή της γραμμή, γεγονός που εξ αντικειμένου διαμορφώνει αυξημένες αμυντικές ανάγκες και δαπάνες προς ισοσκελισμό της γεωγραφικής της αυτής ιδιομορφίας.¹³ Επιπλέον, διαθέτει τεράστιο νησιωτικό σύμπλεγμα, του οποίου η προστασία, σε συνδυασμό με την εκτεταμένη εφοπλιστική και ναυτική εμπορική δραστηριότητα, καθώς και την συνολικώς στρατηγική σημασία της τοποθεσίας της χώρας στη νοτιοανατολική Μεσόγειο, την στρέφει αντικειμενικά προς την ενίσχυση της ναυτικής της ισχύος. Κατ' επέκταση, η διαχρονική και στρατηγική πρόσδεση στο άρμα των ναυτικών δυνάμεων προκύπτει και από αυτά τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά.

¹¹ Ε. Χατζηβασιλείου, «*Η Γεωγραφία και οι μεταλλαγές της: Μια χώρα στο σταυροδρόμι κόσμων*», Ε. Χατζηβασιλείου (Διεύθυνση Σειράς), *Η Ελλάδα στον Κόσμο της: Μεταξύ Ρεαλισμού και Ανεδαφικότητας στο Διεθνές Σύστημα*, Πατάκη, Αθήνα 2016, 107

¹² Ε. Χατζηβασιλείου, «*Η Γεωγραφία και οι μεταλλαγές της: Μια χώρα στο σταυροδρόμι κόσμων*», ό.π., 110

¹³ Η δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της χώρας και στρατηγικός εμπορικός κόμβος των Βαλκανίων και της νοτιοανατολικής Μεσογείου, η Θεσσαλονίκη, απέχει μόλις 50 χιλιόμετρα από τα ελληνικά σύνορα. Ε. Χατζηβασιλείου, «*Η Γεωγραφία και οι μεταλλαγές της: Μια χώρα στο σταυροδρόμι κόσμων*», ό.π., 110

Η **Αλβανία**, τοποθετείται νοτιοδυτικά των Βαλκανίων. Συνορεύει νότια με την Ελλάδα, ανατολικά και βόρεια με την Γιουγκοσλαβία. Στα δυτικά βρέχεται από την Αδριατική θάλασσα και το Ιόνιο πέλαγος. Διαθέτει συνοριακή γραμμή μήκους 712 χιλιομέτρων, από τα οποία τα 281 χιλιόμετρα αφορούν τα ελληνοαλβανικά σύνορα. Η Αλβανία είναι μια χώρα κατά βάση ορεινή, με περιορισμένες μικρές πεδιάδες, κατά κύριο λόγο στην ακτογραμμή της. Το κλίμα της χώρας είναι ηπειρωτικό, με κρύους χειμώνες και ζεστά καλοκαίρια, με αισθητές διαφορές μεταξύ ενδοχώρας και ακτογραμμών και ορεινών- πεδινών περιοχών. Στην ακτογραμμή και στις πεδιάδες το κλίμα είναι πιο κοντά στο μεσογειακό. Εκεί διαμορφώνονται ευνοϊκές συνθήκες για ανάπτυξη της γεωργικής παραγωγής. Γενικώς η αλβανική ενδοχώρα και το βόρειο τμήμα της επικράτειας συμβαδίζει με τα γεωγραφικά και κλιματολογικά χαρακτηριστικά της κεντρικής Ευρώπης.¹⁴ Η ορεινή μορφολογία του εδάφους και το λιγότερο ήπιο κλίμα έχει οδηγήσει στην διαμόρφωση και ανάπτυξη πιο απομονωμένων, με εσωστρεφή χαρακτηριστικά πληθυσμών σε αντίθεση με το νοτιότερο και το παράκτιο τμήμα της χώρας. Η στρατηγική αξία της Αλβανίας εντοπίζεται στον ρόλο της ως ανάχωμα ή δίοδος για έξοδο στα θερμά νερά της Αδριατικής και του Ιονίου πελάγους.

Η **Γιουγκοσλαβία**, την περίοδο 1944-1947, αποτελεί το μεγαλύτερο σε έκταση κράτος των Βαλκανίων. Συνορεύει στα νότια με την Ελλάδα, νοτιοδυτικά με την Αλβανία, ενώ βρέχεται και από την Αδριατική θάλασσα στο κροατικό τμήμα της. Στο βορρά συνορεύει με την Ιταλία, την Αυστρία, την Ουγγαρία και στα ανατολικά με την Βουλγαρία και τη Ρουμανία. Η Σοσιαλιστική Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας, περιλαμβάνει την Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Σερβίας, την Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Κροατίας, της Σλοβενίας, της Σερβίας και Ερζεγοβίνης, της Μακεδονίας και του Μαυροβουνίου, καθώς και τις Σοσιαλιστικές Αυτόνομες Επαρχίες του Κοσσυφοπεδίου και της Βοϊβοδίνης.

Ακριβώς όπως η γεωγραφική συγκρότηση των Βαλκανίων με τις ανομοιόμορφες ορεινές εκτάσεις, την έλλειψη μεγάλων πεδινών εκτάσεων και την δυσκολία εκμετάλλευσης των ποταμών, συνέβαλε στην συγκρότηση διάφορων εθνικών και εθνοτικών ομάδων, δυσανάλογες σε πλήθος ως προς την έκταση της περιοχής, έτσι και για τον ορισμένο χώρο της Γιουγκοσλαβίας διαμορφώθηκε αντίστοιχα μεγάλο

¹⁴ E. Nowack, «A Contribution to the Geography of Albania», *Geographical Review*, 11:4 (10/1921), 503-504, 513, 519, 524-525, 533, 540

πλήθος εθνικών και εθνοτικών ομάδων.¹⁵ Τα εθνοτικά ζητήματα αποτελούν και την βασική τροχοπέδη στη συγκρότηση και ανάπτυξη του ομοσπονδιακού εγχειρήματος, προφανώς συσχετιζόμενα και με τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά της περιοχής, ως προς την γένεση και ανάπτυξη των εθνοτικών ομάδων και των σχέσεων μεταξύ των αλλά και με τρίτους. Η γεωγραφική και κλιματική ανομοιομορφία, εντός της γιουγκοσλαβικής επικράτειας, επιβράδυνε την ταχύτητα και έκταση ανάπτυξης της γεωργικής και της πρωτογενούς παραγωγής.¹⁶

Η Βουλγαρία τοποθετείται ανατολικά των Βαλκανίων. Στην ανατολική της πλευρά βρέχεται από την Μαύρη θάλασσα. Στα νότια συνορεύει με την Ελλάδα και το ευρωπαϊκό τμήμα της Τουρκίας. Στα δυτικά της σύνορα βρίσκεται η Γιουγκοσλαβία και βορείως συνορεύει με τη Ρουμανία. Διατηρεί φυσικό σύνορο με τη Ρουμανία, μέσω του ποταμού Δούναβη. Είναι κράτος με ήπιο κλίμα όπου πάλι κυριαρχεί το ορεινό στοιχείο. Κάτι λιγότερο από το ένα τρίτο της χώρας είναι πεδινό (φυσικές πεδιάδες) και κυρίως στο βόρειο τμήμα της, εκεί που κυλά ο Δούναβης.¹⁷ Η κοιλάδες του Στρυμόνα και του Έβρου, η δυτική Θράκη αποτελούν την φυσική δίοδο της Βουλγαρίας προς το Αιγαίο πέλαγος. Η Βουλγαρία βρίσκεται εγγύτερα, μαζί με την Ρουμανία, στην ΕΣΣΔ, σε σχέση με τα υπόλοιπα βαλκανικά κράτη. Αυτό το γεγονός αποτελεί έναν αντικειμενικό όρο σύμπλευσης, ενώ η προαναφερθείσα έλλειψη στρατηγικού βάθους της Ελλάδας σε συνδυασμό με το στρατηγικό πλεονέκτημα που προσφέρει η έξοδος στα θερμά νερά της Μεσογείου, φέρνει με γεωγραφική νομοτέλεια το κέντρο βάρους της αντιπαράθεσης, στα ελληνοβουλγαρικά σύνορα.

¹⁵J. R. Lampe, *Yugoslavia As History: Twice There Was a Country*, Cambridge University Press, Cambridge 2000, 2^η έκδ. [1996], 9-12

¹⁶A. A. L. Caesar «*Yugoslavia: Geography and Post-War Planning*», *Transactions and Papers (Institute of British Geographers)*, No. 30 (1962), 36-37

¹⁷J. S. Roucek, «*Economic Geography of Bulgaria*», *Economic Geography*, 11:3, 307-323, (22/6/2016), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.2307/140416?journalCode=recg20> (ημερομηνία πρόσβασης 9/6/2020)

1.3 Χρονολογικός προσδιορισμός

Η χρονολογική επιλογή έγινε με άξονα τα εξής γεγονότα, που προσδιόρισαν το μέλλον της περιοχής, οι συνέπειες των οποίων διαμόρφωσαν εν πολλοίς την σημερινή κατάσταση.

Το πρώτο γεγονός αφορά την ένοπλη σύγκρουση, που έλαβε χώρα στην Αθήνα, τον Δεκέμβρη του 1944, έπειτα της απελευθέρωσης από την γερμανική κατοχή, μεταξύ των δυνάμεων του Εθνικού Λαϊκού Απελευθερωτικού Στρατού (ΕΛΑΣ), των Ταγμάτων Ασφαλείας, της νεοσυσταθείσας εθνοφυλακής και των βρετανικών ενόπλων δυνάμεων. Επιλέγεται το παραπάνω γεγονός ως αφετηρία της έρευνας ακριβώς γιατί σηματοδοτεί την αποφασιστική στάση του βρετανικού παράγοντα να παραμείνει η Ελλάδα στην βρετανική και «δυτική» σφαίρα επιρροής του μεταπολεμικού κόσμου και προφανώς να αναχαιτιστεί η επιρροή και ισχύς της Ένωσης Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (ΕΣΣΔ) στα Βαλκάνια και η ευκταία από μέρος της έξοδος στις θερμές θάλασσες της Μεσογείου.¹⁸ Άρα, χάριν της έρευνας, θα απασχολήσει το τελευταίο τρίμηνο του 1944, ως αφετηρία.

Τα επόμενα κρίσιμα γεωπολιτικά γεγονότα, είναι η μετατόπιση, η οποία λαμβάνει χώρα νωρίτερα, αλλά σηματοδοτείται και επισφραγίζεται, τον Μάρτιο του 1947, με την κήρυξη του δόγματος Τρούμαν, από την βρετανική στην αμερικανική πρωτοβουλίας την Ελλάδα, με τις αντίστοιχες προεκτάσεις για την αμερικανοσοβιετική, πλέον, σύγκρουση στο βαλκανικό σύμπλοκο. Μέχρι το τέλος, του 1947, σταδιακά η βρετανική παρουσία στην Ελλάδα υποκαθίσταται πλήρως από την αμερικανική. Η κήρυξη του δόγματος Τρούμαν (Truman Doctrine), εκ μέρους της αμερικανικής κυβέρνησης συμπυκνώνει την αμερικανική εξωτερική πολιτική ως πολιτική ανάσχεσης της Σοβιετικής επιρροής, με επίκεντρο την οικονομική και πολιτική στήριξη της Ελλάδας και της Τουρκίας. Η Βρετανία, οικονομικώς κατεστραμμένη από τον πόλεμο, δεν μπορούσε πλέον, σύμφωνα με τον μεταπολεμικό διεθνή συσχετισμό ισχύος, να ακολουθήσει την στρατιωτική και οικονομική ανάπτυξη των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής (ΗΠΑ) και της ΕΣΣΔ, γεγονός το οποίο την ώθησε το 1947, να αλλάξει ρότα στον διεθνή ανταγωνισμό.¹⁹ Για τα Βαλκάνια, τον ρόλο που δεν μπορούσε πλέον διπλωματικά, οικονομικά και

¹⁸ Γ. Βαληνάκης, *Ελληνικά αμυντικά προβλήματα*, Παπαζήσης, Αθήνα 1986,32

¹⁹ Π. Ήφαιστος, *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων Γαλλίας, Γερμανίας, Μ. Βρετανίας*, Ποιότητα, Αθήνα 2000, 163- 164

στρατιωτικά να έχει η Βρετανία, ρόλος που της «εναποτέθηκε», εκ των πραγμάτων γεωπολιτικά, τον ανέλαβαν οι ΗΠΑ.

Επιπλέον, σημαντικό γεγονός, από πολιτικής και στρατιωτικής άποψης, με τις αντίστοιχες γεωπολιτικές προεκτάσεις, αποτελούν οι εκκαθαριστικές επιχειρήσεις του κυβερνητικού στρατού, στον ελληνικό Εμφύλιο Πόλεμο, με την ονομασία «Τερμίνους», το διάστημα Απριλίου-Οκτωβρίου του 1947, η οποίες με την λήξη τους, σηματοδότησαν τον ολοκληρωτικό χαρακτήρα της εμφύλιας σύγκρουσης στον ελλαδικό χώρο. Καταλήγοντας, το τελευταίο τρίμηνο του 1947 αποτελεί, το χρονολογικό όριο της μελέτης, καθώς σε εκείνο το διάστημα ολοκληρώνεται η αποχώρηση του βρετανικού παράγοντα στην Ελλάδα και τα Βαλκάνια, κατ' επέκταση, με την ενεργή παρέμβαση των ΗΠΑ.

1.4 Περιορισμοί

Η συγκρότηση γεωπολιτικού υποδείγματος, αποδείχθηκε πολύ συνθετότερο εγχείρημα απ' ό,τι αρχικά είχε εκτιμηθεί. Ο διεπιστημονικός χαρακτήρας της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης αποτέλεσε πραγματική πρόκληση, καθώς απαιτεί τέτοιο εύρος γνώσεων, σε διάφορα επιστημονικά πεδία, που μάλλον ως αποτέλεσμα συλλογικής δουλειάς περισσότερων ανθρώπων θα μπορούσε να έχει μια πραγματική επιστημονική συμβολή. Έστω και στην απλουστευμένη της μορφή, η παρούσα μελέτη αποδείχτηκε αρκετά περίπλοκη διαδικασία αλλά τουλάχιστον ως προς τις βασικές της στοχεύσεις, το αποτέλεσμα είναι το επιθυμητό για τον γράφοντα.

Χάριν της έρευνας, οδηγούμαστε σε μια σχετική σχηματοποίηση και απλοποίηση της σύνθετης δράσης όλων των δρώντων στο Σύστημα, και των αντίστοιχων υπερσυστημικών πόλων. Εξ' αυτού ταυτίζονται οι εγχώριες στρατιωτικές, πολιτικές και κοινωνικές δυνάμεις με την πολιτική της Μ. Βρετανίας ή της ΕΣΣΔ. Η πραγματικότητα όμως είναι πιο σύνθετη και πολύπλοκη.

Πρώτον, υπάρχει αυτοτέλεια στη δράση όλων αυτών των δυνάμεων χωρίς να παραγνωρίζεται η σύμπλευση με το ένα ή το άλλο «στρατόπεδο», η οποία την περίοδο αυτών των ετών (1944-1947) με το τέλος του β' παγκοσμίου πολέμου, τείνει να οδηγείται σε ταύτιση με την πολιτική των μεγάλων δυνάμεων, πράγμα λογικό από τη στιγμή που σε εκείνη την φάση συγκροτούνται τα δύο μεγάλα

αντιμαχόμενα «στρατόπεδα» και οι ανάγκες της μεταπολεμικής κοινωνικής πολιτικής και οικονομικής σταθεροποίησης και ανοικοδόμησης οδηγούν στην αγκαλιά του ενός και του άλλου διεθνούς πόλου ισχύος.

Εκτός των άλλων, πρέπει να ληφθεί υπόψιν και ο μεταπολεμικός συσχετισμός ισχύος, η οικονομική και πολιτική αποσάρθρωση που σχεδόν παγκόσμια έχει επιφέρει ο αιματηρός πόλεμος, έχει οδηγήσει σε οξύτερες κοινωνικές διεργασίες, κυρίως στα κράτη τα οποία απελευθερώνονται από τον Κόκκινο Στρατό, τα κράτη που έχουν αναπτύξει πλατιά αντιστασιακά κινήματα, με πρωταγωνιστές τα κομμουνιστικά κόμματα, κατά βάση, καθώς και οι ανταποικιακοί αγώνες.

Δεύτερον, οι ΗΠΑ ως ο έτερος υπερσυστημικός δρών, διαμορφώνουν και αυτές, σε εκείνη την φάση, την αυτοτελή τους δράση και παρέμβαση, σε διεθνές επίπεδο. Για αποφυγή της πολυπλοκότητας και συνθετότητας αυτής της παραμέτρου, ταυτίζεται η βρετανική με την αμερικανική παρέμβαση, σε μεγάλο βαθμό γεγονός αληθές για τα Βαλκάνια εκείνη την περίοδο, μέχρι το 1947, ως παρέμβαση των ναυτικών, δυτικών δυνάμεων απέναντι στις σοβιετικές, ηπειρωτικές, κομμουνιστικές δυνάμεις, για τις οποίες ούτε εκεί πρέπει να μιλούμε με όρους πλήρους ταύτισης. Με λίγα λόγια, τα έτη 1944-1947, ως περίοδος έναρξης του ψυχρού πολέμου, συγκροτούνται οι δύο αντιμαχόμενοι γεωπολιτικοί, οικονομικοί και πολιτικοί σχηματισμοί, στο νέο έδαφος του μεταπολεμικού κόσμου. Υπό το πρίσμα της Γεωπολιτικής Ανάλυσης, η συνταύτιση και επικάλυψη των συμφερόντων και αναγκών μεταξύ τοπικών, περιφερειακών και διεθνών δρώντων του ενός ή του άλλου στρατοπέδου, παρά τις επιμέρους διαφοροποιήσεις, που θα αποκτήσουν άλλη γεωπολιτική βαρύτητα το αμέσως επόμενο διάστημα, πρέπει τουλάχιστον μέχρι το 1947 να θεωρηθούν δεδομένες.

Χρειάζεται να τονιστεί πως, όλες οι διεργασίες των Κομμουνιστικών Κομμάτων, των λαϊκοδημοκρατικών κυβερνήσεων όπως και των αντίστοιχων αστικοδημοκρατικών κυβερνήσεων και των κομμάτων τους, δεν προέκυπταν μονάχα καθ' υπόδειξη των Σοβιετικών, των Βρετανών και των Αμερικανών, αντίστοιχα. Αυτό επιβεβαιώνεται συνολικά στα ιστορικά αρχεία και κυρίως μετά το άνοιγμα και των σοβιετικών αρχείων, με τα οποία η ιστορική κοινότητα διαθέτει

πλέον μια σφαιρικότερη εικόνα την ψυχροπολεμικής αντιπαράθεσης.²⁰ Η σχηματοποίηση και η σχετική απλοποίηση, χάριν της έρευνας, εξετάζει την πορεία των εξελίξεων προς όφελος του ενός ή του άλλου μπλοκ, ανεξάρτητα αν επιμέρους ενέργειες και σχεδιασμός του εκάστοτε δρώντα, τοπικού και περιφερειακού, βγήκαν από το γραφείο της εκάστοτε μεγάλης δύναμης. Την έρευνα απασχολεί το κατά πόσο ευνοείται το κάθε στρατόπεδο, το οποίο πάντοτε επηρεάζει τους διπλωματικούς, πολιτικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς σχεδιασμούς, αν όχι άμεσα, πάντοτε έμμεσα. Όπως επίσης αξίζει να τονιστεί ότι αν για παράδειγμα η ΕΣΣΔ δεν επικροτούσε μια επεκτατική κίνηση της Γιουγκοσλαβίας για παράδειγμα, εάν αυτή επιτύχαινε, αντικειμενικά ενίσχυε το σοσιαλιστικό στρατόπεδο, όσο δεν έφερνε νέες, δυσμενέστερες, συνέπειες. Δεν αφορούν οι προθέσεις τόσο, όσο η με όρους ισχύος ενίσχυση των θέσεων της μίας ή της άλλης πλευράς, της οποίας η ενίσχυση δεν προκύπτει χυδαία από μια ατζέντα πολιτικών επιλογών του κάθε διεθνούς πόλου ισχύος, τουλάχιστον όχι μόνο από αυτήν.

Με την απλοποίηση εξυπηρετούνται οι ανάγκες τις έρευνας, χωρίς να παραγνωρίζεται το γεγονός ότι μια πιο ολοκληρωμένη έρευνα και πολύ μεγαλύτερη σε μέγεθος εργασία, θα συμπεριλάμβαναν τόσο την αυτοτελή πολιτική, κοινωνική και γεωπολιτική δράση των τοπικών δρώντων, τις διαφοροποιήσεις μεταξύ της βρετανικής και της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, αλλά και μεταξύ των δυνάμεων του «σοσιαλιστικού μπλοκ»- η αντίληψη περί μονολιθικότητας στην πολιτική των σοσιαλιστικών κρατών δεν ευσταθεί.

Σύμφωνα με τις υποδείξεις της ΣΓΑ η καταμέτρηση της συνολικής επίδοσης ισχύος, στο Σύστημα και τα επιμέρους Υποσυστήματα, είναι δυνατή και αποτελεί σημαντική παράμετρο της έρευνας. Στην αυτή μελέτη δεν επιλέγεται να πραγματοποιηθεί μια τέτοια καταμέτρηση, αλλά με βάση τα υπάρχοντα δεδομένα είναι εξυπηρετικότερο και ανταποκρίνεται καλύτερα στην ιστορική πραγματικότητα η επίδοση ισχύος να μετρηθεί για κάθε πυλώνα ξεχωριστά στο Σύστημα. Ο παραπάνω «περιορισμός» θα γίνει κατανοητός όταν ο αναγνώστης φτάσει στο κεφάλαιο στο οποίο θα συγκροτηθεί το γεωπολιτικό Υπόδειγμα καθώς και στην ακολουθούμενη ορθή ανάγνωση των δεδομένων του.

²⁰M. P. Leffler, D. S. Painter, *Origins of the Cold War: An International History*, Routledge, New York, NY 2005, 2^η έκδ. [1994], 191

Δυσκολίες, που παρουσιάστηκαν κατά τη διάρκεια εκπόνησης της εργασίας, αφορούσαν κατά βάση τη συλλογή των δεδομένων για τη συγκρότηση των γεωπολιτικών δεικτών. Υπήρξε δυσκολία στη συγκέντρωση των απαραίτητων στοιχείων που αφορούσαν τον Ελληνικό Εμφύλιο Πόλεμο, ακόμα και για βασικά δεδομένα, όπως η αριθμητική δύναμη των αντιμαχόμενων πλευρών, ειδικά του Δημοκρατικού Στρατού. Επίσης, υπήρξε δυσκολία στην προσπάθεια ποσοτικοποίησης ποιοτικών δεδομένων, όπως αυτά αποτυπώνονται στον Πυλώνα της Πολιτικής, εξαιτίας της προσπάθειας να μην αλλοιωθεί η ποιότητα των δεδομένων, μέσα από την ανάγκη κανονικοποίησης τους, ώστε αυτά να καταστούν συγκρίσιμα και μετρήσιμα.

Κατόπιν, υπήρξε περιορισμός στο εύρος των πηγών, γύρω από την συγκέντρωση ιστορικών στοιχείων για την Αλβανία, τη Βουλγαρία και τη Γιουγκοσλαβία λιγότερο. Αντίθετα, για την Ελλάδα, για προφανείς λόγους, ήταν πιο εύκολη η πρόσβαση σε βιβλιογραφικές πηγές. Αυτή η ανισομέρεια δυστυχώς αποτυπώνεται στις παραπομπές, αλλά αυτό επ' ουδενί δεν πρέπει να οδηγεί στο συμπέρασμα, ότι με κάποιο τρόπο ήταν πιο πλούσια, για παράδειγμα, η πολιτική δραστηριότητα στην Ελλάδα σε σχέση με τα λοιπά κράτη.

Τέλος, η επιδημία του κορονοϊού, δυστυχώς, δεν επέτρεψε να εμπλουτιστεί η βιβλιογραφία με πρωτογενείς πηγές, οι οποίες δεν θα άλλαζαν τα δεδομένα-, καθώς οι δευτερογενείς πηγές που χρησιμοποιήθηκαν είναι αξιόπιστες και αξιόλογες αλλά σίγουρα θα προσέδιδαν στην έρευνα μεγαλύτερη ακαδημαϊκή στήριξη και κύρος. Εκτός των άλλων, το διακύβευμα της μελέτης δεν είναι η ιστορική έρευνα. Η εργασία, για ευνόητους λόγους, στηρίχτηκε αποφασιστικά σε προσωπική βιβλιογραφία και ηλεκτρονικές πηγές (ψηφιοποιημένη βιβλιογραφία και αρθρογραφία). Αποφεύχθηκε κατά το μέγιστο η ηλεκτρονική αρθρογραφία, οι ηλεκτρονικές πηγές συνολικά). Το ίδιο το αντικείμενο της έρευνας, παρείχε αρκετά βιβλιογραφικά δεδομένα- γενικά πιο αξιόπιστα, ώστε η παραπομπή σε ηλεκτρονικούς ιστότοπους να είναι γενικά περιττή.

1.5 Σύνοψη Περιεχομένων

Συνοπτικά, για τα περιεχόμενα, εισαγωγικά αναφέρθηκαν ο σκοπός της μελέτης, οι λόγοι που οδήγησαν στην επιλογή του συγκεκριμένου θέματος, τα χρονολογικά όρια, τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά του Συμπλόκου και οι περιορισμοί και δυσκολίες που συνόδευσαν την εργασία. Θα ακολουθήσει μια συνοπτική επισκόπηση της βιβλιογραφίας που χρησιμοποιήθηκε. Το επόμενο κεφάλαιο αφορά της μεθοδολογία που ακολουθήθηκε, με παρουσίαση των βασικών θεωρητικών κατευθύνσεων της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης. Εν συνεχεία, θα παρουσιαστεί το Γεωπολιτικό Υπόδειγμα, το οποίο αποτελεί και το κυρίως θέμα της έρευνας, μέσα από τα οποία θα αναδειχτεί η επίδραση του βρετανικού παράγοντα, με όρους ισχύος, στο Σύμπλοκο. Στο τελευταίο κεφάλαιο παρουσιάζεται η ορθή ανάγνωση των μετρήσεων του Υποδείγματος με κάποια γεωπολιτικά συμπεράσματα διαχρονικού χαρακτήρα, στο Σύστημα, καθώς και η αξία της ΣΓΑ.

Καθώς η έρευνα αφορά ιστορικό θέμα, τα αποτελέσματά της δεν ενέχουν την προβλεπτική αξία και πρόταση για ορισμένη δράση και συμπεριφορά, αυτό δηλαδή που καλείται Γεωστρατηγική Σύνθεση. Δηλαδή, στην παρούσα έρευνα η γεωπολιτική απαντά στο «γιατί;» αλλά δεν δύναται να δοθεί απάντηση στο «τί πρέπει να κάνουμε» για ένα παρελθοντικό γεγονός. Τα προλεγόμενα δεν καθιστούν την έρευνα περιττή. Ίσα ίσα, γνωρίζοντας τα αποτελέσματα και με την πληθώρα των αναγκαίων δεδομένων, δίνεται η ευκαιρία να σταθεί κανείς με μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση και ασφάλεια στην εφαρμογή της μεθόδου της ΣΓΑ και μέσα από την ιστορική εμπειρία να αναδείξει τις διαχρονικές γεωπολιτικές και γεωστρατηγικές επιλογές, που μένουν μόνο να αποκαλυφθούν στην έρευνα, ή έστω να γίνει μια αξιοπρεπής απόπειρα, με μελλοντική ερευνητική συμβολή.

1.6 Βιβλιογραφία

Η Βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε στηρίχτηκε σε κάποια συγκεκριμένα βιβλία, τα οποία ανά κεφάλαιο ανέλαβαν το ρόλο οδηγού. Επισημαίνεται εξ αρχής ότι ο γράφων δεν ταυτίζεται με το σύνολο των απόψεων του εκάστοτε συγγραφέα, του οποίου το έργο χρησιμοποιείται ως παραπομπή.

Για το κεφάλαιο της Μεθοδολογίας της επιστημονικής έρευνας, βασική βιβλιογραφική πηγή αποτέλεσε το έργο του κ. Ι. Μάζη, «Μεταθεωρητική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής: Το Νεοθετικιστικό Πλαίσιο»²¹, στο οποίο αποτυπώνονται όλες οι βασικές επιστημολογικές και μεθοδολογικές προσεγγίσεις του καθηγητή, συνεπώς και οι αρχές συγκρότησης της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης.

Όσον αφορά στο γεωπολιτικό υπόδειγμα, και στην ουσία στην συλλογή των ιστορικών στοιχείων για την συγκρότηση των γεωπολιτικών δεικτών, για το τμήμα της έρευνας που αφορούσε τον ελληνικό Εμφύλιο Πόλεμο, δύο έργα αποτέλεσαν οδηγούς της μελέτης. Το πρώτο έργο είναι «Η Ιστορία του Ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου»²² από τον κ. Γ. Μαργαρίτη και το έργο του Ι. Ζαφειρόπουλου «Ο Αντισυμμοριακός Αγών»²³.

Για τα δεδομένα που αφορούσαν τους δείκτες του Γεωπολιτικού Πυλώνα της Πολιτικής τα εξής βιβλιογραφικά έργα προσέφεραν τα κυριότερα στοιχεία. Το «The Macedonian question»²⁴, D. Livanios, «Εισαγωγή στη Βαλκανική Ιστορία»²⁵, Σ. Σφέτας, «Το παγκόσμιο παιχνίδι στα Βαλκάνια: Οι ελληνο-γιουγκοσλαβικές σχέσεις από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο στον Ψυχρό Πόλεμο (1941-1960): Με αναφορές μέχρι την διάλυση της Γιουγκοσλαβίας»²⁶, Φ. Οικονομίδης. Τα παραπάνω βιβλία αναφέρονται όχι γιατί υποτιμάται η συμβολή των υπόλοιπων βιβλιογραφικών πηγών αλλά γιατί με το έργο των παραπάνω συγγραφέων έγινε δυνατή η αποτύπωση των αναγκαίων γεγονότων και στοιχείων, πάνω στα οποία συγκροτήθηκαν οι γεωπολιτικοί δείκτες.

²¹Ι. Μάζης, *Μεταθεωρητική Κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής: Το νεοθετικιστικό πλαίσιο*, Παπαζήση, Αθήνα 2012

²²Γ. Μαργαρίτης, *Ιστορία του ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2002

²³Δ. Ζαφειρόπουλος, *Ο αντισυμμοριακός αγών: 1945-1949*, τυπογραφείον Α. Μαυρίδη, Αθήνα 1956

²⁴D. Livanios, *The Macedonian Question: Britain and the Southern Balkans 1939-1949*, Oxford University Press, New York, NY 2008.

²⁵Σ. Σφέτας, *Εισαγωγή στη Βαλκανική Ιστορία: Από τον Μεσοπόλεμο στη λήξη του Ψυχρού Πολέμου*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 201

²⁶Φ. Οικονομίδης, *Το παγκόσμιο παιχνίδι στα Βαλκάνια: Οι ελληνο-γιουγκοσλαβικές σχέσεις από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο στον Ψυχρό Πόλεμο (1941-1960): Με αναφορές μέχρι την διάλυση της Γιουγκοσλαβίας*, Μετρονόμος, Αθήνα 2015

ΣΓΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

2.1 Επιστημολογία και Κοινωνικές Επιστήμες

Το κάτωθι κεφάλαιο αφορά την μεθοδολογία της έρευνας, η οποία ακολουθείται στο παρόν πόνημα. Εισαγωγικά, απαιτείται η παράθεση κάποιων βασικών επιστημολογικών και γνωσιολογικών όρων και θέσεων. Εκκινώντας από την πάγια αντίληψη του γράφοντος ότι ο κόσμος είναι υλικός και γνώσιμος, όλα τα φαινόμενα, φυσικά και κοινωνικά, εμπίπτουν στο πεδίο της ανθρώπινης νόησης και μάλιστα η ίδια η νόηση, που τον αντανάκλα στην διαδικασία απόκτησης της γνώσης, δεν μπορεί παρά να έχει την δυνατότητα να αποκαλύπτει, να ταξινομεί και τελικώς να κατανοεί την ουσία, την εσωτερική λογική, τους νόμους ανάπτυξης των φαινομένων. Η ανθρώπινη νόηση και γνώση, αναπότρεπτα, αναπτύσσονται συνεχώς. Σε βάθος χιλιετιών, οι επιστήμες ακολουθούν μια ανάλογη πορεία, ως αντανάκλαση αυτής της διαδικασίας. Η επιστήμη είναι σύμφυτη με την πρόοδο και την εξέλιξη.²⁷

Στην αντιπαράθεση, ως προς την «επιστημονικότητα» των κοινωνικών και ανθρωπιστικών σπουδών, ο γράφων παίρνει θέση υπέρ της επιστημονικής τους συγκρότησης ως πεδίο μελέτης των κοινωνικών φαινομένων και διαδικασιών, τα οποία διέπονται από τους δικούς τους νόμους και κανόνες ανάπτυξης. Χρειάζονται όμως οι παρακάτω επισημάνσεις.

Πρώτον, τα κοινωνικά φαινόμενα, η κοινωνία και ό,τι αυτή περικλείει, αποτελεί συνθετότερη και πολυπλοκότερη μορφή οργάνωσης της πραγματικότητας εν σχέσεις με τα φυσικά φαινόμενα, καθώς τα κοινωνικά φαινόμενα είναι αποτέλεσμα της ανθρώπινης δραστηριότητας.

Δεύτερον, ως εξωεπιστημονικός λόγος με μεγάλη όμως πρακτική και ουσιαστική σημασία, η κοινωνική και πολιτική δραστηριότητα, όπως αυτή εκφράζεται με τις συγκρούσεις και αντιπαράθεσεις μεταξύ των διάφορων πολιτικών οικονομικών και κοινωνικών δυνάμεων αλλά και τις προσωπικές ιδεολογικές και τις αξιακές καταβολές των ιδίων των κοινωνικών επιστημόνων, ως αντανάκλαση αυτών των αντιπαράθεσεων, δυσχεραίνει την επιστημονική διαδικασία, για την συγκρότηση

²⁷T.S. Kuhn, *Η Δομή των Επιστημονικών Επαναστάσεων*, μτφρ. Γ. Γεωργακόπουλος, Β. Κάλφας, Σύγχρονα Θέματα, Αθήνα, 1981,242

αυτού που λέμε ενός Κουνιανού Παραδείγματος²⁸. Η επιστήμη είτε ως μορφή κοινωνικής συνείδησης, είτε ως άμεση παραγωγική δύναμη της κοινωνίας εξαρτάται, παρά την σχετική της αυτοτέλεια, και αυτή από την κοινωνική και πολιτική πρακτική. Ταυτόχρονα όμως, επιδρά σε αυτήν.

Ως προς το επίπεδο ανάπτυξης της διαδικασίας, που ονομάζουμε επιστήμη, στον τομέα των κοινωνικών επιστημών, βρισκόμαστε σε «προ-επιστημονικό» επίπεδο, κατά την διάρκεια του οποίου η επιστημονική κοινότητα δεν έχει συγκροτήσει ακόμα το δικό της κυρίαρχο Παράδειγμα και οι διάφορες «σχολές» συγκρούονται ακόμα και ως προς την συγκρότηση των εννοιών και όρων του αντικειμένου.²⁹ Η ανάπτυξη όμως των θετικών επιστημών, προσφέρει κάποια χρήσιμα συμπεράσματα, οδηγό για την κοινωνικές επιστήμες. Η θετικές επιστήμες, ως σύνολο αναπτύσσονται χιλιάδες χρόνια, και ως σύνολο πάλι, χωρίζονται σε όλο και περισσότερους επιμέρους κλάδους και διακλαδώσεις, ώστε να υπηρετούν τις ανάγκες ανάπτυξης των επιστημονικών δεδομένων στο χώρο των φυσικών φαινομένων. Και αυτές διένυσαν μακρές περιόδους συγκρούσεων εωσότου συγκροτήσουν κοινώς αποδεκτά θεμέλια.

Αντίστοιχα, στις κοινωνικές επιστήμες ακόμα και αν δεν βρίσκονται μέχρι τώρα, για τους λόγους που προαναφέραμε, στο επίπεδο ανάπτυξης των θετικών επιστημών, ακολουθούν και αυτές μια ανάλογη πορεία, συγκρούσεων, διεύρυνσης και επιμέρους διακλάδωσης. Ως όλον, καθώς μελετώνται πλευρές της ανθρώπινης δραστηριότητας τελικώς, η πολιτική, η οικονομική και η νομική επιστήμη, η κοινωνιολογία, η ιστορία, οι διεθνείς σχέσεις, αποτελούν αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας που μπορεί να ξεκίνησε με τομείς όπως η φιλοσοφία, η ή ιστορία αλλά πλέον διακλαδώνεται και διαχωρίζεται σε επιμέρους τομείς με τα δικά τους διακριτά αντικείμενα μελέτης, ώστε να υπηρετούνται οι ανάγκες ενδεδειγμένης μελέτης των διάφορων κοινωνικών φαινομένων. Η Γεωπολιτική είναι προϊόν αυτής της διαδικασίας.

Ως προς την αντιπαράθεση γύρω από τη λεγόμενη δυσκολία διάκρισης μεταξύ των επιμέρους κοινωνικών επιστημών και το ποια φαινόμενα εμπίπτουν στον έναν ή στον άλλο τομέα, η απάντηση είναι απλή. Η διεπιστημονικότητα, η ταυτόχρονη

²⁸ Ι. Μάζης, *Μεταθεωρητική Κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής*, ό.π., 88-89

²⁹Ο.π.,91

μελέτη και θεωρητική συστηματοποίηση των γνώσεων, υπό το πρίσμα διαφόρων επιστημών, κοινωνικών μεταξύ των και ακόμα κοινωνικών και φυσικών όπου απαιτείται, είναι η μοναδική δίοδος ικανοποίησης των απαιτήσεων της πολύπλοκης διαδικασίας που ονομάζουμε κοινωνικό φαινόμενο και ανθρώπινη δραστηριότητα, η οποία αναπτύσσεται πολύπλευρα, και αποτελεί λογική συνέπεια της ενότητας του όλου που ονομάζουμε κοινωνικές επιστήμες.

Κατά την γνώμη του γράφοντος, η επιστημονική εγκυρότητα μίας μελέτης, η οποία επιβεβαιώνεται από την ανταπόκριση της στην πραγματικότητα και την ιστορική εμπειρία, με την ανάλογη τεκμηρίωση και έλεγχο, εδράζεται στην ικανότητα του επιστήμονα να μπορεί να ξεχωρίζει τους υλικούς και αντικειμενικούς όρους γέννησης, ανάπτυξης, καταστροφής και εξέλιξης των φαινομένων. Η διαδικασία της εργασίας και παραγωγής, η κύρια ανθρώπινη δραστηριότητα, ως μια αντικειμενική διαδικασία και οι κοινωνικές σχέσεις που αναπτύσσονται σε αυτήν, βάσει του τρόπου ανάπτυξής της, λαμβάνει χώρα σε συγκεκριμένους γεωγραφικούς χώρους, με συγκεκριμένα υλικά και γεωγραφικά κριτήρια, πάλι αντικειμενικά, δηλαδή πέρα και έξω από την ανθρώπινη συνείδηση.³⁰ Προφανώς, μέσα σε αυτό το πλαίσιο η ανθρώπινη δραστηριότητα δεν αναπτύσσεται ντετερμινιστικά, σαν μια διαδικασία άνευ βουλήσεως αλλά η σχετικώς αυτοτελής της πορεία διαμορφώνεται στα συγκεκριμένα αυτά υλικά, γεωγραφικά και ιστορικά όρια και τόσο καθορίζεται ως ένα βαθμό από αυτά, όσο ταυτόχρονα επιδρά σε αυτά με την δική της δράση.³¹ Στη βάση αυτής της αλληλεπίδρασης και των συγκεκριμένων εκδηλώσεών της αναδεικνύονται και οι ουσιώδεις αιτιακές σχέσεις μεταξύ των φαινομένων.

Ο ερευνητής, λοιπόν, ο οποίος επιθυμεί το έργο του να διαπνέεται από επιστημονική εγκυρότητα, ακριβώς ώστε το αποτέλεσμα της δουλειάς του να είναι επαληθεύσιμο ή ικανό να διαψευστεί, αξιόπιστο ως προς την γνώση που προσφέρει³², χρήσιμο, ουσιαστικό και συνεπές απέναντι στην πραγματικότητα, και πόσο μάλλον να έχει προβλεπτική ικανότητα³³, πρέπει πρωτίστως να αναζητά, να βρίσκει και να μελετά όλα αυτά τα φαινόμενα και τις διαδικασίες, τόσο σε επίπεδο φυσικό, χωρικό όσο και κοινωνικό και οικονομικό, τα οποία οριοθετούν την

³⁰ Κ. Μαρξ, Φ. Ένγκελς, *Γερμανική Ιδεολογία*, μτφρ. Κ. Φιλίνη, Gutenberg, Αθήνα 1997, τ.1, 61

³¹ Φ. Ένγκελς, *Η διαλεκτική της Φύσης*, μτφρ. Ε. Ι. Μπιτσάκης, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1984, 209

³² Ι. Μάζης, *Μεταθεωρητική Κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής*, ό.π., 86

³³ Ο.π., 87

ανθρώπινη δραστηριότητα, ώστε να κατανοούνται οι εκάστοτε τάσεις και επιλογές των ανθρώπων, όπως αυτές εδράζονται με αντικειμενικά κριτήρια.

2.2 Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση

Στην παρούσα έρευνα η Γεωπολιτική αποτελεί το μεθοδολογικό και επιστημονικό εργαλείο, που χρησιμοποιείται και πιο συγκεκριμένα η Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση, όπως αυτή ορίζεται από τον κ. Μάζη, όπως θα αναφερθεί παρακάτω. Με τον απλοϊκό ορισμό ότι η Γεωπολιτική αφορά την μελέτη των Διεθνών Σχέσεων από μία γεωγραφική οπτική, καθίσταται σαφές ότι η Γεωπολιτική αποτελεί και αναλυτική και επιστημονική διαδικασία της Γεωγραφίας. Ο Μάζης ορίζει με μεγαλύτερη ακρίβεια την γεωπολιτική ως *«την γεωγραφική αναλυτική μέθοδο που μελετά, προβλέπει και περιγράφει την ανακατανομή της ισχύος στον πλανήτη.»*³⁴ Επιπλέον, ορίζει την οικονομική Γεωγραφία και ανάλυση του χώρου ως τη βάση διεξαγωγής της διεπιστημονικής έρευνας που απαιτείται.³⁵ Για το ερευνητικό πρόγραμμα της γεωπολιτικής, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις του Lakatos,³⁶ ο σκληρός πυρήνας του προγράμματος αποτελείται από τις δύο εξής παραδοχές: Όλα τα χωρικά χαρακτηριστικά στο εκάστοτε σύμπλοκο είναι μετρήσιμα, ή μπορούν να καταστούν μετρήσιμα, ακριβώς γιατί παράγουν μετρήσιμα αποτελέσματα. Δεύτερον, οι διεθνείς δρώντες βρίσκονται σε κοινή συστημική σχέση μεταξύ τους.

Εν συνεχεία, οι επικουρικές υποθέσεις της προστατευτικής ζώνης του γεωπολιτικού προγράμματος αφορούν την διάκριση του συμπλόκου σε χώρους πρωτογενείς-αιτιατούς (φυσικός χώρος, ανθρωποχώρος) δευτερογενείς- αιτιατικοί (πολιτικός, οικονομικός χώρος) και τριτογενείς-αιτιατικοί (πολιτισμικός, εθνοκρατικός ή εθνο-κρατικός χώρος). Αυτοί οι χώροι μελετώνται και στους μεταξύ τους συνδυασμούς (πλήρεις, και ειδικοί συνθετικοί χώροι).³⁷ Δεύτερη επικουρική υπόθεση της προστατευτικής ζώνης του υποδείγματος είναι ότι οι πόλοι ισχύος εκφράζουν κοινωνικές βουλήσεις ή βουλήσεις των αποφασίζόντων παραγόντων και αυτοί οι πόλοι συγκροτούν, ως δομικά χαρακτηριστικά, ένα ασταθές και

³⁴ Μάζης Ι. ακαδημαϊκές σημειώσεις στο μάθημα «Γεωπολιτική Ανάλυση Ι» (2018), 16

³⁵ Ο.π., σελ 17

³⁶ Ι Lakatos, *«Η ιστορία της Επιστήμης και οι ορθολογικές της ανασυγκροτήσεις»* Γ. Κουζέλης (επιμ.), *Επιστημολογία: Κείμενα*, μτφρ. Β. Κάλφας, Χ. Μπάλλα, Νήσος, Αθήνα 1997, 197-198

³⁷ Ι. Μάζης, *Ο ζωτικός Χώρος*, Φρ. Ράτσελ, μτφρ. Μ. Μακρή, Προσκήνιο, Αθήνα 2001, από τον πρόλογο 17-22

διαρκώς μεταβαλλόμενο σύστημα, στοιχείο που αποτελεί την τρίτη επικουρική υπόθεση. Τέταρτη, η ισχύς μετριέται με την βοήθεια της διάκρισης του μεγέθους της σε τέσσερεις γεωπολιτικούς Πυλώνες, της Πολιτικής, της Οικονομίας, της Άμυνας & Ασφάλειας και του Πολιτισμού & Πληροφορίας, εκ των οποίων η χρήση γεωπολιτικών δεικτών την καθιστά μετρήσιμη. Τέλος, αυτή η ανάλυση στοχεύει στην διαμόρφωση γεωπολιτικού υποδείγματος, τάσεων ανακατανομής ισχύος, προβλεπτική ικανότητα δηλαδή. Αυτές οι πέντε επικουρικές υποθέσεις, μαζί με τον προαναφερθέντα σκληρό πυρήνα, συγκροτούν το ερευνητικό πρόγραμμα της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης.³⁸

Ως Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση ο κ. Μάζης αναφέρεται στη γεωγραφική εκείνη μέθοδο, *«η οποία μελετά περιγράφει και προβλέπει τις συμπεριφορές και επιπτώσεις των σχέσεων των αντιτιθέμενων και διακριτών διεθνών δράσεων ανακατανομής ισχύος και των ιδεολογικών μεταφυσικών που τις καλύπτουν, στο πλαίσιο των γεωγραφικών συμπλόκων που οι δράσεις αυτές εντοπίζονται και λειτουργούν»*.³⁹

³⁸ Μάζης Ι., « Εφαρμογή Απλών και Σύνθετων Δεικτών των Τεσσάρων Γεωπολιτικών Πυλώνων στη Μεθοδολογία της Συστημικής Γεωπολιτικής Αναλύσεως: Η Περίπτωση της Συρίας», *Civitas Gentium* 5:2 (4/2017), 21-22

³⁹Ο.π. 23

ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

3.1 Αποτύπωση των στοιχείων του τίτλου

Σύμφωνα με τα βήματα μελέτης που ακολουθούνται⁴⁰, στον τίτλο της εργασίας: *Ο γεωπολιτικός ρόλος του βρετανικού παράγοντα κατά την περίοδο (1944-1947), στο Γεωπολιτικό Σύμπλοκο της Βαλκανικής Χερσονήσου (Ελλάδα-Αλβανία-Γιουγκοσλαβία-Βουλγαρία)*, το οριζόμενο γεωπολιτικό Σύμπλοκο, όπως αναφέρθηκε και εισαγωγικά είναι ο γεωγραφικός χώρος που περιλαμβάνει την Ελλάδα, την Γιουγκοσλαβία, την Βουλγαρία και την Αλβανία, την βαλκανική χερσόνησο συστατικά. Ως Γεωπολιτικός Παράγοντας ανακατανομής της ισχύος ορίζεται η Μ. Βρετανία, η οποία αποτελεί διεθνή πόλο ισχύος. Με βάση τον οριζόμενο Γεωπολιτικό Παράγοντα, το Σύμπλοκο ορίζεται σε δύο τομείς, σε δύο Υποσυστήματα δηλαδή. Το ένα Υποσύστημα περιλαμβάνει τον γεωγραφικό χώρο της Ελλάδας, της Γιουγκοσλαβίας και της Βουλγαρίας και το δεύτερο αυτόν της Ελλάδας, της Γιουγκοσλαβίας και της Αλβανίας. Από το άθροισμα των δύο παραπάνω υποσυστημάτων προκύπτει το οριζόμενο Σύστημα.

Τέλος, οι έτεροι διεθνείς πόλοι ισχύος, οι οποίοι επηρεάζουν αρνητικά ή θετικά τον υπό μελέτη Γεωπολιτικό Παράγοντα, είναι οι ΗΠΑ και η ΕΣΣΔ, καθώς την περίοδο 1944-1947 συγκροτούνται σε κυρίαρχες οικονομικές και στρατιωτικές υπερδυνάμεις και κατ' επέκταση κύριοι γεωπολιτικοί ανταγωνιστές. Συγκροτούν το βασικό γεωπολιτικό σχήμα, στο παγκόσμιο γίγνεσθαι, αυτό του ανταγωνισμού για τον έλεγχο της Ευρασίας, ως ναυτικές και ηπειρώτικες υπερδυνάμεις. Μέχρι εκείνη την περίοδο η Μ. Βρετανία διατηρούσε τον ρόλο της ναυτικής υπερδύναμης, ρόλο που στερήθηκε σταδιακά και αποφασιστικά με τη λήξη του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου και την συνεπακόλουθη οικονομική, στρατιωτική και γεωπολιτική ανακατάταξη στο διεθνές σύστημα. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, για λόγους έκτασης της εργασίας και αποφυγής μεγαλύτερης πολυπλοκότητας, που μπορεί να οδηγήσει σε απόκλιση από την βασική στόχευση της εργασίας, αυτή της εφαρμογής της ΣΓΑ στην ιστορική έρευνα, οι ΗΠΑ ταυτίζονται με την βρετανικό παράγοντα, στο έδαφος του αμοιβαίου οφέλους, στον άξονα της εξωτερικής τους πολιτικής.

⁴⁰Ο.π. 24

3.2 Προσδιορισμός Γεωπολιτικών Πυλώνων

Η έρευνα, επικεντρώνεται στη μελέτη δύο πυλώνων. Ο πρώτος γεωπολιτικός Πυλώνας είναι αυτός της Άμυνας και Ασφάλειας και ο δεύτερος της Πολιτικής. Ορίστηκαν αυτοί οι Πυλώνες με κριτήριο την σημασία της συμβολής του βρετανικού παράγοντα σε αυτούς.

Καθοριστικός, για την ορισμένη έρευνα, γεωπολιτικός πυλώνας, είναι αυτός της Άμυνας & Ασφάλειας. Η παραπάνω επιλογή και θέση ορίζεται με βάση το γεγονός ότι είναι καθοριστική η συμβολή, κατά τη γνώμη του γράφοντος, του βρετανικού παράγοντα στα τεκταινόμενα των Βαλκανίων, στον ελληνικό εμφύλιο πόλεμο, την περίοδο 1944-1947 ακριβέστερα, εξαιτίας του γεγονότος ότι είναι και η αμεσότερη έκφραση της εμπλοκής του στα Βαλκάνια. Αναφερόμαστε σε άμεση παρέμβαση, με την συμβολή και του βρετανικού στρατού, πέραν της οποιασδήποτε πολιτικής, διπλωματικής, οικονομικής και υλικής στήριξης στις ελληνικές κυβερνητικές δυνάμεις.

Ο γεωπολιτικός πυλώνας της Άμυνας και της Ασφάλειας, συγκεντρώνει τρεις γεωπολιτικούς δείκτες, οι οποίοι θα χρησιμεύσουν για την συγκρότηση ασφαλών συμπερασμάτων γύρω από την ανακατανομή ισχύος στο Σύστημα. Εκτιμάται πως για τον ορισμένο γεωπολιτικό πυλώνα, χρήσιμη γεωπολιτικά είναι η μελέτη του ελληνικού εμφυλίου, η οποία αντικατοπτρίζει την μόνη στρατιωτική σύγκρουση στο Σύστημα την περίοδο 1944-1947.

Επίσης διευκρινίζεται και πάλι ότι η μέτρηση της επίδοσης ισχύος για αυτόν τον πυλώνα θα γίνει διακρίνοντας τους εμπλεκόμενους δρώντες ως εξής: Η μία πλευρά αφορά της κυβερνητικές δυνάμεις με την στήριξη του βρετανικού παράγοντα⁴¹, άρα και η βρετανική παρέμβαση θα εκφραστεί μέσω αυτών στο Σύστημα μας, πέραν από τις βρετανικές στρατιωτικές δυνάμεις. Ο όρος «κυβερνητικές» δεν είναι αποδεκτός όρος για όλους τους ιστορικούς αλλά στην παρούσα εργασία μάλλον

⁴¹ Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού, Ο Ελληνικός Στρατός κατά τον Αντिसυμμοριακό αγώνα (1946-1949). Το δεύτερον έτος του Αντिसυμμοριακού Αγώνος 1947 (εις την ηπειρωτική ζώνη ευθύνης των Α' και Β' σωμάτων Στρατού), Έκδοσις Διεύθυνσις Ιστορίας Στρατού, Αθήνα 1980, 11-12. Η Βρετανική Στρατιωτική Αποστολή, πέρα από την φυσική παρουσία βρετανικών στρατευμάτων, η οποία είχε εκμηδενιστεί μέχρι το 1947, είχε τον καθοριστικό διοικητικό-επιτελικό ρόλο και είχε αναλάβει και την οικονομική στήριξη του ΕΣ.

εξυπηρετεί σωστά της ανάγκες αποτύπωσης της συγκεκριμένης στρατιωτικής και πολιτικής δύναμης. Η άλλη πλευρά αφορά τις ένοπλες δυνάμεις που πρόσκεινται στο ΚΚΕ και την σοβιετική παρέμβαση ή επιρροή, κατ' επέκταση.

Αντίστοιχα, στον Πυλώνα της Πολιτικής, στον οποίο πρακτικά εξετάζεται η διπλωματική και πολιτική δραστηριότητα του βρετανικού παράγοντα στα, προς μελέτη, βαλκανικά κράτη, όπως θα διαπιστώσει και ο αναγνώστης, έλαβε χώρα μια αντιπαράθεση με τεκτονικών διαστάσεων μετατοπίσεις και αλλαγές.

3.3 Προσδιορισμός Γεωπολιτικών δεικτών

Οι Γεωπολιτικοί δείκτες που επιλέχθηκαν για την περιγραφή του Πυλώνα της Άμυνας και Ασφάλειας είναι: Αριθμητική δύναμη ενόπλων, απώλειες προσωπικού κατά τη διάρκεια των πολεμικών συγκρούσεων και κατάσταση εφοδιασμού/εξοπλισμού.

Α' Γεωπολιτικός Δείκτης Πυλώνα Άμυνας και Ασφάλειας: Αριθμητική Δύναμη

Ο πρώτος γεωπολιτικός δείκτης είναι αυτός του ενόπλου έμφυχου δυναμικού της κάθε πλευράς, ανά έτος. Ο υπολογισμός θα γίνει με βάση γεγονότα σταθμούς στο χρονικό του εμφυλίου πολέμου.

Για το έτος 1944, γεγονός σταθμός είναι η περίοδος των ημερών της ένοπλης σύγκρουσης, στην Αθήνα κατά κύριο λόγο, μεταξύ των δύο αντιμαχόμενων πλευρών, τα «Δεκεμβριανά», και ειδικά μέχρι τις τελευταίες μέρες του Δεκεμβρίου, δηλαδή στο σημείο, που οι κυβερνητικές δυνάμεις, μαζί με τον βρετανικό στρατό έχουν συγκροτηθεί και ο ΕΛΑΣ πλέον αδυνατεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της εμπλοκής.

Για το έτος 1945, ο υπολογισμός είναι δύσκολος, πλην και της έλλειψης στοιχείων, καθώς οι ένοπλες δυνάμεις του ΚΚΕ έχουν έστω τυπικά, καταθέσει τα όπλα, πλην ενός ορισμένου μικρού αριθμού που βρίσκεται στα ορεινές περιοχές. Επιπλέον είναι γνωστό ότι τα όπλα τα οποία ανακαλύφθηκαν το 1946 από τον Εθνικό Στρατό⁴² δεν είχαν παραδοθεί, σύμφωνα με τις υποδείξεις της συμφωνίας της Βάρκιζας, της 12^{ης} Φεβρουαρίου του 1945, αλλά δεν βρέθηκαν στα χέρια συγκροτημένων ένοπλων ομάδων. Η μετατόπιση ενός σημαντικού αριθμού

⁴²Δ. Ζαφειρόπουλος, *Ο αντισυμμοριακός αγών*,ό.π42

ΕΛΑΣιτών στην Γιουγκοσλαβία στη περιοχή του Μπουλκές, είναι ό,τι πιο κοντινό διαθέτει το ΚΚΕ σε οργανωμένη στρατιωτική δύναμη και μόνο αυτό το τμήμα μπορεί να υπολογιστεί.

Για το 1946, το χρονικό σημείο υπολογισμού της αριθμητικής δύναμης θα είναι το φθινόπωρο του αυτού έτος, κατά το οποίο γενικεύεται η δράση των ανταρτών και ουσιαστικά έχουν συγκροτηθεί οι δύο εμπόλεμες πλευρές. Για το 1947, χρονικό σημείο μελέτης θα είναι η περίοδος της μεγάλης στρατιωτικής επιχείρησης των κυβερνητικών δυνάμεων, η επιχείρηση «Τερμίνους», η οποία αφορά το διάστημα Απρίλιο έως Οκτώβριο του 1947 και ουσιαστικά μέχρι και το τέλος του 1947, περίοδος στην οποία αποτυπώνεται τόσο η στρατιωτική και πολιτική κατάσταση, σε επίπεδο προσωπικού (ένοπλοι), με την ολοκλήρωση των πρώτων σημαντικών ενόπλων αναμετρήσεων της τετραετίας, όσο και ο συσχετισμός δυνάμεων που θα συνοδεύσει τις δύο πλευρές στο νέο έτος και με την παράδοση των ηνίων του ελληνικού ζητήματος από τη Μ. Βρετανία στις ΗΠΑ.

Πρέπει να τονιστεί ότι διάφορες πηγές έρχονται σε σύγκρουση, γύρω από τον ακριβή αριθμό των ενόπλων δυνάμεων της κάθε πλευράς. Ειδικά για τις ένοπλες δυνάμεις καθοδηγούμενες από το Κομμουνιστικό Κόμμα, η συγκέντρωση των στοιχείων είναι ακόμη πιο δύσκολη. Παρ' όλα αυτά σε όλες τις πηγές οι αριθμοί, στον έναν ή στον άλλο βαθμό, περάν ότι δεν έχουν μεγάλη απόκλιση μεταξύ τους, αποτυπώνουν πάνω κάτω τον ίδιο συσχετισμό δυνάμεων μεταξύ των αντιπάλων. Συνεπώς, δεν αποτελούν πρόβλημα τυχόν διαφορετικές αριθμητικές προσεγγίσεις που συναντώνται στα διάφορα ιστορικά δεδομένα, σε σχέση με το ζητούμενο της έρευνας.

Υπενθυμίζεται εδώ ότι τα βρετανικά στρατεύματα αποβιβάζονται στην Αθήνα στις 15 Οκτωβρίου του 1944, με προφανή σκοπό η Μ. Βρετανία να εξασφαλίσει την στρατηγική της υπεροχή τόσο απέναντι στην ήδη αποχωρήσασα γερμανική στρατιά, όσο και να στείλει μήνυμα απέναντι στην προελαύνουσα δύναμη του Κόκκινου στρατού στην Ευρώπη.

ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ Α΄	1944	1945	1946	1947
ΕΝΟΠΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΚΕ	60.000 ⁴³	4.000 ⁴⁴	9.000 ⁴⁵	18.000 ⁴⁶
ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ	100.000 ⁴⁷	90.000 ⁴⁸	120.000 ⁴⁹	140.000 ⁵⁰

⁴³Γ. Μαργαρίτης, «Η μάχη των 33 ημερών στην Αθήνα» στο Τμήμα Ιστορίας της ΚΕ του ΚΚΕ, *Δεκέμβρης του 44΄: Κρίσιμη Ταξική Σύγκρουση, Σύγχρονη Εποχή*, Αθήνα 2014, 129. 10.000 περίπου, μέλη του ΕΛΑΣ, πήραν μέρος στη μάχη της Αθήνας.

⁴⁴ Δ. Ζαφειρόπουλος, *Ο αντισυμμοριακός αγών, ό.π.*, 42. Την ίδια περίοδο βρίσκονται τουλάχιστον 4.000 μαχητές του ΕΛΑΣ εκτός συνόρων (Κεντρική Επιτροπή του ΚΚΕ, *Δοκίμιο Ιστορίας του ΚΚΕ: 1939-1949, Σύγχρονη Εποχή*, Αθήνα 2018, τ.Β2 83-85).

⁴⁵ Ν. Κυρίτσης, *Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδας: Ίδρυση, Μονάδες, Αξιωματικοί, Δυνάμεις, Απώλειες, Κοινωνική Σύνθεση, Σύγχρονη Εποχή*, Αθήνα 2012, 187. Αυτό τον αριθμό δίνει ο Μάρκος Βαφειάδης στα Απομνημονεύματά του, οποίος σύμφωνα με τον ίδιο έφτασε τις 14.800 τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους. Σε άλλο έγγραφο του ΚΚΕ αναφέρονται σε 7.000 οι αντάρτες. Ο Δ. Ζαφειρόπουλος κάνει λόγο για 10.000 αντάρτες, για τον μήνα Οκτώβριο (Δ. Ζαφειρόπουλος, *Ο αντισυμμοριακός αγών, ό.π.*, 190).

⁴⁶Κεντρική Επιτροπή του ΚΚΕ, *Δοκίμιο Ιστορίας του ΚΚΕ, ό.π.*, τ.Β2 166. Σύμφωνα με επίσημο έγγραφο του ΚΚΕ, τον Δεκέμβρη του 1947 έφτανε τους 24.323 μαχητές (Κεντρική Επιτροπή του ΚΚΕ, *Δοκίμιο Ιστορίας του ΚΚΕ, ό.π.*, τ.Β2 166). Μπορεί να εκτιμηθεί ότι ο αριθμός 24.000 μαχητών είναι το σύνολο παρατακτών και εφεδρικών δυνάμεων. Λογικά συνυπολογίζονται και οι Μονάδες Λαϊκής Αυτοάμυνας (ΜΛΑ), που είναι πιο κοντά σε αυτό που λέμε παράνομη πολιτική οργάνωση του ΔΣΕ στην πόλη και την ύπαιθρο, παρά στρατιωτική, εξου και το μέγεθος των 24.000. Οι ένοπλοι που ήταν στο βουνό και συγκροτούσαν το στρατιωτικό σχηματισμό που ονομάζεται ΔΣΕ δεν πρέπει να ξεπερνούσαν τις 20.000. Όπως προαναφέρθηκε, οι 18.000 παρατακτέα δύναμη είναι πιο κοντά στην πραγματικότητα. Ο αριθμός των 24.000 στις έγγραφες πηγές του ΚΚΕ είναι πραγματικός μάλλον με μία διασταλτική ερμηνεία της έννοιας «αριθμητική δύναμη».

⁴⁷ Γ. Μαργαρίτης, *Ιστορία του ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949, ό.π.*, τ.1 73

⁴⁸ ‘Ο.π., τ.1 220,223

⁴⁹ ‘Ο.π., τ.1 237-238. Ενδεικτικά, λιγότερο από το 1/5 της συνολικής δύναμης αποτελούσε η χωροφυλακή. Ενώ πρέπει να παρατεθεί ότι περίπου 30.000 ήταν η παρατακτέα δύναμη ελληνικού στρατού, χωρίς να υπολογίζεται η χωροφυλακή και οι ένοπλες παραστρατιωτικές ομάδες (Γ. Μαργαρίτης, *Ιστορία του ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949, ό.π.*, τ.1 238)

⁵⁰ ‘Ο.π., τ.1 351

Β' Γεωπολιτικός Δείκτης Πυλώνα Άμυνας και Ασφάλειας: απώλειες σε στρατιωτικό επίπεδο

Ο δεύτερος γεωπολιτικός δείκτης, αποτυπώνει τα αποτελέσματα (απώλειες) των συγκρούσεων μεταξύ των δύο αντιμαχόμενων δυνάμεων, ανά έτος

Συνεπώς, επιλέγονται οι εξής συγκρούσεις, με βάση και τα γνωστά πλέον σε εμάς, αποτελέσματα. Η πρώτη σύγκρουση, είναι αυτή των Δεκεμβριανών, γνωστή και ως μάχη της Αθήνας, μεταξύ του ΕΛΑΣ, των βρετανικών ενόπλων δυνάμεων, από τις 3 Δεκεμβρίου του 1944 έως τις 6 Ιανουαρίου του 1945. Η χρονική περίοδος του 1945, μετά και την υπογραφή της Συμφωνίας της Βάρκιζας, περίοδος της λεγόμενης λευκής τρομοκρατίας δεν περιλαμβάνει κάποια σημαντική στρατιωτική σύγκρουση, πέρα από ορισμένες αψιμαχίες στην ύπαιθρο.

Το 1946, περίοδος που συγκροτούνται οι αντάρτικες ομάδες, ως Ομάδες Ενόπλων Καταδιωκόμενων (ΟΕΚ), το πρόπλασμα του ΔΣΕ, το ΚΚΕ μετατοπίζει το κέντρο βάρους της πολιτικής του πλέον σταθερά στην ένοπλη σύγκρουση έναντι της μαζικής πολιτικής πάλης.⁵¹ Ειδικά μετά την επίθεση ανταρτών σε σταθμό της χωροφυλακής στο Λιτόχωρο Πιερίας την παραμονή των εκλογών της 31^{ης} Μαρτίου του 1946⁵², ανεπίσημη ημερομηνία έναρξης του εμφυλίου πολέμου για πολλούς, η γενίκευση της ένοπλης αντιπαράθεσης είναι αναπόφευκτη.

Η συντονισμένη δράση των ενόπλων ομάδων του ΚΚΕ ξεκινά από τον Απρίλιο με σταδιακή κλιμάκωση. Από το καλοκαίρι του 1946 είναι πλέον αντιληπτό ότι οι αντάρτες αυξάνονται σταθερά, συγκροτούν υπολογίσιμη στρατιωτική δύναμη και δεν περιορίζονται απλώς σε αψιμαχίες με τη χωροφυλακή και τις λοιπές ομάδες των ΜΑΥ και ΜΑΔ αλλά συγκροτούνται οργανωμένα και με τις δυνάμεις του ΕΣ. Στις 28 Οκτωβρίου του 1946 συγκροτείται και το Γενικό Αρχηγείο Ανταρτών, το

⁵¹ Β. Γ. Μπαρτζιώτας, Ο Αγώνας του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1981, 39. Αυτή η μετατόπιση τίθεται και επίσημα στην 3^η Ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ τον Σεπτέμβριο του 1947.

⁵² Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού, Ο Ελληνικός Στρατός κατά τον Αντिसυμμοριακό αγώνα (1946-1949). Το πρώτον έτος του Αντिसυμμοριακού Αγώνος 1946, Έκδοσις Διεύθυνσις Ιστορίας Στρατού, Αθήνα 1971, 44-45

όργανο συντονισμού των επιχειρήσεων των ανταρτών, γεγονός που επιβεβαιώνει την παραπέρα κλιμάκωση.⁵³

Για το έτος 1947, οι πιο σημαντικές μάχες λαμβάνουν χώρα κατά τη διάρκεια την μεγάλης εκκαθαριστικής εκστρατείας του Εθνικού Στρατού, της επιχείρησης «Τερμίνους», και των παράλληλων με αυτήν επιχειρήσεων του ΕΣ αλλά και των αντίστοιχων στρατιωτικών απαντήσεων του ΔΣΕ.

Ο β' γεωπολιτικός δείκτης αποπειράται να προσδιορίσει το μέγεθος των απωλειών στο πεδίο της μάχης. Δηλαδή, δεν περιλαμβάνονται οι απώλειες που προκύπτουν από δολοφονίες, διώξεις και φυλακίσεις, στο έδαφος της κοινωνικής αναταραχής και τεράστιας πολιτικής πόλωσης της εμφύλιας σύγκρουσης. Οι αριθμοί των απωλειών έχουν στρογγυλοποιηθεί. Ούτος ή άλλως δεν υπάρχει συμφωνία μεταξύ των ερευνητών, των ιστορικών και όσων βίωσαν τα γεγονότα για το πραγματικό μέγεθος των απωλειών. Για την έρευνα προτιμήθηκε η απόδοση των απωλειών όπως τη θέτει η κάθε πλευρά για τις δικές της δυνάμεις. Ειδικά για τον ΔΣΕ η καταμέτρηση των απωλειών αποδεικνύεται πιο δύσκολη, ειδικά να αναλογιστεί κανείς ότι ακόμη και η ακριβής καταμέτρηση των ενόπλων δυνάμεων του είναι αντικείμενο συζήτησης και έρευνας.

⁵³ Δ. Ζαφειρόπουλος, *Ο αντισυμμοριακός αγών*, ό.π., 175, 180, 181

ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ Β'	ΑΠΩΛΕΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1944	ΑΠΩΛΕΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1945	ΑΠΩΛΕΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1946	ΑΠΩΛΕΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1947
ΕΝΟΠΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΚΕ	10.000 ⁵⁴	--	850 ⁵⁵	7.600 ⁵⁶
ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ	4.850 ⁵⁷	--	500 ⁵⁸ +1750 ⁵⁹	5000 ⁶⁰ + 1750

⁵⁴ Γ. Μαργαρίτης, *Ιστορία του ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949*, ό.π., τ.1 74

⁵⁵ Ν. Κυρίτσης, *Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδας*, ό.π., 513.

⁵⁶ Ο.π., 513

Δεν περιλαμβάνονται εδώ αιχμάλωτοι των κυβερνητικών δυνάμεων, που δεν ήταν Βρετανοί (οι 1.100 Βρετανοί αιχμάλωτοι περιλαμβάνονται.) Δεν υπάρχει ακριβής αριθμός ελλήνων αιχμαλώτων στα χέρια του ΕΛΑΣ, από την πλευρά των απωλειών των κυβερνητικών δυνάμεων (Γ. Μαργαρίτης, *Ιστορία του ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949*, ό.π., τ.1 73).

⁵⁸ Δ. Ζαφειρόπουλος, *Ο αντισυμμοριακός αγών*, ό.π., 670

⁵⁹ Ο.π., 83. Οι απώλειες της χωροφυλακής συνολικά την περίοδο 1945-1949 υπολογίζονται σε 5.050. Ο Μαργαρίτης υπολογίζει ότι το 70-80 τις εκατό των απωλειών αφορά το διάστημα 1946-1947. Στον πίνακα έχει καταμετρηθεί το 70%(3.500) στο συνολικό αριθμό απωλειών των κυβερνητικών δυνάμεων ανά έτος 1946 και 1947 κατά το ήμισυ, χάριν της έρευνας, δηλαδή 1750 άνδρες ανά έτος.

⁶⁰ Ο.π., 670. Στις απώλειες των Κυβερνητικών Δυνάμεων για τα έτη 1946 και 1947, δεν υπολογίζονται οι απώλειες των δυνάμεων των ΜΑΥ και των ΜΑΔ, ελλείψει στοιχείων. Συνεπώς, για το 1946 και το 1947 υπολογίζονται μόνο οι απώλειες του τακτικού Στρατού και της χωροφυλακής. Πρέπει να υπολογιστεί ότι ειδικά το 1946 αλλά και το 1947, η χωροφυλακή και οι παραστρατιωτικές ομάδες των ΜΑΥ και ΜΑΔ, υπέστησαν σοβαρές απώλειες στις συγκρούσεις με τους αντάρτες. Για τις ομάδες των ΜΑΥ και ΜΑΔ δεν υπάρχουν καταγεγραμμένα στοιχεία.

Γ' Γεωπολιτικός δείκτης Πυλώνα Άμυνας και Ασφάλειας : κατάσταση οπλισμού και εφοδιασμού ενόπλων δυνάμεων

Ως εφοδιασμός, νοούνται όλα τα απαραίτητα αγαθά συντήρησης των ενόπλων δυνάμεων και των μέσων του. Βασικά, ειδικά για την εποχή, νοούνται η παροχή στις παρατακτές δυνάμεις, τροφίμων, ειδών ένδυσης, καυσίμων για τα οχήματα, και λοιπών υλικών συντήρησης οπλισμού σε συνδυασμό με την επάρκεια οδικού και σιδηροδρομικού δικτύου και λοιπών τύπων μεταφορών, όπως αεροπορικώς, ή μέσω θαλάσσης. Αντίστοιχα, ως ποιότητα οπλισμού εννοείται η ύπαρξη, η επάρκεια, το είδος και η λειτουργική κατάσταση ατομικών όπλων (τυφέκια, ημιαυτόματα όπλα, οπλοπολυβόλα περίστροφα, χειροβομβίδες, νάρκες κλπ), πολυβόλων, όλμων, πυροβολικού(ελαφρύ και βαρύ, πεδινό και ορεινό), οχημάτων, πολεμικής αεροπορίας, πολεμικού ναυτικού και τελευταίο και καθοριστικό, η επάρκεια σε πυρομαχικά. Όλα τα παραπάνω επηρεάζονται και από την ανάλογη επιτελική και διοικητική αποτελεσματικότητα, η οποία πρέπει να λαμβάνεται υπόψη.

Η οριζόμενη κλίμακα τίθεται με βάση τον μεταξύ των αντιπάλων συσχετισμό. Δεν κρίνεται δηλαδή εξαιρετικός ο εξοπλισμός της μίας πλευράς με βάση μόνο τα γενικά κριτήρια της εποχής αλλά πρωτίστως σε αναλογία με την κατάσταση οπλισμού/εφοδιασμού του αντιπάλου. Επιπλέον, λαμβάνεται υπόψη η χρήση και κατάσταση εφοδιασμού/οπλισμού στο πεδίο των επιχειρήσεων ή ακόμα καλύτερα η κατάσταση του εφοδιασμού/οπλισμού που δύναται εκείνη τη χρονική περίοδο να επηρεάσει άμεσα την διεξαγωγή των επιχειρήσεων και όχι γενικά οι δυνατότητες.

Γενικά. Σε όλη τη διάρκεια του εμφυλίου, ΔΣΕ υστερούσε σημαντικά σε μέσα και προσωπικό για την διεξαγωγή των πολεμικών επιχειρήσεων. Σχετική βελτίωση της κατάστασης υπήρξε από το 1947 κι έπειτα με την οργανωμένη παροχή υλικού μέσω της Γιουγκοσλαβίας, της Βουλγαρίας και της Αλβανίας. Με τον σχεδόν πλήρη αποκλεισμό του από τα αστικά κέντρα και τις πυκνοκατοικημένες περιοχές μια διαδικασία που ξεκίνησε για το Κομμουνιστικό Κόμμα πριν το 1946, και το

1947 ήταν πλέον γεγονός, ο ΔΣΕ περιορίζονταν στον εφοδιασμό από την ύπαιθρο και κατά βάση τα ορεινά χωριά. Επίσης, βασικό πρόβλημα για τον οπλισμό του ΔΣΕ αποτελούσε η έλλειψη πυρομαχικών και η μεγάλη ποικιλομορφία σε ατομικό οπλισμό, χωρίς τις αντίστοιχες δυνατότητες σε εκπαίδευση αποτελεσματικής χρήσης του και ανεπάρκεια ανταλλακτικών για την αποτελεσματική του συντήρηση.⁶¹

Από την άλλη, οι κυβερνητικές δυνάμεις το 1946 αν και εμφανώς υπέρτερες σε οπλισμό, μέσα και με δυνατότητες σταθερού και συστηματικού εφοδιασμού, αντιμετώπιζαν διοικητικές και επιτελικές δυσκολίες, καθώς εκείνη την περίοδο λάμβανε χώρα η προσαρμογή των δυνάμεων αυτών γι' αυτόν τον τύπο πολέμου, με έμφαση στο ορεινό στοιχείο, τη συνεχή κίνηση και την αντάρτικη τακτική. Από το 1947 κι έπειτα ο ΕΣ προσαρμόστηκε στις ανάγκες του πολέμου. Με την ίδρυση και των λόχων ορεινών καταδρομών (ΛΟΚ) και την αντίστοιχη επιτελική προσαρμογή ο ΕΣ πλέον μπορούσε να έχει την πρωτοβουλία στο πεδίο των επιχειρήσεων.⁶²

Ο παραπάνω δείκτης, είναι ιδιαίτερα σημαντικός. Τελικά όχι μόνο καθόριζε τις επιχειρησιακές δυνατότητες των δύο στρατών, αλλά και τους στόχους σε τακτικό, επιχειρησιακό και τέλος ακόμα και στρατηγικό επίπεδο.

⁶¹Γ. Μαργαρίτης, *Ιστορία του ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949*, ό.π, τ.1268-269, 104, 333· Δ. Ζαφειρόπουλος, *Ο αντισυμμοριακός αγών*, ό.π, 55

⁶²Γ. Μαργαρίτης, *Ιστορία του ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949*, ό.π, τ.1246, 244, 255· Δ.. Ζαφειρόπουλος, *Ο αντισυμμοριακός αγών*, ό.π, 93, 97, 185, 200

ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣΓ'	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΟΠΛΙΣΜΟΥ/ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ 1944	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΟΠΛΙΣΜΟΥ/ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ 1945	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΟΠΛΙΣΜΟΥ/ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ 1946	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΟΠΛΙΣΜΟΥ/ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ 1947
ΕΝΟΠΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΚΕ	ΑΝΕΠΑΡΚΗΣ ⁶³	---	ΚΑΚΙΣΤΗ ⁶⁴	ΜΕΤΡΙΑ ⁶⁵
ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ	ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΗ ⁶⁶	---	ΜΕΤΡΙΑ ⁶⁷	ΚΑΛΗ ⁶⁸

⁶³Γ. Μαργαρίτης, *Δεκέμβρης του 44'*, ό.π., 129

⁶⁴Γ. Μαργαρίτης, *Ιστορία του ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949*, ό.π, τ.1 254,255,257· Ν. Μαραντζίδης, *Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδας (ΔΣΕ):1946-1949*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2010, 106, 42

⁶⁵ Ν. Μαραντζίδης, *Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδας(ΔΣΕ)*, ό.π. 34-35· Δ. Ζαφειρόπουλος, *Ο αντισυμμοριακός αγών*, ό.π,50,197 Ουσιαστικά από το 1947 καταφθάνουν τα πρώτα υλικά, στρατιωτικά και μη, για τον ΔΣΕ, από την Γιουγκοσλαβία και τη Βουλγαρία. Αποτελούν σημαντική ενίσχυση για τον ένοπλο αγώνα του ΚΚΕ(Γ. Μαργαρίτης, *Ιστορία του ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949*, ό.π, τ.1 332).

⁶⁶Γ. Μαργαρίτης. *Δεκέμβρης του 44'*, ό.π., 126-127. Λόγω της ύπαρξης των βρετανικών δυνάμεων, άριστα εξοπλισμένες και με δυνατότητα ναυτικής και αεροπορικής υποστήριξης και τεθωρακισμένα οχήματα, τα οποία ο ΕΛΑΣ δεν έχει τα μέσα να αντιμετωπίσει.

⁶⁷ Γ. Μαργαρίτης, *Ιστορία του ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949*, ό.π, τ.1250-251. Η χωροφυλακή από άποψη οπλισμού βρίσκεται πάνω κάτω στην ίδια κατάσταση με τους αντάρτες. Με την ενεργή δράση του τακτικού στρατού η ζυγαριά στη κατάσταση του οπλισμού γέρνει προς όφελος των κυβερνητικών δυνάμεων, καθώς διατίθενται πλέον αρκετά οπλοπολυβόλα, πολυβόλα και όλμοι. Κι εδώ μπορεί να προστεθεί η χρήση και αεροπορικών μέσων για αναγνώριση. Αντίστοιχα και η ένδυση του τακτικού στρατού (υποδήματα, χειμερινή ένδυση) αποτελούν συγκριτικό πλεονέκτημα.

⁶⁸ Δ. Ζαφειρόπουλος, *Ο αντισυμμοριακός αγών*, ό.π,92-93,135. Το αυτό έτος, γίνεται για πρώτη φορά και χρήση αεροπορικών μέσων για μεταφορά προσωπικού, εφοδιασμό των κυβερνητικών ενόπλων δυνάμεων και υποστήριξη πυρών σε στρατιωτική επιχείρηση.

Α' Γεωπολιτικός δείκτης Πυλώνα Πολιτικής: Πολιτική επιρροή της Μ. Βρετανίας σε κυβερνητικό κοινοβουλευτικό επίπεδο.

Με αυτόν τον δείκτη επιδιώκεται η αποτύπωση της πολιτικής ισχύος των φίλιων, στα βρετανικά συμφέροντα, πολιτικών δυνάμεων σε κοινοβουλευτικό και κυβερνητικό επίπεδο, σε κάθε χώρα και ανά έτος αντίστοιχα. Όπως έχει αναφερθεί εισαγωγικά, για λόγους ευχέρειας, έχει γίνει μια κατηγοριοποίηση στα βαλκανικά πολιτικά συστήματα, μια σχετικά απλοποίηση, με την οποία οι πολιτικές δυνάμεις χωρίζονται στα δύο μεγάλα στρατόπεδα των μεγάλων δυνάμεων. Δεν παραγνωρίζονται προφανώς οι διαφοροποιήσεις και οι υπαρκτές αντιθέσεις και μετατοπίσεις, οι οποίες λαμβάνουν χώρα σε αυτό το ρευστό πολιτικό περιβάλλον, της περιόδου. Γενικά όμως από γεωπολιτικής πλευράς, πάνω κάτω όλες οι πολιτικές δυνάμεις επιλέγουν τη βρετανική και αμερικάνικη ή τη Σοβιετική σκέπη.

Εξετάζεται ο δείκτης, συνδυαστικά, τόσο σε κοινοβουλευτικό, όπου υπάρχουν τα στοιχεία, όσο και σε κυβερνητικό, με μία βαρύτητα παραπάνω στο δεύτερο, καθώς πρόκειται για την εκτελεστική εξουσία, με ό,τι αυτό συνεπάγεται, ειδικά σε περιόδους πολιτικής και κοινωνικής αστάθειας.

Στον Πυλώνα της Πολιτικής τα στοιχεία ενέχουν αυξημένη αξία. Εφ' όσον γίνεται προσπάθεια ποσοτικοποίησης ποιοτικών δεδομένων, πολλαπλασιάζονται οι κίνδυνοι στρέβλωσης στην αποτύπωση της ιστορικής πραγματικότητας. Οι χρησιμοποιούμενη βιβλιογραφία συνοδεύεται από εκτενείς υποσημειώσεις ώστε να αιτιολογηθεί σε μορφή σύντομων σχολίων, με τις όποιες επιφυλάξεις, η επιλογή της εκάστοτε τιμής. Όλα αυτά τα στοιχεία και σχόλια θα μπορούσαν να βρίσκονται στο κυρίως κείμενο. Κρίνεται όμως από τον γράφοντα σημαντικό ο αναγνώστης να σταθεί στη μέθοδο που ακολουθείται. Με την ένταξη όλων αυτών των στοιχείων στο κυρίως κείμενο, η μελέτη κινδυνεύει να χάσει το κύριο σκοπό της, δηλαδή την παρουσίαση της μεθόδου της ΣΓΑ και να παρασυρθεί σε μια ατέρμονη ιστορική συζήτηση και αντιπαράθεση. Με την συγκεκριμένη μορφή μπορεί ο αναγνώστης να σταθεί στην ουσία του υποδείγματος, η οποία είναι ο υπολογισμός της Ισχύος με την χρήση των γεωπολιτικών δεικτών και ταυτόχρονα να εξετάσει πιο αναλυτικά, εάν το επιθυμεί, στις υποσημειώσεις, τις επιλογές των επιμέρους τιμών.

Α΄ . ΒΡΕΤΑΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΡΡΟΗ	1944	1945	1946	1947
ΕΛΛΑΔΑ	ΚΥΡΙΑΡΧΗ ⁶⁹	ΑΠΟΛΥΤΗ ⁷⁰	ΑΠΟΛΥΤΗ ⁷¹	ΑΠΟΛΥΤΗ ⁷²
ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ	ΑΝΕΠΑΡΚΗΣ ⁷³	ΑΠΟΥΣΑ ⁷⁴	ΑΠΟΥΣΑ ⁷⁵	ΑΠΟΥΣΑ ⁷⁶
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΕΠΑΡΚΗΣ ⁷⁷	ΑΝΕΠΑΡΚΗΣ ⁷⁸	ΑΝΕΠΑΡΚΗΣ ⁷⁹	ΑΠΟΥΣΑ ⁸⁰
ΑΛΒΑΝΙΑ	ΑΠΟΥΣΑ ⁸¹	ΑΠΟΥΣΑ ⁸²	ΑΠΟΥΣΑ ⁸³	ΑΠΟΥΣΑ ⁸⁴

⁶⁹ Η κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας, μέχρι και τις πρώτες μέρες του Δεκεμβρίου, περιλαμβάνει έξι Υπουργούς προερχόμενους από το ΕΑΜ, οι οποίοι θα παραιτηθούν κατά την περίοδο των Δεκεμβριανών. Η λοιπή κυβέρνηση απαρτίζεται από πολιτικούς του αστικού πολιτικού κόσμου, φίλους στη Βρετανία και τη «Δύση».

⁷⁰ Σ. Ν. Γρηγοριάδης, *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας: Ζαχαριάδης, ο μοιραίος ηγέτης*, Polaris, Αθήνα 2011, τ.4 35. Με άξονα τον Αντιβασιλέα Δαμασκηνό, όλες οι κυβερνήσεις του έτους ευθυγραμμίζονταν πλήρως στις βρετανικές «ράγες». Το ΕΑΜ και το ΚΚΕ είναι αποκλεισμένα από την επίσημη πολιτική σκηνή, πλέον.

⁷¹ Γ. Μαργαρίτης, *Ιστορία του ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949*, ό.π., τ.1 110-111. Οι εκλογές, οι οποίες πραγματοποιούνται την 31η Μάρτιου 1946, και η επικράτηση της φιλοδυτικής πλευράς του ελληνικού κομματικού και πολιτικού χώρου (Το ΚΚΕ και λοιπά αριστερά Κόμματα απέχουν) έχει πλέον και απαραίτητη την εκλογική νομιμοποίηση. Στο ίδιο έδαφος διεξήχθη και το δημοψήφισμα για την επιστροφή του Βασιλιά, τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους, για την θεώρηση της εκτελεστικής εξουσίας

⁷² Ν. Αλιβιζάτος, *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση 1922-1974: Όψεις της ελληνικής εμπειρίας*, Θεμέλιο 1983, 176-178. Το 1947, η εκτελεστική εξουσία, δηλαδή η κυβέρνηση, διαθέτει ουσιαστικά και την νομοθετική πρωτοβουλία, σε πλήρη σύμπλευση με την βρετανική αποστολή στη χώρα. Ο αναγκαστικός νόμος 509 θέτει, πέραν κάθε αμφιβολίας, υπό διογμό τις πολιτικές δυνάμεις που εχθρεύονται το υφιστάμενο κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό καθεστώς, άρα και την παραμικρή δυνατότητα πολιτικής επιρροής του ΚΚΕ, με νόμμα μέσα, σε κυβερνητικό και κοινοβουλευτικό επίπεδο. Το αυτό έτος, η Βρετανία παραδίδει τα ηνία στις ΗΠΑ.

⁷³ Σ. Σφέτας, *Εισαγωγή στη Βαλκανική Ιστορία: Από τον Μεσοπόλεμο στη λήξη του Ψυχρού Πολέμου*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2011, τ.2 234,237. Οι Συμφωνίες Τίτο-Σούμπασιτς, οδήγησαν στην αναγνώριση του ΑΥΝΟJ και του Λαϊκού Στρατού στη Γιουγκοσλαβία, με αντάλλαγμα την μελλοντική συγκρότηση κυβέρνησης εθνικής ενότητας, με την εξόριστη (φιλοβρετανική) κυβέρνηση, σε συνεργασία και με τον Βασιλιά Πέτρο, όπως κι έγινε την άνοιξη του 1945.

⁷⁴ J. R. Lampe, *Yugoslavia As History: Twice There Was a Country*, Cambridge University Press, Cambridge 2000, 2^η έκδ. [1996], 227, Μέχρι το τέλος του 1945, το Λαϊκό Μέτωπο (φιλοσοβιετικό) έχει την συντριπτική πλειοψηφία στη Συντακτική Συνέλευση και συγκροτείται η Ομοσπονδιακή Λαϊκή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας. Από το 1945 ξεκινούν οι διώξεις των αντιπάλων πολιτικών δυνάμεων και ενόπλων ομάδων στη Γιουγκοσλαβία.

⁷⁵ Σ. Σφέτας, *Εισαγωγή στη Βαλκανική Ιστορία*, τ.2 238. Τον Ιανουάριο του 1946 ψηφίζεται Σύνταγμα στα πρότυπα του σοβιετικού. Εξοντώνονται όλοι οι πολιτικοί αντίπαλοι, που έχουν το στίγμα της συνεργασίας με τον κατακτητή κατά την διάρκεια της κατοχής.

⁷⁶ Η Βρετανία δεν έχει πλέον κανένα πολιτικό έρεισμα στη Γιουγκοσλαβία.

⁷⁷ L. S. Stavrianos, *The Balkans since 1453*, Rinehart & Company, New York, NY 1958, 812. Με την κατάληψη της εξουσίας στις 9 Σεπτεμβρίου του 1944, εκ μέρους του Πατριωτικού Μετώπου και την αποφασιστική παρουσία του Κόκκινου Στρατού, το Κομμουνιστικό Κόμμα Βουλγαρίας αποκτά το πολιτικό πλεονέκτημα. Η νέα κυβέρνηση είναι πολυκομματική. Υπάρχει φιλοδυτική αντιπολίτευση, εντός και εκτός του Πατριωτικού Μετώπου.

⁷⁸ Σ. Σφέτας, *Εισαγωγή στη Βαλκανική Ιστορία*, ό.π. τ.2, 276-277. Συγκροτείται αστική αντιπολίτευση στη Βουλγαρία αλλά το ΚΚΒ, διευρύνει σταθερά τον έλεγχο του στον κρατικό και στρατιωτικό μηχανισμό. Η αντιπολίτευση απέχει από τις εκλογές του Νοέμβρη (αποχή 12%). Η κυβέρνηση που συγκροτείται πλειοψηφεί από τους κομμουνιστές και τις συνεργαζόμενες δυνάμεις.

M. P. Leffler, D. S. Painter, *Origins of the Cold War: An International History*, Routledge, New York, NY 2005, 2^η έκδ. [1994], 201. Οι εκλογές του Οκτώβρη του 1946 για την εθνοσυνέλευση δίνουν στην φιλοδυτική αντιπολίτευση το 30% των ψήφων και 99 έδρες.

⁸⁰ Σ. Σφέτας, *Εισαγωγή στη Βαλκανική Ιστορία*, ό.π. τ.2 278. Μέχρι το 1947 έχει διαμορφωθεί πλέον μονοκομματικό σύστημα, με νέο Σύνταγμα, σοβιετικού τύπου, και την εξόντωση όλων των φιλοδυτικών δυνάμεων.

⁸¹ L. S. Stavrianos, *The Balkans since 1453*, ό.π., 719. Τον Οκτώβριο του 1944 συγκροτείται κυβέρνηση του Εθνικοαπελευθερωτικού Μετώπου (κομμουνιστικό). Τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους η Δημοκρατική Κυβέρνηση είχε πλέον εγκατασταθεί στα Τίρανα, με την αποχώρηση των γερμανικών ενόπλων δυνάμεων.

⁸² K. Frasheri, *History of Albania: A brief Survey*, Tirana 1964, 329-330. Οι εκλογές, οι οποίες έλαβαν χώρα τον Δεκέμβριο του 1945, ανέδειξαν το Δημοκρατικό Μέτωπο, του ΚΚΑ, (η μόνη πολιτική παράταξη η οποία έλαβε μέρος στις εκλογές), νικητή με 93 % και ανακηρύχθηκε Λαϊκή Δημοκρατία.

⁸³ Σ. Σφέτας, *Εισαγωγή στη Βαλκανική Ιστορία*, ό.π. τ.2 255-257. Άλλα κόμματα στην Αλβανία δεν υπήρχαν πέρα από το Κομμουνιστικό Κόμμα Αλβανίας και το Μέτωπό του. Μόνο οι Μπαλίστες, ως η άλλη αντιστασιακή οργάνωση, ήταν υπολογίσιμη δύναμη, κυρίως στο συντηρητικό αλβανικό βορρά, αλλά χωρίς συγκροτημένη πολιτική έκφραση, εξοντώθηκαν, παρά τις προσπάθειες τους να θεθούν υπό βρετανική προστασία.

⁸⁴ Το 1947, όπως και όλα τα προηγούμενα μετακατοχικά έτη η αλβανική πολιτική σκηνή δεν αποτελεί πεδίο έκφρασης της βρετανικής ισχύος. Συγκροτημένες πολιτικές δυνάμεις με αντικομμουνιστική κατεύθυνση δεν υπάρχουν πλέον στην Αλβανία.

Β' Γεωπολιτικός δείκτης Πυλώνα Πολιτικής: Επίπεδο διπλωματικών σχέσεων της Βρετανίας

Για τον γεωπολιτικό δείκτη ορίζεται το επίπεδο των διπλωματικών σχέσεων και η αποδοχή ή όχι της βρετανικής εξωτερικής πολιτικής με βάση τις βασικές επιδιώξεις της Βρετανίας στα Βαλκάνια, οι οποίες συνοπτικά είναι η διατήρηση της ελληνικής εδαφικής ακεραιότητας, η εξόντωση και απομόνωση του ΚΚΕ και των ενόπλων τμημάτων του, η παρεμπόδιση συγκρότησης βαλκανικής, φιλοσοβιετικής Ομοσπονδίας και η, όσο το δυνατόν, διατήρηση των προπολεμικών συνόρων στα Βαλκάνια.

Με τη συγκρότηση του συγκεκριμένου δείκτη, εκφράζεται στην ουσία, η σύμπλευση, η αποδοχή, η ανοχή ή ρήξη με την βρετανική πολιτική για το κάθε κράτος εξετάζοντας τις διπλωματικές κινήσεις των βαλκανικών κρατών την ορισμένη περίοδο. Με αυτόν τον τρόπο μπορεί να διαπιστωθεί και το μέγεθος της επιρροής της βρετανικής εξωτερικής πολιτικής στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής για κάθε κράτος. Μπορεί στο εκάστοτε κράτος να μην υπάρχουν φίλιες στη Βρετανία πολιτικές δυνάμεις, αλλά στο επίπεδο των διπλωματικών σχέσεων και της χάραξης εξωτερικής πολιτικής, να υποτάσσονται ή να αποδέχονται τις βρετανικές αξιώσεις με βάση τους βρετανικούς στρατηγικούς στόχους, οι οποίοι τέθηκαν παραπάνω.

Β' ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ	1944	1945	1946	1947
ΕΛΛΑΔΑ	ΚΑΛΕΣ ⁸⁵	ΑΡΙΣΤΕΣ ⁸⁶	ΑΡΙΣΤΕΣ ⁸⁷	ΑΡΙΣΤΕΣ ⁸⁸
ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ	ΜΕΤΡΙΕΣ ⁸⁹	ΚΑΚΕΣ ⁹⁰	ΚΑΚΕΣ ⁹¹	ΚΑΚΙΣΤΕΣ ⁹²
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΚΑΚΕΣ ⁹³	ΚΑΚΕΣ ⁹⁴	ΚΑΚΕΣ ⁹⁵	ΚΑΚΙΣΤΕΣ ⁹⁶
ΑΛΒΑΝΙΑ	ΜΕΤΡΙΕΣ ⁹⁷	ΚΑΚΙΣΤΕΣ ⁹⁸	ΚΑΚΙΣΤΕΣ ⁹⁹	ΚΑΚΙΣΤΕΣ ¹⁰⁰

⁸⁵ Η Σύμπλευση της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας με τη Βρετανική είναι αδιαμφισβήτητη, παρ' όλη την μη αμελητέα παρουσία του ΕΑΜ και του ΚΚΕ στα πολιτικά πράγματα στο τελευταίο τρίμηνο του 1944. Το ΚΚΕ και το ΕΑΜ, ήδη από τις συμφωνίες του Λιβάνου και της Καζέρτα, το προηγούμενο διάστημα, έχουν υποτάξει σε μεγάλο βαθμό την πολιτική και διπλωματική τους ευελιξία στην Αγγλική στρατιωτική και πολιτική ιεραρχία, όσον αφορά την εξωτερική πολιτική της Ελλάδας. Συνεπώς, οι διπλωματικές σχέσεις κρίνονται καλές αν και με την παρουσία και μόνο του φιλοσοβιετικού ΚΚΕ στην πολιτική σκηνή και το αντίστοιχο πολιτικό του βάρος, δεν μπορούν οι διπλωματικές σχέσεις να θεωρηθούν εξαιρετικές.

⁸⁶ Ι. Δ. Μιχαηλίδης, *Τα πρόσωπα του Ιανού: Οι ελληνο-γιουγκοσλαβικές σχέσεις τις παραμονές του ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου (1944-1946)*, Πατάκι 2004, 26-27, 51. Η ελληνική εξωτερική πολιτική, συμπυκνώνεται στην προστασία του εδάφους της, τις ελληνικές εδαφικές αξιώσεις στην Αλβανία, την ελληνο-βουλγαρική μεθόριο, τα Δωδεκάνησα και την αποτροπή συγκρότησης φιλοσοβιετικής ομοσπονδίας των λοιπών βαλκανικών κρατών. Όλα αυτά, με την εξαίρεση των ελληνικών εδαφικών αξιώσεων αποτελούσαν προτεραιότητες της βρετανικής εξωτερικής πολιτικής στα Βαλκάνια. Η διπλωματική συνεργασία Ελλάδας και Βρετανίας είναι γεγονός.

⁸⁷ Β. Kondis, *Greek National Claims at the Paris Peace Conference of 1946*. *Balkan Studies*, [S.l.], v. 32, n. 2, 310, 1/1991, ISSN 2241-1674. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://ojs.lib.uom.gr/index.php/BalkanStudies/article/view/2488/2512>, 21/5/20. Όλες οι διπλωματικές αντιπαραθέσεις το 1946 υπηρέτησαν τις στοχεύσεις, οι οποίες αναφέρθηκαν στην παραπάνω υποσημείωση. Αλλαγή συνόρων (Β. Ήπειρος, Ελληνο-βουλγαρική μεθόριος). Η Βρετανία στηρίζει διακριτικά τις ελληνικές διεκδικήσεις στην Διάσκεψη Ειρήνης το 1946, αλλά για λόγους πολιτικής της νομιμοποίησης στην ελληνική κοινή γνώμη. Η πορεία της ελληνικής και της βρετανικής διπλωματίας είναι κοινή, και οι σχέσεις τους αντίστοιχα εξαιρετικές.

⁸⁸ Το ίδιο ισχύει και κατά τη διάρκεια του 1947. Η Ελλάδα, ακριβώς όπως την εσωτερική της έννομη τάξη, βρίσκεται υπό την κηδεμονία της Βρετανίας και των ΗΠΑ, έτσι και στην εξωτερική της πολιτική και τις ελληνο-βρετανικές σχέσεις συνολικά δεν δύναται να ακολουθήσει διαφορετική πορεία.

⁸⁹ Φ. Οικονομίδης, *Το παγκόσμιο παιχνίδι στα Βαλκάνια*, ό.π., 78-85 159· D. Livaniotis, *The Macedonian Question: Britain and the Southern Balkans 1939-1949*, Oxford University Press, New York, NY 2008, 164-170, 190, 192, 213. Η Γιουγκοσλαβία υπακούει στη βρετανική προειδοποίηση για μη στήριξη του ΕΛΑΣ στα «Δεκεμβριανά». Η Βρετανία διατηρεί διαύλο επικοινωνίας με τους παρτιζάνους και τον Τίτο, ως τη μόνη αξιόπιστη στρατιωτική δύναμη στη χώρα και την μόνη πολιτική δύναμη με πολιτικό έρεισμα.

⁹⁰ D. Livaniotis, *The Macedonian Question*, ό.π., 21, 218-225· Σ. Σφέτας, *Εισαγωγή στη Βαλκανική Ιστορία*, ό.π. τ2 297. Το 1945 οι βρετανο-γιουγκοσλαβικές σχέσεις περνούν σε φάση όξυνσης, με την διεκδίκηση της Τεργέστης και της Καρίνθιας από τους Γιουγκοσλάβους, την προσπάθεια συγκρότησης Βαλκανικής, κομμουνιστικής Ομοσπονδίας και την εργαλειοποίηση του Μακεδονικού ζητήματος με την δράση του ΝΟΦ στην Ελλάδα.

⁹¹ Σ. Σφέτας, *Εισαγωγή στη Βαλκανική Ιστορία*, ό.π. τ2 297· Φ. Οικονομίδης, *Το παγκόσμιο παιχνίδι στα Βαλκάνια*, ό.π., 235-236. Η διάσκεψη Ειρήνης στο Παρίσι, οδήγησε σε διπλωματική αντιπαράθεση την γιουγκοσλαβική με την βρετανική και ελληνική Διπλωματία γύρω από το Μακεδονικό, την πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα, και τα μεταπολεμικά γιουγκοσλαβικά σύνορα στον βορρά.

⁹² D. Livaniotis, *The Macedonian Question*, ό.π., 230-231, 241-242· Γ. Μαργαρίτης, *Ιστορία του ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949*, ό.π. τ.1 332. Η Γιουγκοσλαβία προχωρά στην υλική στήριξη του ΔΣΕ και σε μια ακόμη απόπειρα συγκρότησης βαλκανικής Ομοσπονδίας. Η βρετανική διπλωματία διαπραγματεύεται μόνο με όρους ισχύος πλέον.

⁹³ D. Livaniotis, *The Macedonian Question*, ό.π., 128-130, 133. Ο βουλγαρικός στρατός αποχωρεί μόνο από την Ελλάδα το 1944 και παραμένει στη Γιουγκοσλαβία ενάντια στις απαιτήσεις της Βρετανίας. Η Βρετανία αντιμετωπίζει εχθρικά την Βουλγαρία. Με την υπαγωγή της Βουλγαρίας σε σοβιετικό στρατιωτικό έλεγχο, οι διπλωματικοί ελιγμοί είναι περιορισμένοι.

⁹⁴ Ό.π., 158-160. Γίνεται προσπάθεια συγκρότησης βαλκανικής Ομοσπονδίας με τους Γιουγκοσλάβους. Η Βρετανική διπλωματία ανησυχεί για την ελληνική εδαφική ακεραιότητα σε Θράκη και Μακεδονία.

⁹⁵ Y. Sygkelos, *Nationalism from the Left: The Bulgarian Communist Party during the Second World War and the Early Post-War Years*, Brill, Leiden 2011, 142, 145. Φ. Οικονομίδης, *Το παγκόσμιο παιχνίδι στα Βαλκάνια*, ό.π., 237. Αμφισβήτηση ελληνικής εδαφικής ακεραιότητας.

⁹⁶ Φ. Οικονομίδης, *Το παγκόσμιο παιχνίδι στα Βαλκάνια*, ό.π., 314-321. Απόπειρα συγκρότησης βαλκανικής Ομοσπονδίας.

⁹⁷ Δ. Τ. Άναλις, *Βαλκάνια 1945-1960: Η κατάληψη της Εξουσίας*, Ιωλκός, Αθήνα 2005, 91,92. Σφέτας, *Εισαγωγή στη Βαλκανική Ιστορία*, ό.π. 256-257. Οι Βρετανοί στηρίζουν υλικά τους κομμουνιστές αντάρτες και προσπαθούν να προστατεύσουν την μόνη αντιπολιτευτική δύναμη στη χώρα (Μπαλίστες).

⁹⁸ B. Yelavich, *History of the Balkans: Twentieth Century*, Cambridge University Press, New York, NY 1999, έκδ. 14^η [1983], 331. Δ. Τ. Άναλις, *Βαλκάνια 1945-1960*, ό.π., 93. Προσπάθεια για διεύρυνση συνόρων (Κόσσοβο, Στενά Κέρκυρας). Η νέα κυβέρνηση δεν αναγνωρίζεται από τη Βρετανία.

⁹⁹ H. A. Munro, «*The Case of the Corfu Channel*», *The Modern Law Review* 10:4 (10/1947), 363-376. Η βύθιση των βρετανικών πλοίων στα Στενά της Κέρκυρας επιφέρει διπλωματικό αδιέξοδο σε συνδυασμό με την ελληνο-αλβανική αντιπαράθεση για τη Β. Ήπειρο.

¹⁰⁰ C. E. Black, «*Greece and the United Nations*», *Political Science Quarterly*, 63:4 (12/1948), 551-568. Στήριξη σε ΚΚΕ, ΔΣΕ. Δεν υπάρχουν ουσιαστικά διπλωματικές σχέσεις.

Γ' Γεωπολιτικός δείκτης Πυλώνα Πολιτικής: αποτελέσματα των κυρίων διπλωματικών αντιπαραθέσεων της Βρετανίας στα Βαλκάνια

Οι βασικές διπλωματικές αντιπαραθέσεις ανά έτος, στις οποίες έλαβε μέρος η βρετανική διπλωματία, όσον αφορά στα Βαλκάνια, για λογαριασμό των βρετανικών συμφερόντων και της «δύσης» κατ' επέκταση, ήταν για το 1944 η Πολιτική και Στρατιωτική απομόνωση του ΚΚΕ και του ΕΛΑΣ, κατά την διάρκεια της Δεκεμβριανής σύγκρουσης. Η Παρεμπόδιση της εισόδου του Κόκκινου Στρατού στην Ελλάδα και η αποχώρηση των Βουλγαρικών στρατευμάτων, υπαγόμενων στις σοβιετικές ένοπλες δυνάμεις, από την ελληνική και Γιουγκοσλαβική επικράτεια, αποτελούσε την αιχμή του δόρατος της βρετανικής εξωτερικής πολιτικής. Ο Έτερος πόλος και βασικός αντίπαλος στην αντιπαραθέση ήταν ΕΣΣΔ και οι φίλιες σ' αυτήν βαλκανικές χώρες.

Για το 1945, η κύρια διπλωματική αντιπαραθέση στο βαλκανικό Σύμπλοκο αφορούσε την απόπειρα συγκρότησης Βαλκανικής, φιλοσοβιετικής, αφού θα περιλάμβανε τα βαλκανικά κράτη του σοσιαλιστικού μπλοκ, Ομοσπονδίας. Διπλωματική σύγκρουση υπήρξε και σε σχέση με την αποχώρηση των Βουλγαρικών στρατευμάτων από Γιουγκοσλαβία.

Το 1946 χαρακτηρίζεται από την διπλωματική διαπάλη στη διάσκεψη Ειρήνης των Παρισίων, στην οποία η βρετανική πολιτική συγκρούστηκε σε σχέση με τον καθορισμό των μεταπολεμικών συνόρων στα Βαλκάνια και την πολιτική και στρατιωτική απομόνωση του ΚΚΕ, το οποίο μετατόπιζε την πολιτική του στον ένοπλο αγώνα.

Τέλος, το 1947 πραγματοποιείται η τελευταία απόπειρα συγκρότησης βαλκανικής, φιλοσοβιετικής Ομοσπονδίας. Η Βρετανία θα δώσει και αυτήν τη διπλωματική μάχη, η οποία θα είναι και η τελευταία της, ως διεθνούς πόλου Ισχύος στα Βαλκάνια.

Γ. ΚΥΡΙΕΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΕΙΣ	1944	1945	1946	1947
Μ. ΒΡΕΤΑΝΙΑ	ΑΝΑΣΧΕΣΗ ¹⁰¹	ΑΝΑΣΧΕΣΗ ¹⁰²	ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ¹⁰³	ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ¹⁰⁴
ΕΣΣΔ	ΥΠΟΧΩΡΗΣΗ	ΥΠΟΧΩΡΗΣΗ	ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ	ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ

¹⁰¹ D. Livanios, *The Macedonian Question*, ό.π., 128, 190, 246-247· Δ. Τ. Άναλις, *Βαλκάνια 1945-1960*, ό.π., 105· J. O., Iatrides-N. X. Rizopoulos, «*The International Dimension of the Greek Civil War*», *World Policy Journal*, 17:1 (Spring 2000), 94 · Ι. Δ. Μιχαηλίδης, *Τα πρόσωπα του Ιανού*, ό.π., 24. Με την ανοχή της ΕΣΣΔ, πραγματοποιείται η επέμβαση στην Ελλάδα και ακολούθως η μη παρέμβαση της ΕΣΣΔ και των Γιουγκοσλάβων, μέσω στήριξης του ΕΛΑΣ. Ο Κόκκινος Στρατός εισβάλλει στην Βουλγαρία. Οι Βούλγαροι αποχωρούν από την Μακεδονία και τη Θράκη.

¹⁰² D. Livanios, *The Macedonian Question*, ό.π., 169-170. Παρεμπόδιση συγκρότησης Βαλκανικής κομμουνιστικής Ομοσπονδίας. Οι Βούλγαροι αποχωρούν από τη Γιουγκοσλαβία.

¹⁰³ S. G. Xydis, «*America, Britain and the USSR in the Greek Arena*», *Political Science Quarterly*, 78:4, (12/1963), 587-588· C. E. Black, «*Greece and the United Nations*», *Political Science Quarterly*, 63:4, (12/1948), 568. Η Βρετανία επιτυγχάνει, την διατήρηση στρατιωτικής παρουσίας στην Ελλάδα. Η Διάσκεψη των Παρισίων ουσιαστικά καταλήγει στα προπολεμικά σύνορα των Βαλκανίων. Ούτε η φιλοβρετανική Ελλάδα κερδίζει στις εδαφικές αξιώσεις, ούτε τα λοιπά φιλοσοβιετικά βαλκανικά κράτη, με εξαίρεση την Γιουγκοσλαβία. Η ΕΣΣΔ πλέον μιλάει ανοιχτά για το ελληνικό ζήτημα (διεθνοποίηση).

¹⁰⁴ D. Livanios, *The Macedonian Question*, ό.π., 248-249. Η ΕΣΣΔ αναγκάζεται να εμποδίσει την συγκρότηση Ομοσπονδίας των σοσιαλιστικών κρατών, υπό την πολιτική πίεση της Μ. Βρετανίας και την στρατιωτική πυγμή των ΗΠΑ. Η στρατιωτική απομόνωση του ΚΚΕ δεν επιτυγχάνεται. Ξεκινάει η υλική στήριξη του ΔΣΕ, μέσω Γιουγκοσλαβίας καταρχάς.

ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΑΣΕΩΣ ΑΝΑΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΙΣΧΥΟΣ

4.1 Κανονικοποίηση

Για τον υπολογισμό της Ισχύος στο Σύστημα, προκύπτει καταρχάς η ανάγκη αποτύπωσης των υπολογιστικών- μαθηματικών εργαλείων, τα οποία καθιστούν δυνατή τη συγκρότηση των δεικτών, με αριθμητικά και συγκρίσιμα δεδομένα. Όπως προκύπτει από τα παραπάνω στοιχεία, τα οποία συγκεντρώθηκαν, για τη συγκρότηση των έξι γεωπολιτικών δεικτών, διαπιστώνεται οι πληροφορίες αφορούν διαφορετικά αριθμητικά και λεκτικά δεδομένα. Για παράδειγμα στο Πυλώνα της Άμυνας και Ασφάλειας, διατίθενται πληροφορίες που αφορούν απώλειες σε στρατιωτικές συγκρούσεις, αριθμητική δύναμη ενόπλων, αλλά και λεκτικές πληροφορίες, όπως η κατάσταση του εφοδιασμού/ εξοπλισμού. Όλα αυτά τα δεδομένα πρέπει να συγκροτηθούν σε μία κοινή βάση, αριθμητική, για να μπορέσουν να γίνουν όλα μετρήσιμα και συγκρίσιμα

Η μέθοδος της Κανονικοποίησης ελαχίστου-μεγίστου είναι αυτή που χρησιμοποιείται στο παρόν πόνημα και παρακάτω είναι ο μαθηματικός τύπος, όπου $[X]$ η αριθμητική τιμή του δείκτη, $[X']$ η τιμή που λαμβάνεται μετά τη μετατροπή, $[maxA]$ η μέγιστη τιμή του δείκτη και $[minA]$ η ελάχιστη τιμή:

$$X' = \frac{X - minA}{maxA - minA} (new_max A - new_minA) + new_minA$$

Το εύρος των τιμών που ορίζεται είναι από το 0 έως 1. Συνεπώς, ο τύπος απλοποιείται σε:

$$X' = \frac{X - minA}{maxA - minA}$$

Δύο ενδεικτικά παραδείγματα, ενός αριθμοδείκτη κι ενός λεκτικού δείκτη, από τις πληροφορίες που παρατέθηκαν στον Πυλώνα της Άμυνας και Ασφάλειας, δείχνουν τη μεθοδολογική οδό που ακολουθείται σε όλους τους δείκτες για να καταστούν συγκρίσιμοι.

Ξεκινώντας με τον αριθμοδείκτη της **Αριθμητικής δύναμης των κυβερνητικών ενόπλων δυνάμεων**, όπου εκφράζεται και η παρέμβαση του βρετανικού παράγοντα:

$$\underline{\text{Max}} = 140.000$$

$$\underline{\text{Min}} = 4.0000$$

$$1944: \frac{100.000 - 4.000}{140.000 - 4.000} = 0.7$$

$$1945: \frac{90.000 - 4.000}{140.000 - 4.000} = 0.63$$

$$1946: \frac{120.000 - 4.000}{140.000 - 4.000} = 0.85$$

$$1947: \frac{140.000 - 4.000}{140.000 - 4.000} = 1$$

Όσον αφορά τους δείκτες που περιγράφονται λεκτικά (π.χ. καλός, κακός, πολύ, λίγο κ.λ.π.), για να μετατραπούν σε αριθμητικές τιμές ορίζεται μια κλίμακα από το διάστημα 0, που ορίζεται η ελάχιστη τιμή στη κλίμακα, και 1, που ορίζεται η μέγιστη τιμή. Για να γίνει κατανοητή η μέθοδος, παρατίθεται το παράδειγμα του δείκτη κατάστασης εφοδιασμού/εξοπλισμού για τις φιλοβρετανικές δυνάμεις.

Ως «0» ορίζεται η κάκιστη κατάσταση εφοδιασμού/οπλισμού.

Ως «0.25» ορίζεται η ανεπαρκής κατάσταση εφοδιασμού/οπλισμού.

Ως «0.50» ορίζεται η μετρία κατάσταση εφοδιασμού/ οπλισμού.

Ως «0.75» ορίζεται η καλή κατάσταση εφοδιασμού/οπλισμού.

Ως «1» ορίζεται η εξαιρετική κατάσταση εφοδιασμού/οπλισμού.

Άρα με βάση τα στοιχεία του δείκτη όπως παρατίθενται στον πίνακα:

1944: 1

1945: -

1946: 0.50

1947: 0.75

Ομοίως, κλίμακες έχουν διαμορφωθεί και για τους λεκτικούς δείκτες στον Πυλώνα της Πολιτικής:

Για Γεωπολιτικό Δείκτη: Πολιτική Επιρροή

Ως «0» ορίζεται η απουσία πολιτικής ισχύος

Ως «0.25» ορίζεται η ανεπαρκής πολιτική ισχύς

Ως «0.50» ορίζεται η επαρκής πολιτική ισχύς

Ως «0.75» ορίζεται η κυρίαρχη πολιτική ισχύς

Ως «1» ορίζεται η απόλυτη πολιτική ισχύς

Για Γεωπολιτικό δείκτη: Επίπεδο Διπλωματικών Σχέσεων

Ως «0» ορίζονται οι κάκιστες σχέσεις

Ως «0.25» ορίζεται οι κακές σχέσεις

Ως «0.50» ορίζονται οι μέτριες σχέσεις

Ως «0.75» ορίζονται οι καλές σχέσεις

Ως «1» ορίζονται οι άριστες σχέσεις

Για Γεωπολιτικό δείκτη: Αποτελέσματα βασικών διπλωματικών Αντιπαραθέσεων

Ως «0» ορίζεται η Αποτυχία στη διπλωματική αντιπαράθεση

Ως «0.25» ορίζεται η Υποχώρηση στη διπλωματική αντιπαράθεση

Ως «0.50» ορίζεται η Ισορροπία στη διπλωματική αντιπαράθεση

Ως «0.75» ορίζεται η Ανάσχεση στη διπλωματική αντιπαράθεση

Ως «1» ορίζεται η Επιτυχία στη διπλωματική αντιπαράθεση

4.2 Συντελεστές Βαρύτητας

Η διαδικασία του υπολογισμού της επίδοσης ισχύος, καθίσταται δυνατή όταν έχουν διαμορφωθεί συγκρίσιμα δεδομένα, όπως πραγματοποιήθηκε παραπάνω. Με αυτή τη μέθοδο, θα συγκροτηθούν συγκρίσιμες τιμές σε όλους τους Γεωπολιτικούς δείκτες. Αλλά αυτό δεν αρκεί, καθώς κάποια δεδομένα έχουν μεγαλύτερη αξία και συμβολή στην κατανομή της Ισχύος απ' ότι άλλα. Γι' αυτό κρίνεται αναγκαία η προσθήκη συντελεστών βαρύτητας, σύμφωνα με την κρίση του ερευνητή. Το άθροισμα των συντελεστών βαρύτητας πρέπει να ισούται με τη μονάδα.

Συνεπώς, για τον Πυλώνα της Άμυνας και Ασφάλειας οι συντελεστές βαρύτητας για τους τρεις Γεωπολιτικούς δείκτες, ορίζονται ως εξής:

Αριθμητική Δύναμη Ενόπλων: **0.2**

Απώλειες στρατιωτικών συγκρούσεων: **0.5**

Κατάσταση εφοδιασμού/εξοπλισμού: **0.3**

Ομοίως, για τον Πυλώνα της Πολιτικής οι συντελεστές βαρύτητας ορίζονται ως εξής:

Πολιτική Επιρροή: **0.3**

Διπλωματικές Σχέσεις: **0.2**

Αποτελέσματα βασικών διπλωματικών Αντιπαραθέσεων: **0.5**

Ενδεικτικά, με βάση και τους ορισθέντες συντελεστές βαρύτητας, θα παρατεθεί η επίδοση ισχύος του βρετανικού παράγοντα στον Πυλώνα της Άμυνας και Ασφάλειας για το έτος 1947.

Αριθμητική Δύναμη

$$1947: \frac{140.000-4.000}{140.000-4.000} = 1*0.2 = \mathbf{0.2}$$

Απώλειες (που προξένησε ο ΕΣ στον ΔΣΕ)

$$1947: \frac{7600-850}{10.000-850} = 0.73*0.5 = \mathbf{0.36}$$

Κατάσταση Εφοδιασμού/εξοπλισμού

$$1947: 0.75*0.3 = \mathbf{0.22}$$

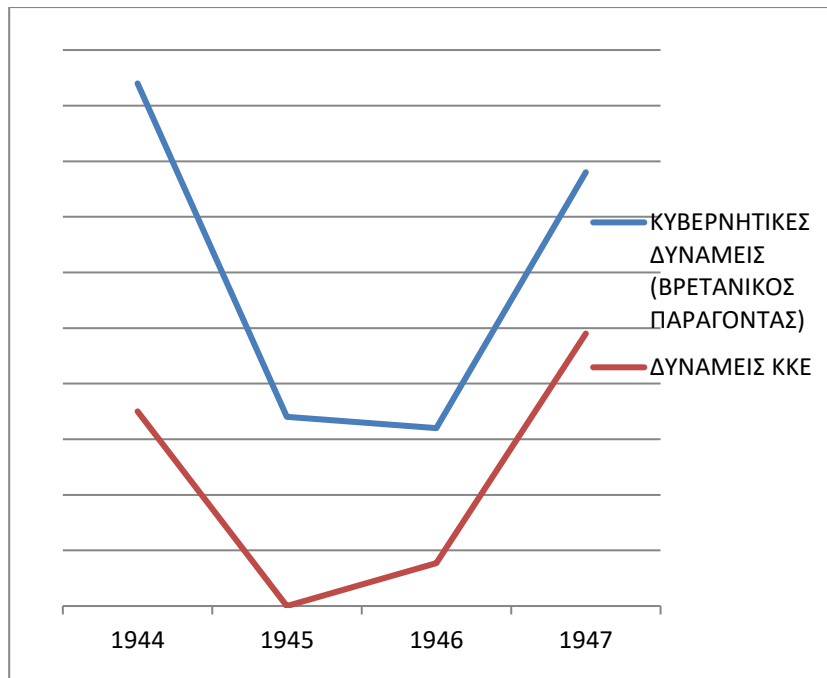
Η Επίδοση Ισχύος των Κυβερνητικών δυνάμεων (βρετανικός Παράγοντας) στον Πυλώνα της Άμυνας και Ασφάλειας για το έτος 1947 είναι: $0.2+0.36+0.22= 0.78$

4.3 Υπολογισμός Επίδοσης Ισχύος στον Πυλώνα της Άμυνας και Ασφάλειας

Αυτός ο Πυλώνας αφορά το Σύστημα συνολικά και όχι τα επιμέρους Υποσυστήματα. Μάλιστα, με την συγκριτική μελέτη ως προς την παρέμβαση των φίλιων στην ΕΣΣΔ δυνάμεων θα κριθεί η παρέμβαση του βρετανικού παράγοντα και των αντιστοίχων φίλιων προς αυτή δυνάμεων, στον ελλαδικό χώρο. Υπενθυμίζεται ότι ταυτίζονται οι εγχώριες στρατιωτικές δυνάμεις με τον αντίστοιχο διεθνή πόλο ισχύος και στην προκειμένη με τον βρετανικό παράγοντα, όσον αφορά στις κυβερνητικές δυνάμεις.

ΠΥΛΩΝΑΣ ΑΜΥΝΑΣ & ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ	ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ (ΒΡΕΤΑΝΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ)	ΕΝΟΠΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΚΕ (ΦΙΛΟΣΟΒΙΕΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ)
1944	0.94	0.35
1945	0.34	0
1946	0.32	0.07
1947	0.78	0.49

Παρατίθεται διάγραμμα αποτύπωσης της εξέλιξης της Επίδοσης Ισχύος στον Πυλώνα της Άμυνας & Ασφάλειας:

(Διάγραμμα α': Επίδοση Ισχύος στον Πυλώνα της Άμυνας & Ασφάλειας στο Σύστημα)

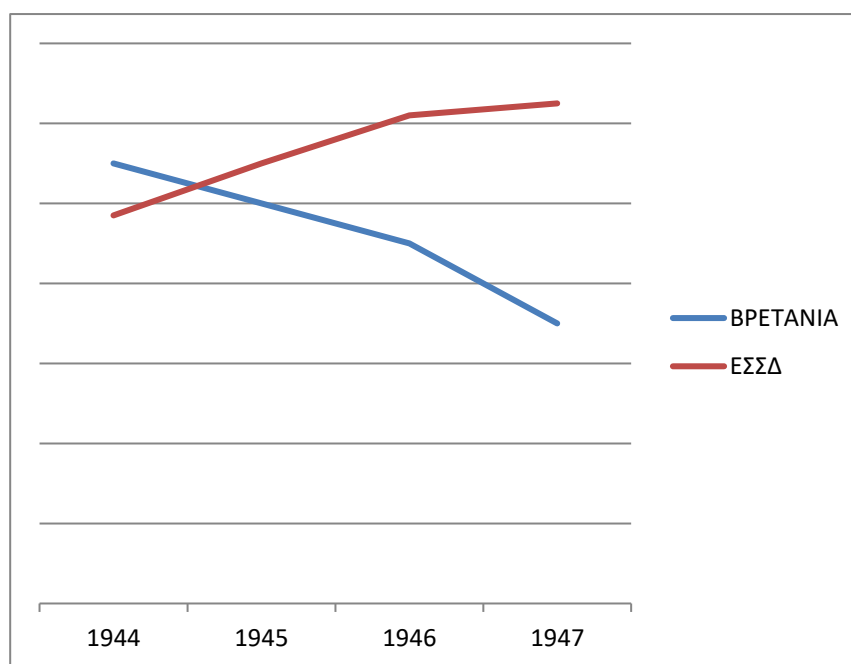
4.4 Υπολογισμός Επίδοσης Ισχύος στον Πυλώνα της Πολιτικής

Σε αυτόν τον γεωπολιτικό Πυλώνα έχει σημασία η διάκριση στα δύο Υποσυστήματα, όπως αναγράφει ο τίτλος της εργασίας. Επίσης, για να είναι πιο ξεκάθαρη η δυναμική της βρετανικής παρέμβασης παρατίθεται ενδεικτικά η επίδραση της ΕΣΣΔ, του βασικού ανταγωνιστή και έτερου διεθνούς Πόλου Ισχύος. Τώρα, για τις πληροφορίες που αφορούν την Σοβιετική παρέμβαση στον Πυλώνα της Πολιτικής, δεν αποτυπώνονται αναλυτικά καθώς δεν είναι αυτό το διακύβευμα. Στον Πυλώνα της Άμυνας & Ασφάλειας είναι απολύτως αναγκαία η παράθεση των στοιχείων της φιλοσοβιετικής πλευράς, εφόσον διεξάγεται στρατιωτική σύγκρουση και χρειάζεται αναλυτική σύγκριση. Αντίθετα στον Πυλώνα της Πολιτικής καθίσταται δυνατή η παρουσίαση της επίδοσης της ισχύος με τη βρετανική παρέμβαση, ανεξάρτητα από την σοβιετική. Απλώς, για λόγους καλύτερης κατανόησης και για να υπάρχει μια συγκριτική αποτύπωση της ιστορικής πραγματικότητας παρουσιάζεται και η σοβιετική παρέμβαση.

Συνεπώς, εκκινώντας τον υπολογισμό της Ισχύος, στο Υποσύστημα Α' (Ελλάδα, Γιουγκοσλαβία, Βουλγαρία), έχουμε τα εξής:

ΠΥΛΩΝΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΥΠΟΣΥΣΤΗΜΑ Α'	ΒΡΕΤΑΝΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ	ΕΣΣΔ
1944	1,1 ¹⁰⁵	0.97
1945	1	1.1
1946	0.9	1.22
1947	0.7	1.25

Παρατίθεται διάγραμμα αποτύπωσης της εξέλιξης της Επίδοσης Ισχύος στον Πυλώνα της Πολιτικής στο Υποσύστημα Α' (Ελλάδα, Γιουγκοσλαβία, Βουλγαρία):

(Διάγραμμα β': Επίδοση Ισχύος Πυλώνα Πολιτικής στο Υποσύστημα Α')

¹⁰⁵ Ενδεικτικά, Πολιτική Επιρροή: 0.75(Ελλάδα) + 0.25(Γιουγκοσλαβία) + 0.5(Βουλγαρία)

*0.3(Συντελεστής βαρύτητας) = **0.45**

Διπλωματικές Σχέσεις: 0.75(Ελλάδα) + 0.5(Γιουγκοσλαβία) + 0.25(Βουλγαρία)

*0.2 (Συντ. Βαρύτητας) = **0.3**

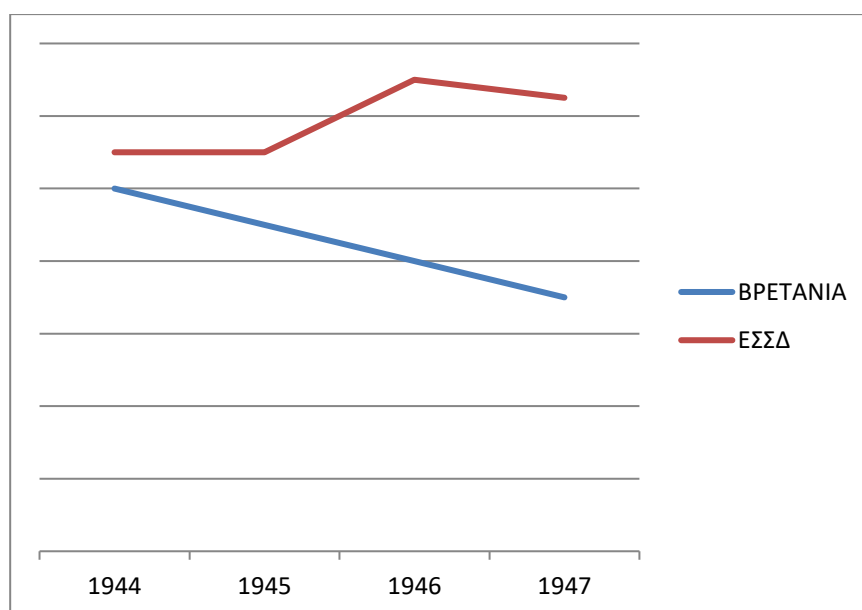
Διπλωματικές αντιπαραθέσεις: 0.75 * 0.5(Συντ. Βαρύτητας) = **0.37**

Άρα, το 1944, η ισχύς του βρετανικού παράγοντα στον Πυλώνα της Πολιτικής για το Υποσύστημα Α' υπολογίζεται: **0.45 + 0.3 + 0.37 = 1.1**

Για τον υπολογισμό της Ισχύος, στο Υποσύστημα Β' (Ελλάδα, Γιουγκοσλαβία, Αλβανία), έχουμε τα εξής:

ΠΥΛΩΝΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΥΠΟΣΥΣΤΗΜΑ Β'	ΒΡΕΤΑΝΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ	ΕΣΣΔ
1944	1	1.1
1945	0.9	1.1
1946	0.8	1.3
1947	0.7	1.25

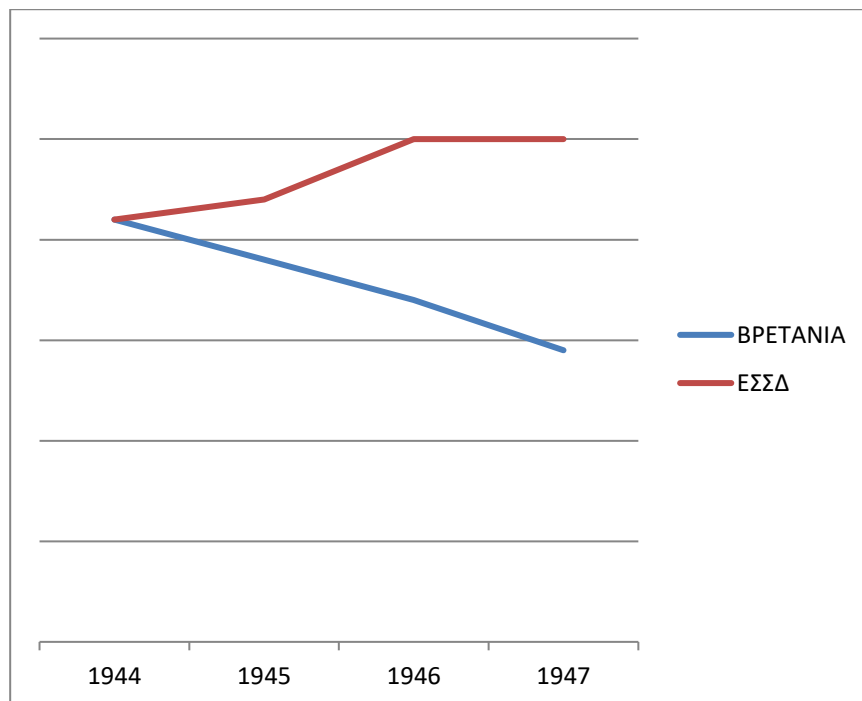
Παρατίθεται διάγραμμα αποτύπωσης της εξέλιξης της Επίδοσης Ισχύος στον Πυλώνα της Πολιτικής στο Υποσύστημα Β' (Ελλάδα, Γιουγκοσλαβία, Αλβανία):

(Διάγραμμα γ': Επίδοση Ισχύος Πυλώνα Πολιτικής στο Υποσύστημα Β')

Η συνολική επίδοση Ισχύος στο Σύστημα για τον Πυλώνα της Πολιτικής είναι η εξής:

ΠΥΛΩΝΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΥΣΤΗΜΑ	ΒΡΕΤΑΝΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ	ΕΣΣΔ
1944	2.1	2.1
1945	1.9	2.2
1946	1.7	2.5
1947	1.45	2.5

(Διάγραμμα δ': Επίδοση Ισχύος Πυλώνα Πολιτικής στο Σύστημα)

ΑΝΤΙ ΓΕΩΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ

5.1 Ορθή ανάγνωση των ευρημάτων της ΣΓΑ, Πολύνας Άμυνας & Ασφάλειας

Η ιστορική έρευνα δεν περιλαμβάνει προβλέψεις και δεν το επιζητά, τουλάχιστον στην παρούσα μελέτη. Τα γεγονότα είναι γνωστά. Είναι γνωστό, ότι η αποχώρηση των βρετανών από το βαλκανικό στερέωμα αποτέλεσε σημαντική γεωπολιτική μεταβολή. Δεν πρέπει να μελετά κανείς βέβαια αυτή τη μεταβολή, παρά μόνο εντός του ευρύτερου πλαισίου της αναδιάταξης του παγκόσμιου διακρατικού συστήματος, στο μεταπολεμικό κόσμο. Με την συγκρότηση του παραπάνω Υποδείγματος δίνεται η ευκαιρία να επιβεβαιωθεί αυτή ακριβώς η γεωπολιτική μεταβολή.

Καταρχάς, η ουσιαστικότερη συμβολή του βρετανικού παράγοντα, και της παρέμβασής του στα Βαλκάνια κρίνεται στο ελληνικό Εμφύλιο Πόλεμο και είναι μία μάχη την οποία έχανε, γι' αυτό η ανταπόκριση των ΗΠΑ ήταν άμεση.

Προσοχή όμως, η επίδοση Ισχύος όπως αποτυπώθηκε στο διάγραμμα μπορεί να είναι πολύ αποπροσανατολιστική και να οδηγήσει σε λάθος συμπεράσματα. Γι' αυτό και επιλέγεται επίδοση ισχύος ανά Πυλώνα και όχι συνολικά. Εδώ ο μελετητής πρέπει να ερμηνεύσει σωστά τα δοθέντα δεδομένα. Μία ανάγνωση θα μπορούσε να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι από τη στιγμή που οι δυνάμεις, που πρόσκεινται στον βρετανικό παράγοντα διατηρούν σοβαρό πλεονέκτημα, καθ' όλη τη διάρκεια που μελετάται η Εμφύλια σύγκρουση, και όχι μόνο αυτό αλλά ενισχύονται ειδικά από το 1946, τότε μπορεί εύκολα να πει κάποιος ότι η βρετανική ισχύς αυξάνεται, ότι όλα βαίνουν σύμφωνα με το σχέδιο, για να ειπωθεί απλά.

Τα δεδομένα όμως, με μια πιο προσεκτική ανάγνωση, λένε κάτι διαφορετικό. Αυτό που παρατηρεί κάποιος στην επίδοση της ισχύος στο Σύστημα της Άμυνας & Ασφάλειας, γνωρίζοντας τόσο την έκβαση της αντιπαράθεσης, όσο και τους στρατηγικούς στόχους της βρετανικής εξωτερικής πολιτικής, είναι ότι ο βρετανικός παράγοντας εγκλωβίζεται στο βαλκανικό Σύμπλοκο, σηκώνοντας ένα βάρος, το οποίο δεν μπορεί να αντέξει.

Με μια ορθή ανάγνωση των στοιχείων και του διαγράμματος φαίνεται ότι το σχέδιο απομόνωσης και εξόντωσης των Ελλήνων κομμουνιστών αποτύγγανε πλήρως σε στρατιωτικό και πολιτικό επίπεδο, κατ' επέκταση. Είναι προφανές ότι από το 1946, ακόμα και αν το ΚΚΕ και το ένοπλο τμήμα του δεν αποτελεί ακόμα άμεση απειλή για την ελληνική κοινωνική και οικονομική πραγματικότητα, παρά τις διώξεις και την σημαντική πολιτική του απομόνωση, ανασυντάσσεται και όχι μόνο αυτό, αλλά φαίνεται πώς όσο αντέχει στρατιωτικά τροφοδοτείται και πολιτικά στην ελληνική επικράτεια και το αντίστροφο.

Ανοίγοντας μια παρένθεση, προφανώς, καθοριστικό ρόλο σε αυτό παίζει και η στήριξη των γειτονικών βαλκανικών κρατών τα οποία μπορεί υλικά να μην στηρίζουν ακόμα (το 1947 ξεκινά ουσιαστικά η υλική στήριξη) τις ένοπλες δυνάμεις των Ελλήνων κομμουνιστών αλλά εξασφαλίζουν μια σημαντική πολιτική και στρατιωτική, με την μορφή αναχώματος, στήριξη στο ΚΚΕ. Οι επαφές του ΚΚΕ με τους Ρώσους Γιουγκοσλάβους και Βούλγαρους κομμουνιστές ήταν εκτενείς όλο το διάστημα 1944-1947 και η πολιτική του ΚΚΕ χαράσσονταν και με βάση το περιεχόμενο αυτών των συναντήσεων.

Η ισχυροποίηση των δυνάμεων του ΔΣΕ στη Μακεδονία, εκεί που συγκεντρώθηκε ο κύριος όγκος του ΔΣΕ στον πόλεμο, δεν μπορεί να ειπωθεί έξω από την γεωγραφική εγγύτητα της περιοχής με τους Βούλγαρους, Γιουγκοσλάβους και Αλβανούς κομμουνιστές και έξω από την δράση των Σλαβομακεδόνων. Οι πολιτικές αποφάσεις του ΚΚΕ και η ανάπτυξη του ΔΣΕ διαμορφώνονταν και με βάση την ποιότητα και έκταση των επαφών με το διεθνές κομμουνιστικό κίνημα και την ΕΣΣΔ.

Ο καθοριστικός εξωτερικός παράγοντας για τους κομμουνιστές στην Ελλάδα ήταν η στάση της ΕΣΣΔ στα ελληνικά πράγματα. Είναι πλέον γνωστό ότι η ΕΣΣΔ επιδίωκε μια διακριτική στήριξη στον αγώνα του ΚΚΕ, ακόμα και όταν αυτός έγινε αποκλειστικά ένοπλος, κυρίως μέσω της Γιουγκοσλαβίας και της Βουλγαρίας. Το ΚΚΕ πέρασε στην ένοπλη πάλη, λαμβάνοντας υπόψιν αυτόν τον καθοριστικό παράγοντα, ακόμα κι αν σε όλο το εύρος των ελληνο-σοβιετικών επαφών, διαμεσάζοντων και απευθείας, η επίσημη σοβιετική εξωτερική πολιτική επιδίωκε σταθερά την αποφυγή νέα πολεμικής σύγκρουσης, ειδικά στα Βαλκάνια, και η σοβιετική πολιτική ως προς το διεθνές κομμουνιστικό κίνημα μάλλον

εξυπηρετούσε τον ίδιο σκοπό. Η ΕΣΣΔ είχε βγει πολλαπλώς κερδισμένη πολιτικά και γεωπολιτικά, αν και οικονομικώς λαβωμένη. Στα Βαλκάνια αυτό σήμαινε ότι δεν μπορούσε να εκβιάσει καταστάσεις, ειδικά μετά την αποφασιστική στάση της Βρετανίας στην Ελλάδα το 1944.

Σε μία ρεαλιστική προσέγγιση της κατάστασης την περίοδο 1944-1947, είναι φανερό ότι η ΕΣΣΔ διέβλεπε πρωτίστως σε μια διατήρηση της ασφάλειας και της επιρροής της στην Βουλγαρία, την Γιουγκοσλαβία και την Αλβανία και δευτερευόντως σε μια στήριξη στους Έλληνες κομμουνιστές. Σε αυτό το πλαίσιο μπορεί να κατανοηθεί η διστακτική στάση των Σοβιετικών στην ανοιχτή εμφύλια σύγκρουση στον ελλαδικό χώρο και οι συχνές παροτρύνσεις προς το ΚΚΕ για συνδυασμό της νόμιμης πολιτικής πάλης με τον ένοπλο αγώνα όποτε ήταν αναπόφευκτος, με το δεύτερο στην υπηρεσία του πρώτου περισσότερο. Από το 1947 κι έπειτα, η σοβιετική εξωτερική πολιτική και η πολιτική του Κομμουνιστικού Κόμματος (Μπολσεβίκοι) της Σοβιετικής Ένωσης, αποδέχτηκαν τη δράση του ΚΚΕ και στήριξαν, όπως προαναφέρθηκε, στο στενό πλαίσιο της ψυχροπολεμικής αντιπαράθεσης και με τους όρους που επέβαλε η γεωπολιτική πραγματικότητα, τον Δημοκρατικό Στρατό. Αυτή η στήριξη αποτέλεσε καθοριστικό παράγοντα στην διατήρηση και ανάπτυξη του ένοπλου αγώνα του ΔΣΕ.

Το σχέδιο της Μ. Βρετανίας, που από το 1943 ουσιαστικά με την αποστασιοποίηση προς τον ΕΛΑΣ, βλέποντας την δυναμική του κινήματος στην Ελλάδα, για περιθωριοποίηση των κομμουνιστών, μέχρι και το 1947 δεν έχει υλοποιηθεί, παρά τα συντριπτικά στρατιωτικά και πολιτικά χτυπήματα στο ΚΚΕ. Ενώ δηλαδή, όπως φαίνεται και από το διάγραμμα α', το 1944 και το 1945, η βρετανική παρέμβαση έχει περιορίσει δραματικά τη δράση του ΚΚΕ και των φιλοσοβιετικών δυνάμεων, κατ' επέκταση, δεν έχει καταφέρει να αποτελειώσει το κομμουνιστικό κίνημα. Αντίθετα, από το 1946, το διάγραμμα δείχνει ότι το ΚΚΕ προωθείται αποφασιστικά στην ένοπλη σύγκρουση και ενισχύεται σημαντικά σε αυτή την κατεύθυνση, παρά την σταθερά δυσμενέστερη στρατιωτικό-πολιτική του κατάσταση σε σχέση με τον αντίπαλο του. Δηλαδή εδώ η σωστή ανάγνωση του διαγράμματος δεν βρίσκεται στο να σταθεί ο αναγνώστης στην «γραμμή» των κυβερνητικών δυνάμεων (βρετανικός παράγοντας), η οποία αυξάνεται από το 1946, αλλά στη «γραμμή» του

ΚΚΕ, που αυξάνεται και αυτή από άλλη σημαντικά χαμηλότερη αφετηρία αλλά σταθερά.

Με λίγα λόγια, η αυξητική τάση της επίδοσης ισχύος των κυβερνητικών δυνάμεων αλλά και των ενόπλων δυνάμεων του ΚΚΕ δείχνει ακριβώς αυτό: Η Μ. Βρετανία πρέπει να συνεχίσει να δαπανά χρήματα, να παραδίδει εξοπλισμό, να εξασφαλίζει επιτελική διοικητική μέριμνα στον ΕΣ και να υποστηρίζει με στρατιωτικό και συμβουλευτικό προσωπικό. Όλα αυτά η μεταπολεμική βρετανική οικονομία και γεωπολιτική Ισχύς, σύμφωνα με τον νέο παγκόσμιο συσχετισμό δυνάμεων, δεν μπορεί να τα προσφέρει πλέον.

Στην ουσία η «γραμμή» των κυβερνητικών δυνάμεων αποτυπώνει από το 1946 τη σταδιακή και αναπόφευκτη επιφόρτιση της ευθύνης στις ΗΠΑ και επισφραγίζει την αποτυχία της βρετανικής παρέμβασης σε σχέση με την εξόντωση του ΚΚΕ. Η επιτυχία της βέβαια, δεν πρέπει να υποτιμηθεί, ως προς την αποφασιστική νίκη των κυβερνητικών δυνάμεων, με την αποφασιστική συμμετοχή των Βρετανών και στρατιωτικά, τον Δεκέμβρη του 1944, που είναι και η περίοδος που απειλήθηκε όσο ποτέ, η καθεστηκυία τάξη στην Ελλάδα, άρα και η πρόσδεση στο βρετανικό άρμα. Αυτό διακρίνεται με ευκολία και μόνο από τα στοιχεία της Ισχύος των ενόπλων δυνάμεων του ΚΚΕ, οι οποίες το 1944 αποτέλεσαν πολύ μεγάλη απειλή, με σημαντική στρατιωτική και πολιτική ισχύ. Το ΚΚΕ και τα ένοπλα τμήματά του δεν έφτασαν ποτέ τους αριθμούς του 1944, ακόμα και το 1948, που ήταν στην κορύφωσή του ο Ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος.

Η τεράστια αριθμητική υπεροχή, κατά τη διάρκεια του Ελληνικού Εμφυλίου, των κυβερνητικών δυνάμεων αποτυπώνει τον συσχετισμό δυνάμεων μεταξύ των δύο πλευρών. Δεν πρέπει να μεταφραστεί όμως σε απόλυτη υπεροχή, με αδιαμφισβήτητο νικητή. Η εκπλήρωση του αντικειμενικού σκοπού με στρατιωτικά μέσα για την εκπλήρωση πολιτικών στόχων ήταν διαφορετική για την κάθε πλευρά. Την ίδια στιγμή οι κυβερνητικές δυνάμεις αν και εκ πρώτης όψεως συντριπτικά υπέρτερες, λόγω τέτοιας αριθμητικής υπεροχής, μπορούσαν να έχουν παρατακτέα δύναμη μόνο 30% το 1946 και 50% το 1947, επί του συνολικού δυναμικού. Τέλος, οι κυβερνητικές δυνάμεις σε αντίθεση με τις ένοπλες δυνάμεις του ΚΚΕ επωμίζονταν την ευθύνη, εκτός από το να εξουδετερώσουν τον αντίπαλο τους, δηλαδή πόλεμο φθοράς, να υπερασπίζονται και να φρουρούν παράλληλα με τις

εκκαθαριστικές επιχειρήσεις τεράστιο γεωγραφικό χώρο, με μικρότερα αλλά και μεγάλα αστικά κέντρα πέρα από την αχανή ύπαιθρο.¹⁰⁶ Με λίγα λόγια, αν αρκούσαν απλά οι αριθμοί, δεν θα απαιτούνταν άλλος γεωπολιτικός δείκτης στον παρόντα πυλώνα. Βασικά δεν θα απαιτούνταν η πολεμική σύγκρουση για την συνέχιση της πολιτικής, παραφράζοντας τον Κλαούζεβιτς, αλλά απλώς μια αριθμητική καταγραφή των ενόπλων δυνάμεων μεταξύ των εκάστοτε αντιμαχόμενων πλευρών στο τραπέζι των συζητήσεων και των διαπραγματεύσεων. Η Ιστορία θα ήταν πολύ διαφορετική.

Εδώ, πρέπει να επισημανθεί πώς ο αναγνώστης πρέπει να λάβει υπόψιν ότι η στρατιωτική διαδικασία, εκπληρώνει αντικειμενικούς- πολιτικούς σκοπούς¹⁰⁷. Ακριβώς λόγω της φύσης του πολέμου δηλαδή, στην ένοπλη αντιπαράθεση μεταξύ των ενόπλων δυνάμεων του ΚΚΕ έναντι των κυβερνητικών δυνάμεων, οι μεν πρώτες ενεργούσαν με σκοπό την όσο μεγαλύτερη δυνατή διατήρηση τους με ταυτόχρονη ηθική υλική και πολιτική φθορά των αντιπάλων τους. Οι δε κυβερνητικές δυνάμεις ακριβώς για να αποφύγουν ευνοϊκότερες κοινωνικές, πολιτικές και διεθνείς συνθήκες ανάπτυξης του κομμουνιστικού κινήματος, το οποίο σε εκείνη τη φάση διατηρείται ουσιαστικά στα ένοπλα τμήματά του, έπρεπε γρήγορα και αποφασιστικά να το συντρίψουν¹⁰⁸.

Στον ίδιο πόλεμο, η νίκη ή η ήττα για την κάθε πλευρά εκπληρώνονταν με την επίτευξη ή μη διαφορετικών πολιτικών σκοπών. Ακριβώς επειδή μιλάμε για μια διαδικασία που δεν είναι στατική αλλά έχει την δικιά της δυναμική και κίνηση, οι στόχοι σε κάθε φάση και περίοδο αναλόγως, μεταξύ πολλών άλλων παραγόντων, και των στρατιωτικών αποτελεσμάτων, αλλάζουν.

Το βασικό συμπέρασμα που προσφέρεται από την ανάλυση των γεωπολιτικών δεικτών στον Πυλώνα της Άμυνας & Ασφάλειας είναι ότι στον βαθμό που δεν ανακόπηκε πλήρως η στρατιωτική ανάπτυξη των δυνάμεων του ΚΚΕ, προφανώς επιβεβαιώνοντας και την πολιτική ισχύ και επιρροή που συνέχιζε να διατηρεί το

¹⁰⁶Ντ. Γκαλούλα, *Αντεπαναστατικός Πόλεμος: Θεωρία και Πρακτική*, μτφρ. Δ. Παυλάκης, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 2009, 32, 36-37

¹⁰⁷C. V. Clausewitz, *On War*, μτφρ. M.Howard, P.Paret, Oxford University Press, New York, NW 2007, 29

¹⁰⁸ Γενικό Επιτελείο Στρατού, Διεύθυνση Εκπαιδεύσεως, Προσωρινά Οδηγία για τις επιχειρήσεις κατά ατάκτων (συμμοριτών). Εγχειρίδιον δια τους διοικητάς μεραρχιών και υποδιοιστείων μονάδων, Στρατιωτικόν τυπογραφείον, Αθήνα 1949, 2 «*Η επιτυχία εις τας κατά συμμοριτών στρατιωτικάς επιχειρήσεις... συνίσταται μόνο εις την καταστροφή των εχθρικών δυνάμεων*»

Κομμουνιστικό Κόμμα- σημαντικά μικρότερη από την περίοδο της κατοχής, και παρά την καθοριστική ήττα του Δεκέμβρη του 44' και τις εκκαθαρίσεις που ακολούθησαν το επόμενο διάστημα, ο βρετανικός παράγοντας δεν εκπλήρωνε με επιτυχία πλέον τον σκοπό που του ανατέθηκε. Από το 1946 κι έπειτα, η αδυναμία αυτή είναι έκδηλη στον ελλαδικό χώρο, με την σημαντική ανάπτυξη των ενόπλων δυνάμεων του ΚΚΕ.

5.2 Ορθή ανάγνωση των ευρημάτων της ΣΓΑ, Πολύνας Πολιτικής

5.2.1 Υποσύστημα Α' (Ελλάδα, Γιουγκοσλαβία, Βουλγαρία)

Εδώ, η διάκριση του Συστήματος στα δύο Υποσυστήματα, προσφέρει χρήσιμα συμπεράσματα. Είναι γεγονός, παρακολουθώντας το διάγραμμα β', σε ό,τι αφορά την επίδοση της ισχύος στο Υποσύστημα Α' (Ελλάδα, Γιουγκοσλαβία, Βουλγαρία), η Μ. Βρετανία χρησιμοποίησε όλη την διπλωματική της ισχύ για να περιορίσει την σοβιετική επιρροή. Όπως αναφέρθηκε και εισαγωγικά, με γεωγραφική νομοτέλεια, η απειλή για την Ελλάδα, βασικό εκφραστή και πυλώνα των βρετανικών συμφερόντων στην περιοχή, προέρχονταν από τη Βουλγαρία. Σε συνδυασμό και με την έτερη γεωγραφική νομοτέλεια, την θέση της Βουλγαρίας, ως την ιδανικότερη δίοδο, από γεωγραφικής και πολιτιστικής άποψης, της Σοβιετικής προώθησης στα Βαλκάνια, η «διπλωματική» μάχη για το μέλλον και το ρόλο της Βουλγαρίας ήταν αναπόφευκτη.

Σε αυτό το έδαφος η βρετανική διπλωματία, άσκησε αποφασιστική πίεση στην ΕΣΣΔ και τους Βούλγαρους κομμουνιστές, ώστε να διατηρήσει μια θέση στο βουλγαρικό πολιτικό σύστημα, στα βουλγαρικά πράγματα συνολικά. Πρέπει να υπενθυμιστεί επίσης, ότι η Βουλγαρία, κατά τη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, βρέθηκε στο πλευρό των δυνάμεων του Άξονα, και με την σοβιετική αντεπίθεση και προέλαση πέρασε στο Συμμαχικό στρατόπεδο. Μάλιστα, η σοβιετική διπλωματία ήταν δραστική ως προς τη Βουλγαρία, της οποίας το πολιτικό σκηνικό ήταν κατακερματισμένο μεταξύ των Κομμουνιστών, των φιλοδυτικών και φιλογερμανικών δυνάμεων. Ο Κόκκινος Στρατός αποτέλεσε τον πολιτικό καταλύτη στην μεταπολεμική πορεία της Βουλγαρίας. Αντίθετα, η Μ. Βρετανία, αδυνατούσε να εκπληρώσει τους στόχους της, με στρατιωτική παρουσία στη Βουλγαρία, γεγονός που την ανάγκασε να διαπραγματευτεί τις τύχες του

βουλγαρικού λαού, ζυγίζοντας πάντοτε την φυσική της απουσία στο χώρο, εν αντιθέσει με την ΕΣΣΔ.

Βέβαια, ενώ θα περίμενε κανείς ότι για όλους τους παραπάνω λόγους, η βρετανική παρέμβαση θα ήταν ισχνή, τα ιστορικά δεδομένα επιβεβαιώνουν πως η Μ. Βρετανία έδειξε μεγάλη συνέπεια, όσο άντεξε, στην διατήρηση μιας έστω πολιτικής παρουσίας στη Βουλγαρία και συνολικά στο έδαφος των μεταπολεμικών διαπραγματεύσεων με τις ΗΠΑ και την ΕΣΣΔ, επέδειξε αποφασιστικότητα, στον περιορισμό τόσο του σοβιετικού «επεκτατισμού» όσο και της βουλγαρικής γεωπολιτικής αναβάθμισης.

Μπορεί κανείς να συγκρίνει την επίδοση της ισχύος του βρετανικού παράγοντα στο διάγραμμα β' με το διάγραμμα γ' για να συνειδητοποιήσει ότι στο Υποσύστημα Α' η βρετανική παρέμβαση διαμορφώθηκε με καλύτερους όρους και μάλιστα στην αρχή της εξεταζόμενης περιόδου ξεκινά και από καλύτερη αφετηρία σε σχέση με την ΕΣΣΔ, ασχέτως αν τελικά υποχώρησε και εκεί, και συνολικά στο Σύστημα. Η αιτία αυτού του παράδοξου βρίσκεται στην γεωγραφική σημασία του βουλγαρικού χώρου, που προαναφέρθηκε και στα δυτικά και φιλοβρετανικά πολιτικά ερείσματα, τροφοδοτούμενα και με αντικομμουνιστικό περιεχόμενο, λόγω της προγενέστερης φιλοναζιστικής κυβέρνησης, τα οποία υπήρχαν στο βουλγαρικό κράτος και προφανώς εξετάζοντας την παρέμβαση στο Υποσύστημα συνδυαστικά με την παρέμβαση στη Γιουγκοσλαβία και την Ελλάδα.

Αναλογιζόμενοι ότι η Βουλγαρία αποτέλεσε το πρώτο βαλκανικό κράτος, πλην της Ελλάδας προφανώς, το οποίο εντάχθηκε στο ΝΑΤΟ το 2004, τα γεωπολιτικά κριτήρια έχουν διαχρονικά χαρακτηριστικά.

5.2.2 Υποσύστημα Β' (Ελλάδα, Γιουγκοσλαβία, Αλβανία)

Το διάγραμμα γ', το οποίο εκφράζει την επίδοση ισχύος στον Πυλώνα της Πολιτικής, στο Υποσύστημα Β', αναδεικνύει την μεγαλύτερη αδυναμία που προέκυψε για την βρετανική παρέμβαση, κατά βάση στην Αλβανία. Τα πολιτικά ερείσματα εκεί ήταν σχεδόν ανύπαρκτα και είναι γεγονός πως δεν αποτελούσε για την Μ. Βρετανία προτεραιότητα ο αλβανικός χώρος, από στρατηγικής πλευράς, τουλάχιστον σε σχέση με τα λοιπά κράτη του Συμπλόκου. Αυτό σε συνδυασμό και με το ταχύτατο διπλωματικό και πολιτικό χάσμα που προέκυψε για διάφορους

λόγους με τους Αλβανούς κομμουνιστές και την κυβέρνησή τους, έθεσε την βρετανική παρέμβαση στην Αλβανία σε δεύτερη μοίρα.

Στο διάγραμμα γ' του Υποσυστήματος Β', είναι φανερό ότι η βρετανική παρέμβαση είναι αισθητά πιο περιορισμένη και εκκινεί και από αισθητά χειρότερη αφετηρία σε σχέση με αυτήν στο διάγραμμα β' του Υποσυστήματος Α'.

5.2.3 Σύστημα (βαλκανικό Σύμπλοκο)

Το διάγραμμα δ' αφορά την επίδοση ισχύος στον Πυλώνα της Πολιτικής στο Σύστημα. Αποτυπώνεται εδώ με ξεκάθαρο τρόπο, πώς η μεταπολεμική αναδιάταξη του διακρατικού συστήματος ισχύος εκφράζεται στο βαλκανικό Σύμπλοκο. Η ΕΣΣΔ και η Μ. Βρετανία από το 1944, ενώ έχουν κοινή αφετηρία, έχουν διαφορετική εξέλιξη. Η μεν πρώτη ακολουθεί σημαντική ανοδική πορεία, με κάποια σταθεροποίηση από το 1946 κι έπειτα. Ενώ η δεύτερη ακολουθεί μια σταθερή καθοδική πορεία, με την οποία επιβεβαιώνεται η αναπόφευκτη αποχώρησή της από τα βαλκανικά τεκταινόμενα.

Παρ όλα αυτά, αν και στην Ιστορία δεν είναι ορθό να προχωρά κανείς σε υποθετικά σενάρια, μπορεί να ειπωθεί με σχετική ασφάλεια, ότι χωρίς αυτήν την, δυσανάλογη των πόρων και δυνατοτήτων, προσπάθεια της βρετανικής εξωτερικής πολιτικής και διπλωματίας σε συνδυασμό με την αμερικανική στρατιωτική ισχύ και υπεροχή, το βαλκανικό στερέωμα θα ήταν σε πολύ δυσμενέστερη, για τα «δυτικά» συμφέροντα, θέση. Μπορεί η πολιτική και γεωπολιτική μετατόπιση των Βαλκανίων, πλην της Ελλάδας, στην Σοβιετική σφαίρα επιρροής να είναι γεγονός, αλλά η παρέμβαση του βρετανικού παράγοντα στον γεωπολιτικό Πυλώνα της Πολιτικής, έδωσε και το χρόνο και το στίγμα, της γεωπολιτικής παρέμβασης ανάσχεσης της ΕΣΣΔ, ως ηπειρωτικής δύναμης, από τις ναυτικές δυνάμεις της Μ. Βρετανίας και των ΗΠΑ, μετέπειτα, στα Βαλκάνια.

Η παραπάνω θέση επιβεβαιώνεται ειδικά από τον δείκτη που αφορά τα αποτελέσματα των βασικών διπλωματικών αντιπαραθέσεων. Εκεί είναι εμφανές ότι η βρετανική διπλωματία, δηλαδή η παρέμβαση του βρετανικού παράγοντα στον σημαντικότερο δείκτη του Πυλώνα της Πολιτικής, επιτυγχάνει, παρά τα ανυπέρβλητα γεωγραφικά, πολιτικά και οικονομικά εμπόδια, να περιορίσει την Σοβιετική Ισχύ στο Σύστημα.

Η Βρετανία στηρίχθηκε στο ελληνικό πολιτικό σύστημα, στις πολιτικές δυνάμεις, φιλικά προσκείμενες προς αυτήν στα βαλκανικά κράτη, ακόμα και στις κομμουνιστικές δυνάμεις, οι οποίες μέσα από την συνεργασία τους με τη Βρετανία, αλλού περισσότερο και αλλού λιγότερο, κατά τη διάρκεια του πολέμου, επηρεάζονταν από αυτήν και την υπολόγιζαν στη χάραξη της πολιτικής τους. Επίσης, με την, πολλών ετών, διπλωματική εμπειρία, μέσω ενός πλούσιου δικτύου διπλωματικών γραφείων και αξιωματούχων με σημαντική πολιτική βαρύτητα, παγκοσμίως και προφανώς στα Βαλκάνια, καθώς και με το, ελαφρώς αναντίστοιχο της πραγματικής συμβολής, σε σχέση με τις ΗΠΑ και την ΕΣΣΔ, κύρος της νικήτριας δύναμης στη συντριβή του ναζισμού φασισμού, έλαβε πρωταγωνιστικό ρόλο στο διπλωματικό παιχνίδι των Βαλκανίων.

Η εξωτερική πολιτική της Μ. Βρετανίας την περίοδο 44'-47' θεμελιώθηκε στην πολιτική που ακολούθησε στην περιοχή καθ' όλη τη διάρκεια του πολέμου. Σχοινοβατούσε συνεχώς μεταξύ της ανάγκης στήριξης των εκάστοτε ισχυρών αντάρτικων δυνάμεων για την αντιμετώπιση του άξονα και της ανάγκης στήριξης εκείνων των δυνάμεων που μεταπολεμικά θα στήριζαν τα βρετανικά συμφέροντα. Δυστυχώς για τον βρετανικό παράγοντα, δεν ταυτίζονταν αυτές οι δυνάμεις.

Συνεπώς και μεταπολεμικά, στο έδαφος των διαύλων επικοινωνίας και της βρετανικής υλικής και πολιτικής επιρροής, όπως διαμορφώθηκαν με τις αντάρτικες δυνάμεις κατά τη διάρκεια του πολέμου, εκεί που δεν μπορούσαν οι παραδοσιακές φιλοδυτικές δυνάμεις να διαμορφώσουν αποτελεσματική πολιτική, η Βρετανία, διεξήγαγε μεγάλο και αντιφατικό διπλωματικό και πολιτικό αγώνα. Ο πυρήνας και καθοριστικός πόλος της παρέμβασής της, βέβαια, στα Βαλκάνια, παρέμεινε η Ελλάδα, μέχρι το τέλος.

Ειδικά με το σχίσμα που προέκυψε στο σοσιαλιστικό σύστημα μεταξύ της ΕΣΣΔ και της Γιουγκοσλαβίας το 1948, θα ήταν τουλάχιστον άστοχο να το εξετάσει κανείς έξω από τον πολιτικό και γεωπολιτικό ανταγωνισμό των τοπικών και διεθνών δρώντων, που έλαβε χώρα το διάστημα 1944-1947. Η βρετανική παρέμβαση τόσο κατά τη διάρκεια του πολέμου, όσο και τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια, συνέβαλλε στην δημιουργία ρηγμάτων εντός του σοσιαλιστικού στρατοπέδου, μέσω της διπλωματικής της πίεσης και μιας ιδιαίτερα οξυδερκούς εξωτερικής πολιτικής στην περιοχή, όπως δείχνουν και τα ιστορικά στοιχεία των

γεωπολιτικών δεικτών. Αυτή η πίεση, όπως αποδεικνύουν και τα ιστορικά δεδομένα των Γεωπολιτικών δεικτών, εκφράστηκε στην μεταπολεμική ανησυχία για έναν νέο παγκόσμιο πόλεμο, μεταξύ των Συμμάχων, από τη μία και στην ταυτόχρονη ανάγκη γεωπολιτικής αναβάθμισης και πολιτικής και οικονομικής σταθεροποίησης των τοπικών δρώντων, από την άλλη. Με απλά λόγια, η ΕΣΣΔ, εξαιτίας της αδιάλλακτης εξωτερικής πολιτικής της Μ. Βρετανίας¹⁰⁹, παρά την επιβεβαιωμένη και από τους δείκτες σταθερή αναβάθμιση της επιρροής της στα Βαλκάνια, συνεχώς έπρεπε να υπολογίζει τις βρετανικές στοχεύσεις και να περιορίζει τις διεκδικήσεις και επιδιώξεις, των συμμαχικών σοσιαλιστικών κρατών, στον βαθμό που ετίθεντο ευθέως ζήτημα της ασφάλειας του σοσιαλιστικού στρατοπέδου.

Ήδη πριν από το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, οι συναντήσεις μεταξύ των Τσώρτσιλ και Στάλιν και των αξιωματούχων της κάθε πλευράς, με αιχμή το μέλλον της μεταπολεμικής Ευρώπης, ακόμα και χωρίς την συγκατάθεση των ΗΠΑ, έφεραν στο προσκήνιο το πώς, το πού και το κατά πόσο έκαστος Διεθνής Πόλος, θα ασκήσει την προβολή ισχύος του. Αφορούσε βασικά την μεταπολεμική συγκρότηση μιας σχετικής ισορροπίας Ισχύος για την διαμόρφωση μιας στοιχειώδους διεθνούς ασφάλειας. Το βασικό αποτέλεσμα των συζητήσεων δεν αφορούσε, όπως πολλοί λανθασμένα εκτιμούν, το «μοίρασμα» του κόσμου. Πέραν της ταχύτατης βρετανικής μεταπολεμικής αναδίπλωσης στο Διεθνές Σύστημα, οι όποιες συμφωνίες έγιναν, άλλαξαν δραματικά σε κάθε χώρα πολύ σύντομα (π.χ. η περίφημη «συμφωνία των ποσοστών», ιστορικά ατεκμηρίωτη, στην πράξη δεν αποτύπωσε κανέναν από τους αναγραφόμενους συσχετισμούς για κανένα κράτος). Η ουσία αυτών των συναντήσεων βρίσκεται στην άτυπη επικύρωση της στρατιωτικής παρουσίας της κάθε πλευράς στα προσφάτως απελευθερωμένα κράτη και στην αποφυγή σύμπτωσης των ενόπλων δυνάμεών τους σε κοινό γεωγραφικό-κρατικό χώρο, με τους σοβαρούς κινδύνους που αυτό επιφύλασσε σε ένα ρευστότατο γεωπολιτικό πεδίο.

Η βρετανική εξωτερική πολιτική συμπυκνώνει μια μεγάλη πολιτική και διπλωματική επιρροή μιας, πρώην, Αυτοκρατορίας απολύτως αναντίστοιχης της πραγματικής της δύναμης, με όρους ισχύος, αλλά υπαρκτή και πραγματικά

¹⁰⁹ M. P. Leffler, D. S. Painter, *Origins of the Cold War*, ό.π. 160-161, 168

παρούσα. Αλλά σε έναν κόσμο που γεννήθηκε και διαμορφώθηκε για αιώνες, μεταξύ άλλων παραγόντων και άλλων διεθνών πόλων ισχύος όχι ήσσονος σημασίας, υπό την επίβλεψη και την «φροντίδα» της Μεγάλης Βρετανικής Αυτοκρατορίας, το πολιτικό και διπλωματικό της αποτύπωμα ως πρωταγωνίστριας άντεξε λίγο παραπάνω από την κατάρρευσή της, σαν ένα τελευταίο σκίρτημα. Η βρετανική διπλωματία στα Βαλκάνια ήταν η μεγάλη έξοδος, η τελευταία παράσταση ενός μεγάλου δημιουργού και πρωταγωνιστή στο Διεθνές Σύστημα.

5.3 Γεωπολιτικό Συμπέρασμα

(πηγή: <https://www.pinterest.com/pin/3237030961182174/> ημερομηνία πρόσβασης 23/6/2020)

Η μελέτη της παρέμβασης του βρετανικού παράγοντα στο βαλκανικό Σύμπλοκο την περίοδο 1944 έως το 1947 αποτελεί μια «φωτογραφία» της παρέμβασης ναυτικής υπερδύναμης στα Βαλκάνια, στον γεωπολιτικό ανταγωνισμό με την ηπειρωτική υπερδύναμη, για δίοδο στις θερμές θάλασσες της Μεσογείου, και τον έλεγχο όλων των περιφερειών γύρω από το ευρασιατικό κέντρο.

Η βασική προϋπόθεση για μια ναυτική υπερδύναμη να διατηρεί την επιρροή της στην ορισμένη περιοχή, σημαίνει να έχει την ικανότητα να διατηρεί κάποια φυσική παρουσία, στο Σύμπλοκο. Υπάρχει το διαχρονικό πλεονέκτημα για τις ηπειρωτικές δυνάμεις να διαθέτουν ευκολότερη πρόσβαση στη βαλκανική χερσόνησο. Η ιστορική εμπειρία το επιβεβαιώνει, στην περίπτωση της Ρωσίας/ ΕΣΣΔ και της

Γερμανίας. Το κόστος για την θαλάσσια δύναμη να διατηρήσει παρουσία στο χώρο είναι πολλαπλάσιο από το αντίστοιχο της ηπειρωτικής.

Στο παρόν πόνημα, η Μ. Βρετανία, όπως υποδηλώνει και το διάγραμμα α' στον Πυλώνα της Άμυνας & Ασφάλειας, για να διατηρήσει την ανασχετική της επιρροή, έπρεπε να αυξήσει τις δαπάνες σε υλικό και προσωπικό με πολύ περισσότερο κόπο, απ' ό τι η ΕΣΣΔ και τα σύμμαχα κράτη. Μόνο οι ΗΠΑ διέθεταν την υλική δύναμη να ανταπεξέλθουν σε αυτό το έργο, όπως κι έγινε.

Η Ελλάδα, όπως αναφέρθηκε και εισαγωγικά, ένα «ναυτικό» κράτος, με ισχυρές εξαρτήσεις από τις εκάστοτε ναυτικές δυνάμεις, οι οποίες δραστηριοποιούνταν και στη Αν. Μεσόγειο, αποτελούσε πάντοτε πυλώνα παρέμβασης, ανάσχεσης και επιτήρησης απέναντι στις ηπειρωτικές δυνάμεις. Αυτό επιβεβαιώνεται τόσο από τις σχέσεις της με την Μ. Βρετανία, μέχρι και το δεύτερο παγκόσμιο Πόλεμο, όσο και από τις σχέσεις της με τις ΗΠΑ, μετέπειτα. Οι ΗΠΑ, κατά τη διάρκεια του ψυχρού Πολέμου ακολούθησαν πιστά τις γεωπολιτικές επιταγές της Ισχύος. Με το δόγμα Τρούμαν, τον Μάρτιο του 1947, εγκαινίασαν την περίοδο της δικιάς τους πολιτικής αποκλεισμού και ανάσχεσης του σοσιαλιστικού στρατοπέδου, με την οικονομική και στρατιωτική στήριξη στην Ελλάδα και την Τουρκία. Αρκεί να σκεφτεί ο μελετητής, πώς εκφράζεται διαχρονικά ο ρόλος της Ελλάδας και της Τουρκίας, μέχρι και σήμερα, στην περιοχή, ως προς την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, για να εντοπίσει τον διαχρονικό χαρακτήρα των στρατηγικών επιλογών των ΗΠΑ.

Αξίζει να διευκρινιστεί ότι η μετατόπιση του κέντρου βάρους του ελληνικού στρατιωτικού δόγματος στο Αιγαίο, μετά το 1974, από τη βόρεια Ελλάδα και τα ελληνο-βουλγαρικά σύνορα, δεν αναιρεί τον γεωπολιτικό ρόλο της Ελλάδας στα Βαλκάνια, γεγονός που επιβεβαιώνεται από τη σταθερή προσήλωση της χώρας στις στοχεύσεις του βορειο-ατλαντικού συμφώνου και των αμερικανικών επιδιώξεων στην περιοχή των Βαλκανίων και της Νοτιοανατολικής Μεσογείου. Η σχάση του διπολικού συστήματος που γνώρισε η ανθρωπότητα, κατά τη ψυχροπολεμική σύγκρουση, δεν άλλαξε τη φύση του γεωπολιτικού ανταγωνισμού στη μελετώμενη περιοχή. Οι ΗΠΑ βέβαια, η σύγχρονη θαλάσσια υπερδύναμη, απέκτησαν σημαντικό πλεονέκτημα στον έλεγχο του κρηπιδώματος, κυρίως με τον διαμελισμό της Γιουγκοσλαβίας και την απορρόφηση της Βουλγαρίας (παραδοσιακό σύμμαχο

της Ρωσίας και της ΕΣΣΔ) στο βορειο-ατλαντικό σύμφωνο, γεγονός που πριν μια τριακονταετία φάνταζε σενάριο επιστημονικής φαντασίας.

Βασικό χαρακτηριστικό του γεωπολιτικού ανταγωνισμού στα Βαλκάνια αποτέλεσε η διαχρονική προσπάθεια διατήρησης μιας ισορροπίας Ισχύος μεταξύ των τοπικών κρατικών δρώντων, εμποδίζοντας συστηματικά την συγκρότηση περιφερειακής δύναμης. Η προσπάθεια συγκρότησης βαλκανικής Ομοσπονδίας το 1944 και το 1947 συνηγορούσε στον φόβο ισχυροποίησης ενός η ομάδας κρατικών δρώντων έναντι άλλων στην περιοχή. Ο διαμελισμός της Γιουγκοσλαβίας στη δύση του 20^{ου} αιώνα, επισφράγισε αυτή την πολιτική, η οποία ακολουθούνταν, κατά κόρον, από την Μ. Βρετανία αρχικά και ύστερα τις ΗΠΑ.

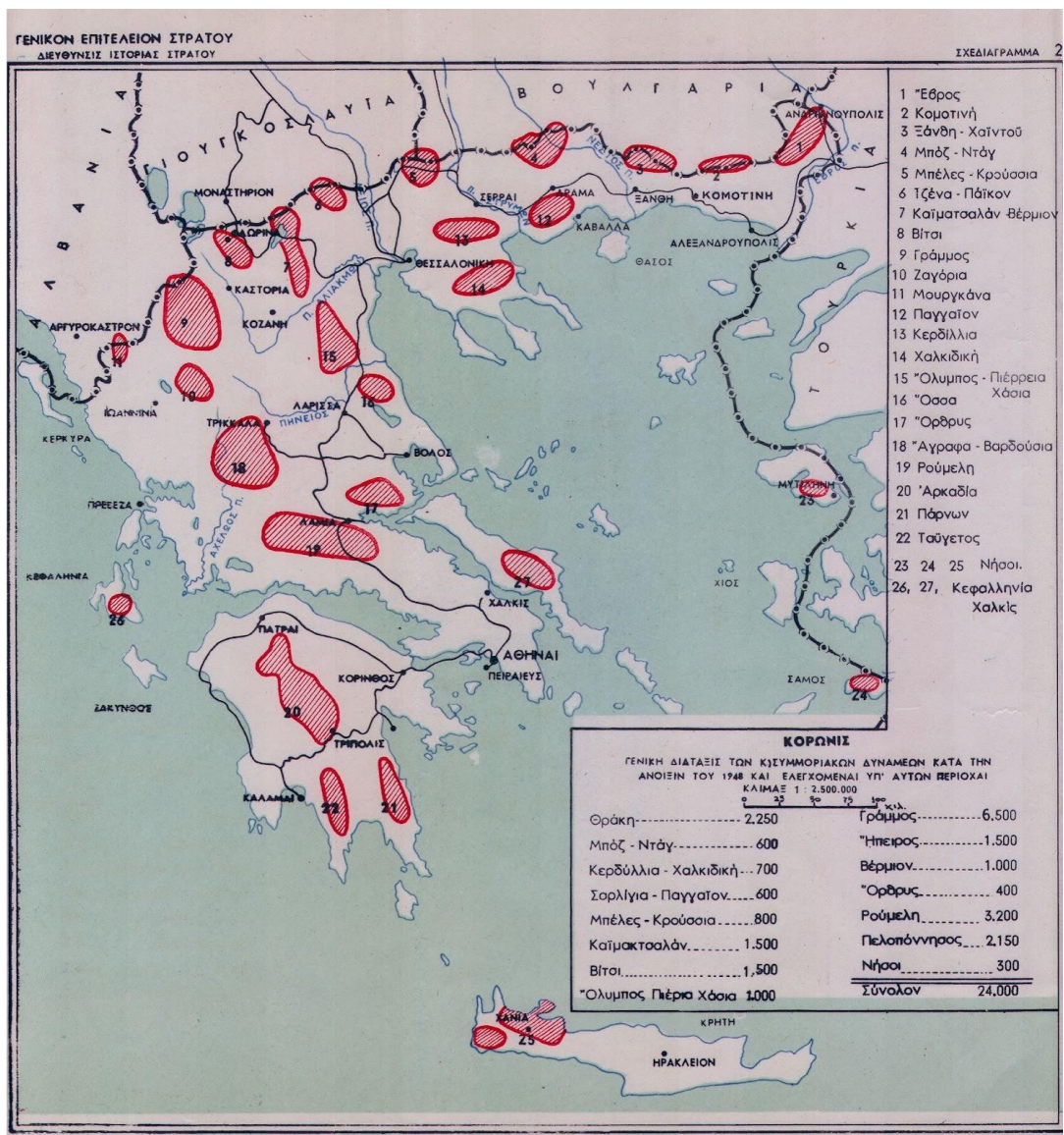
Οι πιο πρόσφατες εξελίξεις, με την συμφωνία για είσοδο της Β. Μακεδονίας στο ΝΑΤΟ, αποτυπώνουν, παρ' όλο που δεν μπορούμε να δώσουμε στο σημερινό διεθνές Σύστημα χαρακτηριστικά διπολικού συστήματος, αν και η Ρωσία με τις ΗΠΑ στρατιωτικά καταλαμβάνουν ακόμα τα πρωτεία, την γεωπολιτική προσήλωση στην περιοχή, με βάση τη γεωγραφική της θέση, ως τμήμα του ανασχετικού δακτυλίου. Οι ενταξιακή πορεία κρατών στην ατλαντική συμμαχία αποτελεί τη συνέχεια μιας πολιτικής που αποτελεί αγκάθι της προβολής Ισχύος των διεθνών δρώντων, ήδη από την περίοδο που μεσουρανούσε η Οθωμανική Αυτοκρατορία. Γιατί ανεξαρτήτως της κατάστασης του διεθνούς συστήματος, η γεωγραφία επιβάλλει και αυτή από μέρους της τους δικούς της κανόνες. Μπορεί κανείς να τους αγνοήσει αλλά δεν μπορεί να αποφύγει τις συνέπειές τους.

Η μεθοδολογική προσέγγιση της ΣΓΑ αποτελεί εργαλείο με ανεξάντλητες δυνατότητες συμβολής στην κατανόηση της διεθνούς πραγματικότητας. Η εξοικείωση με αυτήν, στη βάση της ιστορικής εμπειρίας και μελέτης, όπως κατά τη γνώμη του γράφοντα προκύπτει και από την παρούσα μελέτη, ανοίγει δρόμους στη ιστορική ανάγνωση, υπό το πρίσμα αυτού του τομέα που ονομάζουμε ευρύτερα διεθνείς σχέσεις. Σε αυτή τη διαδρομή, η σύνθετη διαδικασία της συγκρότησης γεωπολιτικών δεικτών, της επιλογής των κατάλληλων προς μελέτη γεωπολιτικών Πυλώνων, έχει μεγάλο βάθος και προοπτική στον χώρο των ιστορικών δεδομένων και της ιστορικής εμπειρίας. Αρκεί να σκεφτεί κανείς, μόνο για τον 20^ο αιώνα, πόσες έρευνες μπορούν να πραγματοποιηθούν με σκοπό την μεθοδολογική επισκόπηση και εφαρμογή της ΣΓΑ και μέσω αυτής την άντληση διαχρονικών

γεωπολιτικών δεδομένων και συμπερασμάτων. Με ιδιαίτερο ενδιαφέρον, η διαδικασία της έρευνας που πραγματοποιήθηκε, έφερε στο προσκήνιο ακόμα περισσότερο την ανάγκη να μελετηθεί η δραστηριότητα των τοπικών δρώντων και των διεθνών πόλων ισχύος, στο χώρο των Βαλκανίων, καθ' όλη τη περίοδο του περασμένου αιώνα μέχρι και σήμερα.

Ειδικά, για την Ελλάδα και την γεωπολιτική και γεωστρατηγική της αξία στην Νοτιανατολική Μεσόγειο και τα Βαλκάνια, με τις σημερινές απαιτήσεις, όπως αυτές προκύπτουν στο έδαφος των τελευταίων εξελίξεων, της όξυνσης του ανταγωνισμού, της ανακατανομής της διεθνούς Ισχύος και της αναδιάταξης του διεθνούς διακρατικού Συστήματος, μάλλον έχει μεγαλύτερη αξία να γυρίσει λίγο πίσω η επιστημονική έρευνα, ώστε να διαμορφώσει ένα κεκτημένο γεωπολιτικό θεμέλιο στην μελέτη της παρούσας κατάστασης, μακριά από μεταφυσικές και ανορθολογικές προσεγγίσεις. Η ΣΓΑ, με τον διεπιστημονικό της χαρακτήρα, μπορεί να δώσει ουσιαστικές απαντήσεις και αν όχι, σίγουρα μπορεί να εκμαιεύσει νέα στοιχεία ή έστω να αναδείξει τα όρια της μεθοδολογικής της αυτής προσέγγισης. Σε κάθε περίπτωση η επιστήμη βγαίνει κερδισμένη και αυτό είναι το ζητούμενο.

Χάρτες

Χάρτης της ΔΙΣ, που καταγράφει τις ελεγχόμενες, από τον ΔΣΕ περιοχές μέχρι την Άνοιξη του 1948. (πηγή: <https://ellinikosemfiliotis.blogspot.com/2012/02/> ημερομηνία πρόσβασης 23/09/2020)

Βάσεις, εφοδιασμού, εκπαίδευσης, αιχμαλώτων και περιθάλψης μέχρι το 1949 (πηγή:

[https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82_%CE%B5%CE%BC%CF%86%CF%8D%CE%BB%CE%B9%CE%BF%CF%82_%CF%80%CF%8C%CE%BB%CE%B5%CE%BC%CE%BF%CF%82_\(1946%E2%80%931949\)](https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82_%CE%B5%CE%BC%CF%86%CF%8D%CE%BB%CE%B9%CE%BF%CF%82_%CF%80%CF%8C%CE%BB%CE%B5%CE%BC%CE%BF%CF%82_(1946%E2%80%931949))). (Ημερομηνία πρόσβασης: 25/09/2020)

Πηγή: Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού, Ο Ελληνικός Στρατός κατά τον Αντισυμμοριακό αγώνα (1946-1949). Το δεύτερο έτος του Αντισυμμοριακού Αγώνος 1947 (είς την ηπειρωτική ζώνη ευθύνης των Α' και Β' σωμάτων Στρατού), Έκδοσις Διεύθυνσις Ιστορίας Στρατού, Αθήνα 1980, 503

Γεωμορφολογικός χάρτης των Βαλκανίων (πηγή: <https://e-geografia.eduportal.gr/geomorfologikos-chartis-tis-valkanikis-chersonisoy/>. Ημερομηνία πρόσβασης: 29/09/2020)

Βιβλιογραφία

Αλιβιζάτος, Νίκος, *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση 1922-1974: Όψεις της ελληνικής εμπειρίας*, Θεμέλιο 1983

Αναλις, Δημήτρης Τ., *Βαλκάνια 1945-1960: Η κατάληψη της Εξουσίας*, Ιωλκός, Αθήνα 2005

Βαληνάκης, Ιωάννης, *Ελληνικά αμυντικά προβλήματα*, Παπαζήσης, Αθήνα 1986

Γενικό Επιτελείο Στρατού, Διεύθυνση Εκπαιδύσεως, Προσωρινά Οδηγία δια τας επιχειρήσεις κατά ατάκτων (συμμοριτών). Εγχειρίδιον δια τους διοικητάς μεραρχιών και υποδιεστέρων μονάδων, Στρατιωτικόν τυπογραφείον, Αθήνα 1949

Γκαλούλα, Ντέιβιντ, *Αντεπαναστατικός Πόλεμος: Θεωρία και Πρακτική*, μτφρ. Δ. Παυλάκης, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 2009

Γρηγοριάδης, Σόλων Ν., *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας: Ζαχαριάδης, ο μοιραίος ηγέτης*, Polaris, Αθήνα 2011

Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού, Ο Ελληνικός Στρατός κατά τον Αντισυμμοριακό αγώνα (1946-1949). Το δεύτερον έτος του Αντισυμμοριακού Αγώνος 1947 (εις την ηπειρωτικήν ζώνην ευθύνης των Α' και Β' σωμάτων Στρατού), Έκδοσις Διεύθυνσις Ιστορίας Στρατού, Αθήνα 1980

Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού, Ο Ελληνικός Στρατός κατά τον Αντισυμμοριακό αγώνα (1946-1949). Το πρώτον έτος του Αντισυμμοριακού Αγώνος 1946, Έκδοσις Διεύθυνσις Ιστορίας Στρατού, Αθήνα 1971

Ένγκελς, Φρίντριχ, *Η διαλεκτική της Φύσης*, μτφρ. Ε. Ι. Μπιτσάκης, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1984

Ζαφειρόπουλος Δημήτρης, *Ο αντισυμμοριακός αγών: 1945-1949*, τυπογραφείον Α. Μαυρίδη, Αθήνα 1956

Ήφαιστος, Παναγιώτης, *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων Γαλλίας, Γερμανίας, Μ. Βρετανίας*, Ποιότητα, Αθήνα 2000

Κεντρική Επιτροπή του ΚΚΕ, *Δοκίμιο Ιστορίας του ΚΚΕ: 1939-1949*, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2018

Κούν Τόμας Σ., *Η Δομή των Επιστημονικών Επαναστάσεων*, μτφρ. Γ. Γεωργακόπουλος, Β. Κάλφας, Σύγχρονα Θέματα, Αθήνα 1981

Κυρίτσης, Νίκος, *Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδας: Ίδρυση, Μονάδες, Αξιοματικοί, Δυνάμεις, Απώλειες, Κοινωνική Σύνθεση*, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2012

Λάκατος Ίμρε, *Η ιστορία της Επιστήμης και οι ορθολογικές της ανασυγκροτήσεις*, Γ. Κουζέλης (επιμ.), *Επιστημολογία: Κείμενα*, μτφρ. Β. Κάλφας, Χ. Μπάλλα, Νήσος, Αθήνα 1997

Μαζάουερ Μαρκ, *Τα Βαλκάνια*, μτφρ. Κ. Ν. Κουρεμένος, Πατάκη, Αθήνα 2018 [2000]

Μάζης,Ι. Θ., *Γεωπολιτική: Η θεωρία και πράξη*, Παπαζήση, Αθήνα 2002

Μάζης,Ιωάννης Θ., *Μεταθεωρητική Κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής: Το νεοθετικιστικό πλαίσιο*, Παπαζήση, Αθήνα 2012

Μαραντζίδης, Νίκος, *Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδας (ΔΣΕ):1946-1949*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2010

Μαργαρίτης, Γιώργος, «Η μάχη των 33 ημερών στην Αθήνα» στο Τμήμα Ιστορίας της ΚΕ του ΚΚΕ, *Δεκέμβρης του 44': Κρίσιμη Ταξική Σύγκρουση*, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2014

Μαργαρίτης, Γιώργος, *Ιστορία του ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2002

Μαρξ, Καρλ , Ένγκελς, Φρίντριχ *Γερμανική Ιδεολογία*, μτφρ. Κ Φιλίνη, Gutenberg, Αθήνα 1997

Μιχαηλίδης, Ιάκωβος Δ., *Τα πρόσωπα του Ιανού: Οι ελληνο-γιουγκοσλαβικές σχέσεις τις παραμονές του ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου (1944-1946)*, Πατάκη, Αθήνα 2004

Μπαρτζιώτας, Βασίλης Γ., *Ο Αγώνας του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας*, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1981

Οικονομίδης, Φοίβος, *Το παγκόσμιο παιχνίδι στα Βαλκάνια: Οι ελληνο-γιουγκοσλαβικές σχέσεις από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο στον Ψυχρό Πόλεμο (1941-1960):Με αναφορές μέχρι την διάλυση της Γιουγκοσλαβίας*, Μετρονόμος, Αθήνα 2015

Ράτσελ, Φρίντριχ, *Ο ζωτικός Χώρος*, , μτφρ. Μ. Μακρή,. Προσκήνιο, Αθήνα 2001

Σφέτας, Σπυρίδων, *Εισαγωγή στη Βαλκανική Ιστορία: Από τον Μεσοπόλεμο στη λήξη του Ψυχρού Πολέμου*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2011

Χατζηβασιλείου Ευάνθης, «*Η Γεωγραφία και οι μεταλλαγές της: Μια χώρα στο σταυροδρόμι κόσμων*», Ε. Χατζηβασιλείου (Διεύθυνση Σειράς), *Η Ελλάδα στον Κόσμο της: Μεταξύ Ρεαλισμού και Ανεδαφικότητας στο Διεθνές Σύστημα*, Πατάκη, Αθήνα 2016

Ξενόγλωσση

Clausewitz, Carl v., *On War*, μτφρ. M. Howard, - P. Paret, Oxford University Press, New York, NY 2007

Frasheri, Kristo, *History of Albania: A brief Survey*, Tirana 1964

Gianaris, Nicholas. V., *Geopolitical and Economic changes in the Balkan Countries*, Praeger, West Port ,CT 1996 17

Kearns, Gerry, *Geopolitics and Empire: The Legacy of Halford Mackinder*, Oxford University Press, New York, NY 2009

Lampe, John R, *Yugoslavia As History: Twice There Was a Country*, Cambridge University Press, Cambridge 2000, 2^η έκδ. [1996]

Leffler Melvyn P, Painter, David S., *Origins of the Cold War: An International History*, Routledge, New York, NY 2005, 2^η έκδ. [1994]

Livanios, Dimitris, *The Macedonian Question: Britain and the Southern Balkans 1939-1949*, Oxford University Press, New York, NY 2008

Stavrianos, Stavros L., *The Balkans since 1453*, Rinehart & Company, New York, NY 1958

Sygelos, Yannis, *Nationalism form the Left: The Bulgarian Communist Party during the Second World War and the Early Post-War Years*, Brill, Leiden 2011

Yelavich, Barbara, *History of the Balkans: Twentieth Century*, Cambridge University Press, New York, NY 1999, έκδ. 14^η [1983]

Άρθρα

Μάξης Ιωάννης Θ., « Εφαρμογή Απλών και Σύνθετων Δεικτών των Τεσσάρων Γεωπολιτικών Πυλώνων στη Μεθοδολογία της Συστημικής Γεωπολιτικής Αναλύσεως: Η Περίπτωση της Συρίας» *Civitas Gentium* 5:2 (4/2017)

Black, E. C., «*Greece and the United Nations*», *Political Science Quartely*, 63:4 (12/1948)

Caesar A. A. L. «*Yugoslavia: Geography and Post-War Planning*», *Transactions and Papers (Institute of British Geographers)*, No. 30 (1962)

Gerace, Michael P., «*Between Mackinder and Spykman: Geopolitics, containment and after*», *Comparative Strategy: An International Journal* 10:4 (1991)

Iatrides, John, O. & Rizopoulos, Nicholas, X., «*The International Dimension of the Greek Civil War*», *World Policy Journal*, 17:1 (Spring 2000)

Munro, H. A., «*The Case of the Corfu Channel*», *The Modern Law Review* 10:4 (10/1947)

Nowack, Ernst «*A Contribution to the Geography of Albania*», *Geographical Review*, 11:4 (10/1921)

Xydis, Stephen, G., «*America, Britain and the USSR in the Greek Arena*», *Political Science Quarterly*, 78:4, (12/1963)

Ηλεκτρονική

Kondis, Basil, *Greek National Claims at the Paris Peace Conference of 1946*. *Balkan Studies*, [S.l.], v. 32, n. 2, 310, 1/1991, ISSN 2241-1674. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://ojs.lib.uom.gr/index.php/BalkanStudies/article/view/2488/2512>

Roucek, Joseph S., «*Economic Geography of Bulgaria*», *Economic Geography*, 11:3, 307-323, (22/6/2016), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.2307/140416?journalCode=recg20>